

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ  
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних  
занять з навчальної дисципліни для студентів та курсантів II курсу денної  
форми навчання за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство»

Одеса  
ОДУВС  
2015

УДК 343.2(477)(075.8)

ББК 67.408(4Укр)я73

К82

Затверджені та рекомендовані до друку на засіданні навчально-методичної ради університету від 16 жовтня 2015 р. Протокол № 3

**Укладачі:**

Меркулова В.О. – професор кафедри кримінального права та кримінології, д.ю. н., професор

Гритенко О.А. – професор кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н., майор міліції.

Резніченко Г.С. – доцент кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н.

**Рецензенти:**

Конопельський В.Я. – доктор юридичних наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

Шаблистий В.В. – кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології ДДУВС

**Кримінальне право України Загальна частина : навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни» для студентів та курсантів II курсу денної форми навчання за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство». — Одеса : ОДУВС, 2015. — 170 с.**

УДК 343.2(477)(075.8)

ББК 67.408(4Укр)я73

## Зміст

|                                                                                                                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Передмова.....                                                                                                                                                                                                              | 4   |
| 1. Опис навчальної дисципліни.....                                                                                                                                                                                          | 6   |
| 2. Тематичний план навчальної дисципліни "Кримінальне право. Загальна частина».....                                                                                                                                         | 7   |
| 3. Програма навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина».....                                                                                                                                                | 11  |
| 4. Методичні матеріали для забезпечення самостійної підготовки з курсу "Кримінальне право. Загальна частина» (завдання для самостійної підготовки, теми рефератів та перелік рекомендованої літератури з кожної теми) ..... | 25  |
| 5. Самостійна робота студентів та курсантів .....                                                                                                                                                                           | 138 |
| 6. Індивідуальна робота студентів та курсантів .....                                                                                                                                                                        | 139 |
| 7. Рекомендований бібліографічний перелік літератури з курсу «Кримінальне право. Загальна частина» .....                                                                                                                    | 140 |
| 8. Питання для самостійної підготовки до іспитів з дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина» .....                                                                                                                   | 160 |
| 9. Словник основних термінів.....                                                                                                                                                                                           | 164 |

## Передмова

Притягнення до кримінальної відповідальності, призначення справедливого покарання щодо осіб, які вчинили злочин, відповідно до чинного кримінального законодавства - основна вимога законності у діяльності правоохоронних органів, діяльності усієї системи кримінального правосуддя. Закон про кримінальну відповідальність складає предмет вивчення курсу Кримінального права. Знання чинного кримінального законодавства є гарантією правильного, обґрунтованого вирішення питання кваліфікації злочинів, законного притягнення особи до кримінальної відповідальності, визначення справедливого обсягу кримінальної репресії, виду та терміну покарання.

Методичні рекомендації для забезпечення самостійної підготовки студентів та курсантів підготовлені відповідно до тематичного плану, програми курсу «Кримінальне право. Загальна частина». При підготовці цих матеріалів використовувалися чинне кримінальне, кримінально-виконавче законодавство, постанови Пленуму Верховного Суду України, спеціальна навчальна методична та наукова література, перелік якої надається.

Цей посібник призначений для сприяння вивчення курсу дисципліни, закріплення знань стосовно основних положень, понять даного курсу для контролю знань курсантів та студентів з усіх тем курсу, що передбачає самостійну підготовку, поглиблене опрацювання питань, які розглядаються на лекції.

Вивчення курсантами та студентами кримінального права України припускає не тільки глибоке вивчення чинного кримінального законодавства, засвоєння теоретичних положень цієї науки, але й набуття практичних навичок користування чинним кримінальним законодавством, іншими нормативними актами, постановами Пленуму Верховного Суду України під час вирішення конкретних кримінальних та інших життєвих ситуацій, які мають правове значення. Посібник містить тематичний план дисципліни, програму курсу, рекомендований бібліографічний перелік літератури з курсу «Кримінальне право. Загальна частина», питання до іспитів, критерії оцінки знань, предметний покажчик основних понять. Великий обсяг рекомендацій присвячений пропозиціям щодо ефективного вивчення визначених тем навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина». Крім того, до посібника увійшли завдання для самостійної підготовки студентів та курсантів з кожної теми, що вивчається, а також теми рефератів та перелік рекомендованої літератури з кожної теми.

Курс «Кримінальне право. Загальна частина» вивчається протягом двох семестрів. Однією із важливих форм навчального процесу є самостійна робота студентів та курсантів з курсу «Кримінальне право. Загальна частина». Самостійна робота поряд із лекціями та семінарськими заняттями покликана забезпечити виконання навчальних програм і навчального плану, глибоке та творче вивчення і засвоєння програмного матеріалу. Тематичним планом передбачено самостійну підготовку щодо поглибленого вивчення

усіх тем курсу. Завдання для самостійної роботи визначаються викладачем, доводяться до відома студентів та курсантів під час навчального процесу, перевіряються на семінарських заняттях у відведений час.

З допомогою самостійної роботи відбувається більш ефективне оволодіння студентами та курсантами програмних матеріалів. Вона сприяє розвитку у них самостійності в навчальному процесі, відпрацюванню вмінь теоретичного аналізу кримінально-правових норм та їх практичному застосуванню під час вирішення конкретних практичних завдань з кожної теми, яка вивчається, є заходом самоперевірки своїх знань.

Найбільшою мірою стан самостійного засвоєння матеріалу, науково-теоретичного дослідження окремих питань, які не були предметом розгляду під час занять, перевіряються під час підготовки реферату, розв'язання задач, складання схем та конспектів, згідно визначених тем. При цьому особливу увагу слід приділяти тим питанням, які недостатньо висвітлювалися на лекційних заняттях.

Самостійна робота складається з наступних етапів:

- ознайомлення зі змістом відповідної теми в анотації навчальної дисципліни;
- ознайомлення з питаннями, які винесені на самостійну роботу з певної теми;
- вивчення конспекту лекції;
- ознайомлення з методичними вказівками щодо особливостей вивчення даної теми;
- опрацювання рекомендованої для вивчення теми літератури;
- конспектування окремих положень, що стосуються питань теми;
- засвоєння понять, які є визначальними /опорними/ для цієї теми;
- підготовки відповідей на кожне питання, що виноситься на обговорення, плану відповіді, що зробить її більш чіткою, логічною та послідовною;
- повторення основних положень та визначень з попередніх тем;
- ознайомлення з переліком запропонованих тем рефератів;
- ознайомлення з рекомендованими монографічними роботами, науковими статтями, та використання їх положень під час підготовки рефератів.

Відповіді на теоретичні питання повинні бути докладними та обґрунтованими, містити посилання на нормативні акти. Вирішення практичних завдань здійснюються в письмовій формі. Результатам більш поглибленого вивчення теми є написання реферату. Ця важлива форма самостійного засвоєння навчального матеріалу дає можливість студентам та курсантам більш глибоко та детально розібратися в змісті та сутності питань теми з використанням додаткових джерел.

## 1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| Найменування показників                                                                                                     | Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень | Характеристика навчальної дисципліни |                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                                                             |                                                                  | денна форма навчання                 | Заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 12                                                                                                     | Галузь знань:<br><b>0304 – право</b>                             | <b>Нормативна</b>                    |                       |
|                                                                                                                             | Напрямок підготовки:<br><b>6.030401 – Правознавство</b>          |                                      |                       |
| Модулів – 2                                                                                                                 |                                                                  | <b>Рік підготовки:</b>               |                       |
| Змістових модулів – 4                                                                                                       |                                                                  | 2,3-й                                |                       |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання<br>_____                                                                            |                                                                  | <b>Семестр</b>                       |                       |
| (назва)                                                                                                                     |                                                                  |                                      |                       |
| Загальна кількість годин - 432                                                                                              |                                                                  | 3,4,5,6-й                            |                       |
| Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 3 і 5 семестр – 3; 4 і 6 семестр - 2. самостійної роботи студента – 1. | Освітньо-кваліфікаційний рівень:<br><br><b>Бакалавр</b>          | <b>Лекції</b>                        |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | 108 год.                             |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | <b>Семінарські</b>                   |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | 108 год.                             |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | <b>Самостійна робота</b>             |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | 108 год.                             |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | <b>Індивідуальні завдання</b>        |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | 108 год.                             |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | <b>Вид контролю:</b>                 |                       |
|                                                                                                                             |                                                                  | Залік, екзамен                       |                       |

**Примітка.** Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання: 216 / 216 (108+108)

## 2 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ « КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА»

для курсантів II курсу денної форми навчання за напрямом підготовки  
6.030401 «Правознавство»

| Назви змістових модулів і тем                                                                                                                | Кількість годин |              |           |   |           |           |              |              |    |    |     |      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|-----------|---|-----------|-----------|--------------|--------------|----|----|-----|------|
|                                                                                                                                              | денна форма     |              |           |   |           |           | Заочна форма |              |    |    |     |      |
|                                                                                                                                              | усь<br>ого      | у тому числі |           |   |           |           | усього       | у тому числі |    |    |     |      |
|                                                                                                                                              |                 | л            | с         | п | інд       | с.р.      |              | л            | с  | п  | інд | с.р. |
| 1                                                                                                                                            | 2               | 3            | 4         | 5 | 6         | 7         | 8            | 9            | 10 | 11 | 12  | 13   |
| <b>Модуль 1 . Загальна частина</b>                                                                                                           |                 |              |           |   |           |           |              |              |    |    |     |      |
| <b>Змістовий модуль 1.1. Злочин. Склад злочину</b>                                                                                           |                 |              |           |   |           |           |              |              |    |    |     |      |
| Тема № 1. Поняття, завдання (функції) кримінального права України. Предмет, метод кримінального права. Принципи кримінального права України. | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність                                                                                             | 4               | 2            | 2         |   | 4         | 4         | 12           |              |    |    |     |      |
| Тема № 3. Злочин та його ознаки..                                                                                                            | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 4 Кримінальна відповідальність та її підстави                                                                                         | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 5. Склад злочину                                                                                                                      | 4               | 2            | 2         |   | 1         | 1         | 6            |              |    |    |     |      |
| Тема № 6. Об'єкт злочину.                                                                                                                    | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 7. Об'єктивна сторона злочину                                                                                                         | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 8. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину).                                                               | 4               | 2            | 2         |   | 1         | 1         | 6            |              |    |    |     |      |
| Тема № 9. Суб'єктивна сторона злочину                                                                                                        | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 10 Незакінчений злочин (стадії вчинення злочину)                                                                                      | 4               | 2            | 2         |   | 2         | 2         | 8            |              |    |    |     |      |
| Тема № 11. Співучасть у вчиненні злочину                                                                                                     | 8               | 4            | 4         |   | 2         | 2         | 12           |              |    |    |     |      |
| Тема № 12. Повторність, сукупність, рецидив злочинів (множина злочинів)                                                                      | 8               | 4            | 2         |   | 2         | 2         | 10           |              |    |    |     |      |
| <b>Разом за змістовим Модулем 1.1</b>                                                                                                        | <b>54</b>       | <b>28</b>    | <b>26</b> |   | <b>24</b> | <b>24</b> | <b>102</b>   |              |    |    |     |      |

| <b>Змістовий модуль 1.2. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру</b> |              |         |         |        |           |           |   |   |    |    |    |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------|---------|---------|--------|-----------|-----------|---|---|----|----|----|----|
|                                                                                       | 2-<br>усього | 3-<br>л | 4-<br>с | 5<br>п | 6-<br>інд | 7-<br>сам | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 |
| Тема №13. Обставини, що виключають злочинність діяння                                 | 4            | 2       | 2       |        | 2         | 2         | 8 |   |    |    |    |    |
| Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності                               | 4            | 2       | 2       |        | 1         | 1         | 6 |   |    |    |    |    |
| Тема № 15. Поняття покарання та його цілі.                                            | 4            | 2       | 2       |        | 2         | 2         | 8 |   |    |    |    |    |
| Тема № 16. Система покарань. Види покарань                                            | 8            | 4       | 4       |        | 3         | 3         | 1 |   |    |    |    |    |

|                                                                                                             |            |           |           |  |           |           |            |  |  |  |  |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------|-----------|--|-----------|-----------|------------|--|--|--|--|--|
| Тема № 17. Призначення покарання                                                                            | 4          | 2         | 2         |  | 2         | 2         | 8          |  |  |  |  |  |
| Тема № 18. Звільнення від покарання та його відбування                                                      | 8          | 4         | 4         |  | 2         | 2         | 12         |  |  |  |  |  |
| Тема № 19. Судимість                                                                                        | 4          | 2         | 2         |  | 2         | 2         | 8          |  |  |  |  |  |
| Тема № 20. Інші заходи кримінально-правового впливу                                                         | 4          | 2         | 2         |  | 1         | 1         | 6          |  |  |  |  |  |
| Тема № 21. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб                                       | 4          | 2         | 2         |  | 2         | 2         | 8          |  |  |  |  |  |
| Тема № 22. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх                             | 4          | 2         | 2         |  | 2         | 2         | 8          |  |  |  |  |  |
| Тема № 23. Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн | 6          | 2         | 4         |  | 2         | 2         | 10         |  |  |  |  |  |
| Разом за змістовим модулем 1.2                                                                              | <b>54</b>  | <b>26</b> | <b>28</b> |  | <b>21</b> | <b>21</b> | <b>108</b> |  |  |  |  |  |
| Ворма підсумкового контролю <b>екзамен</b>                                                                  |            |           |           |  |           |           |            |  |  |  |  |  |
| <b>Всього за рік</b>                                                                                        | <b>108</b> | <b>54</b> | <b>54</b> |  | <b>45</b> | <b>45</b> | <b>216</b> |  |  |  |  |  |



**Тематичний план модуля**  
**для студентів II курсу денної форми навчання за напрямом підготовки**  
**6.030401 «Правознавство»**

| №<br>п/п | Назви тем                                                                                                                                   | Обсяг годин            |           |           | Сам./індивід.<br>роб. | Всього за планом |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|-----------|-----------|-----------------------|------------------|
|          |                                                                                                                                             | Всього аудиторних год. | Лекцій    | Сем       |                       |                  |
|          | <b>МОДУЛЬ 1 Загальна частина</b>                                                                                                            |                        |           |           |                       |                  |
|          | <b>3 семестр</b>                                                                                                                            |                        |           |           |                       |                  |
|          | <b>Змістовний модуль 1.1. Злочин. Склад злочину.</b>                                                                                        |                        |           |           |                       |                  |
| 1.       | Тема № 1 Поняття, завдання (функції) кримінального права України. Предмет, метод кримінального права. Принципи кримінального права України. | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 2.       | Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність.                                                                                           | 4                      | 2         | 2         | 4/4                   | 12               |
| 3.       | Тема № 3. Злочин та його ознаки.                                                                                                            | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 4.       | Тема № 4. Кримінальна відповідальність та її підстави.                                                                                      | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 5.       | Тема № 5. Склад злочину.                                                                                                                    | 4                      | 2         | 2         | 1/1                   | 6                |
| 6.       | Тема № 6. Об'єкт злочину.                                                                                                                   | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 7.       | Тема № 7. Об'єктивна сторона злочину.                                                                                                       | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 8.       | Тема № 8. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину).                                                              | 4                      | 2         | 2         | 1/1                   | 6                |
| 9.       | Тема № 9. Суб'єктивна сторона злочину.                                                                                                      | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 10.      | Тема № 10. Незакінчений злочин (стадії вчинення злочину).                                                                                   | 4                      | 2         | 2         | 2/2                   | 8                |
| 11.      | Тема № 11. Співучасть у вчиненні злочину.                                                                                                   | 8                      | 4         | 4         | 2/2                   | 12               |
| 12.      | Тема № 12. Множина злочинів (повторність, сукупність, рецидив).                                                                             | 6                      | 4         | 2         | 2/2                   | 10               |
|          | <b>Всього по Змістовному модулю 1.1 за семестр (аудит. 54 год.)</b>                                                                         | <b>54</b>              | <b>28</b> | <b>26</b> | <b>24/24</b>          | <b>102</b>       |

|     |                                                                                                              |            |           |           |              |            |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------|-----------|--------------|------------|
|     | <b>Форма підсумкового контролю</b>                                                                           |            |           |           |              |            |
|     | <b>4 семестр</b>                                                                                             |            |           |           |              |            |
|     | <b>Змістовний модуль 1.2. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру</b>                       |            |           |           |              |            |
| 13. | Тема № 13 Обставини, що виключають злочинність діяння                                                        | 4          | 2         | 2         | 2/2          | 8          |
| 14. | Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності.                                                     | 4          | 2         | 2         | 1/1          | 6          |
| 15. | Тема № 15. Поняття покарання та його цілі.                                                                   | 8          | 4         | 4         | 2/2          | 12         |
| 16. | Тема №16. Система покарання. Види покарання.                                                                 | 12         | 6         | 6         | 3/3          | 18         |
| 17. | Тема № 17. Призначення покарання                                                                             | 8          | 4         | 4         | 2/2          | 12         |
| 18. | Тема № 18. Звільнення від покарання та його відбування                                                       | 12         | 6         | 6         | 2/2          | 16         |
| 19. | Тема № 19. Судимість                                                                                         | 4          | 2         | 2         | 2/2          | 8          |
| 20. | Тема №20. Інші заходи кримінально-правового характеру.                                                       | 4          | 2         | 2         | 1/1          | 6          |
| 21. | Тема № 21 Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.                                        | 4          | 2         | 2         | 2/2          | 8          |
| 21. | Тема №21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.                              | 8          | 4         | 4         | 2/2          | 12         |
| 22. | Тема № 22. Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн. | 4          | 2         | 2         | 2/2          | 8          |
|     | <b>Всього за 4 семестр ( ауд. 72 год. )</b>                                                                  | <b>72</b>  | <b>36</b> | <b>36</b> | <b>21/21</b> | <b>108</b> |
|     | <b>Форма підсумкового контролю</b>                                                                           |            |           |           |              |            |
|     | <b>Всього за рік</b>                                                                                         | <b>126</b> | <b>64</b> | <b>62</b> | <b>45/45</b> | <b>216</b> |

### **3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА»**

#### **Змістовний модуль 1.1. Злочин. Складу злочину**

**Тема № 1. Поняття, завдання (функції) кримінального права України. Предмет, метод кримінального права. Принципи кримінального права України.**

*Поняття кримінального права та його специфічні ознаки. Завдання (функції) кримінального права. Предмет та метод кримінально-правового регулювання. Механізм кримінально-правового регулювання та його елементи.*

*Місце кримінального права в системі права. Кримінальне право в системі інших галузей права (конституційного, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого, адміністративного, цивільного) Співвідношення кримінального права та моралі.*

*Виникнення та розвиток українського кримінального права.*

*Система кримінального права України. Загальна та Особлива частина та їх взаємозв'язок. Поняття та система Загальної частини кримінального права.*

*Наука кримінального права, її зміст та завдання. Соціологія кримінального права як складова частина кримінально-правової науки. Основні школи в науці кримінального права XIX - XX ст. ст. Метод науки кримінального права. Роль науки кримінального права в розробці нового кримінального законодавства України. Наукові засади організації боротьби із злочинністю та її попередження. Зв'язок науки кримінального права із кримінологією, правовою статистикою, соціологією та іншими суміжними науками. Система курсу кримінального права. Кримінальне право як навчальна дисципліна у вищих навчальних закладах.*

*Принципи кримінального права, їх значення та система. Загальноправові принципи кримінального права: законність, демократизм, справедливість, гуманізм, економії заходів державного примусу, рівність громадян перед законом та інші.*

*Спеціальні принципи кримінального права: відповідальність особи лише за вчинений злочин, відповідальність за наявності вини, персональний характер відповідальності, індивідуалізація кримінальної відповідальності та покарання, невідворотність кримінальної відповідальності та інші.*

#### **Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність**

*Закон про кримінальну відповідальність: поняття та специфічні ознаки.*

*Джерела кримінального права. Кримінальний закон як джерело кримінального права. основні етапи розвитку кримінального законодавства*

України. Основні джерела кримінального права України на окремих етапах його розвитку. Кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 та 1960 років. Кримінальний кодекс України 2001 року та його значення. Законодавства України про кримінальну відповідальність. Конституція України, норми міжнародного права (міжнародні договори), рішення Конституційного Суду України та кримінальне право. Юридична природа та значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

*Структура та система кримінального закону, його Загальна та Особлива частини.* Загальна частина кримінального закону, його зміст та система. Особлива частина кримінального закону, його зміст та система. Єдність Загальної та Особливої частини кримінального закону.

*Структура кримінально-правової норми.* Структура статей Загальної та Особливої частини кримінального закону. Поняття та види диспозицій статей Особливої частини. Специфіка гіпотези статті Особливої частини. Поняття та види санкцій статей Особливої частини.

*Тлумачення кримінального закону та його види.* Значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України для правильного застосування кримінального законодавства у судовій практиці, а також для науки кримінального права.

*Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.* Прийняття та набрання чинності закону про кримінальну відповідальність. Припинення дії закону про кримінальну відповідальність. Поняття часу вчинення злочину. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність та її межі.

*Чинність кримінального закону у просторі.* Принципи чинності кримінального закону у просторі: територіальний, національний (громадянства), універсальний, реальний. Чинність закону про кримінальну відповідальність стосовно діянь, вчинених на території України. Поняття території України. Чинність закону про кримінальну відповідальність на континентальному шельфі та економічній зоні України. Поняття місця вчинення злочину.

Особливості відповідальності за злочини, які вчиняються на території України, дипломатичними представниками іноземних держав та іншими особами, які є невідомими по кримінальним справам українським судам.

Чинність закону про кримінальну відповідальність стосовно злочинів, які вчиняються громадянами України або особами без громадянства за межами України. Чинність закону про кримінальну відповідальність стосовно злочинів, які вчиняються іноземцями або особами без громадянства за межами України.

Вирішення питання про кримінальну відповідальність за злочини, які вчиняються на території іноземної держави військовослужбовцями військових частин, які розташовані за межами України.

Правові наслідки засудження особи за межами України. Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, а також особи, яка є засудженою за вчинення злочину (екстрадиція). Кримінальна відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної

держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами.

### **Тема № 3. Злочин та його ознаки.**

*Поняття злочину.* Історично мінливий характер кола діянь, які визнаються злочинними. Формальне, матеріальне, формально-матеріальне визначення злочину. Визначення злочину за чинним кримінальним законодавством України.

*Ознаки злочину:* суспільна небезпечність (характер, ступінь), кримінальна протиправність, винність, караність, їх зміст. Органічна єдність ознак злочину.

*Злочин та малозначне діяння.* Значення ч. 2 ст. 11 КК для визначення злочинності діяння.

*Злочин та інші правопорушення.* Характер та ступінь суспільної небезпечності та кримінальна протиправність як критерії відмежування злочинів від інших правопорушень. Відмінність злочину від аморальних вчинків.

*Класифікація злочинів.* Критерії класифікації злочинів. Види (категорії) злочинів: злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини. Значення класифікації злочинів.

### **Тема № 4. Кримінальна відповідальність та її підстави**

*Поняття кримінальної відповідальності.* Відмінність кримінальної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.

*Поняття кримінально-правових відносин.* Об'єкт, зміст, суб'єкти кримінально-правових відносин. Юридичні факти в кримінальному праві. Виникнення кримінальної відповідальності, її стадії та припинення.

*Форми реалізації кримінальної відповідальності.*

*Підстави кримінальної відповідальності, поняття та значення.* Підстави кримінальної відповідальності у чинному кримінальному законодавстві України. Проблеми підстав кримінальної відповідальності в науці кримінального права.

### **Тема № 5. Склад злочину**

*Поняття складу злочину.* Значення вичерпного переліку складу злочину в кримінальному законодавстві. Склад злочину як юридична конструкція та категорія в теорії кримінального права. Злочин та склад злочину, їх співвідношення, взаємозв'язок, відмінність.

*Елементи та ознаки складу злочину.* Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину. Основні (обов'язкові) та додаткові (факультативні) ознаки складу злочину та їх значення для кваліфікації.

*Склад злочину, кримінально-правова норма та диспозиція статті Особливої частини кримінального закону, їх співвідношення.*

*Види складів злочину.* Критерії класифікації складів злочину (по характеру та ступеню суспільної небезпеки, по структурі, по законодавчій конструкції).

### **Тема № 6. Об'єкт злочину.**

*Поняття та значення об'єкта злочину* (об'єкта кримінально-правової охорони) в кримінальному праві. Загальна характеристика механізму спричинення шкоди об'єкту злочину. Основні теорії об'єкта злочину в науці кримінального права.

*Класифікація (види) об'єктів злочину.* Загальний, родовий та видовий об'єкти злочину та їх значення. Безпосередній об'єкт злочину та його види. Значення безпосереднього об'єкту для кваліфікації злочинів.

*Поняття та значення предмету злочину.* Об'єкт та предмет злочину, їх взаємозв'язок та відмінність. Потерпілий від злочину. Засоби опису об'єкту та предмету у складах злочину.

### **Тема № 7. Об'єктивна сторона злочину**

*Поняття, зміст та значення об'єктивної сторони злочину.* Об'єктивна сторона злочину. Об'єктивна сторона злочину та об'єктивна сторона складу злочину, їх взаємозв'язок та відмінність. Значення об'єктивної сторони складу злочину та її взаємозв'язок з другими елементами складу злочину. Обов'язкові та факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину.

*Суспільно-небезпечне діяння та його ознаки.* Форми суспільно-небезпечного діяння (дія, бездіяльність). Поняття кримінально-правової дії та її ознаки. Вплив непоборної сили, фізичного та психічного примусу на кримінальну відповідальність. Поняття кримінально-правової бездіяльності та її ознаки. Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність.

*Поняття суспільно небезпечних наслідків.* Значення суспільно небезпечних наслідків. Класифікація (види) суспільно небезпечних наслідків.

*Поняття причинного зв'язку в кримінальному праві.* Об'єктивний характер причинного зв'язку як філософської категорії. Критерії причинного зв'язку в кримінальному праві. Значення правильного встановлення причинного зв'язку для вирішення питання про кримінальну відповідальність. Основні теорії причинного зв'язку в кримінальному праві (теорія необхідного спричинення, *conditio sine qua non*, адекватного причинного зв'язку, фінальної теорії та інші).

*Час, місце, спосіб, обстановка, засоби (знаряддя) вчинення злочину* як факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину та їх значення.

### **Тема № 8. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину).**

*Поняття суб'єкту злочину.* Співвідношення поняття "суб'єкт злочину", "виконавець злочину", "особа винного", "особа злочинця". Кримінально-правове значення особи злочинця. Проблеми кримінальної відповідальності юридичної особи в кримінальному праві.

*Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єкта злочину та їх значення.*

*Осудність, неосудність в кримінальному праві.* Медичний (біологічний, психіатричний) та юридичний (психологічний) критерії осудності.

*Обмежена осудність та її критерії.* Кримінальна відповідальність за злочини, які вчиняються в стані сп'яніння, а також внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів та інших одурманюючих речовин. Проблема спеціальної ("професійної") осудності в кримінальному праві.

*Вік кримінальної відповідальності.* Історично мінливі межі віку, з досягненням якого може наставати кримінальна відповідальність. Правила встановлення віку суб'єкта кримінальної відповідальності.

*Поняття та ознаки спеціального суб'єкту злочину.* Класифікація (види) спеціальних суб'єктів. Поняття службової особи. Значення спеціального суб'єкта для індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання.

## **Тема № 9. Суб'єктивна сторона злочину**

*Поняття, зміст та значення суб'єктивної сторони злочину.* Суб'єктивна сторона складу злочину. Суб'єктивна сторона злочину та суб'єктивна сторона складу злочину, їх взаємозв'язок та відмінність.

*Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину.* Значення суб'єктивної сторони складу злочину та її зв'язок з іншими елементами складу злочину.

*Поняття вини в кримінальному праві.* Принцип винної відповідальності (суб'єктивного ставлення в вину) в кримінальному праві. Соціальна сутність, зміст, обсяг та ступінь вини. Теорії вини в кримінальному праві.

*Форми та види вини в кримінальному праві.* Значення їх для кваліфікації злочину та призначення покарання.

*Поняття умислу та його види.* Інтелектуальний та вольовий моменти умислу. Види умислу (прямий, непрямий, заздалегідь обміркований, такий, що виник раптово, афектований, визначений, невизначений, альтернативний).

*Поняття необережності та її види.* Злочинна самовпевненість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Відмежування злочинної самовпевненості від непрямого умислу.

*Злочинна недбалість, її інтелектуальний та вольові моменти.* Об'єктивні та суб'єктивні критерії злочинної недбалості. Відмежування злочинної недбалості від злочинної самовпевненості.

*Невинне спричинення (випадок, казус) та його відмінність від злочинної недбалості.*

*Змішана (подвійна, складна) форма вини в кримінальному праві.* Особливості складів злочину із змішаною формою вини.

*Мотив, ціль злочину як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину та їх значення. Емоційний склад особи під час вчинення злочину. Афект та його кримінально-правове значення.*

*Засоби описування суб'єктивної сторони в складах злочину.*

*Поняття помилки в кримінальному праві. Юридична та фактична помилки, їх види та вплив на кримінальну відповідальність.*

### **Тема № 10. Незакінчений злочин (стадії вчинення злочину)**

*Поняття незакінченого злочину. Поняття стадій вчинення злочину та їх види. Значення встановлення стадій вчинення злочину для кримінальної відповідальності. Закінчений злочин. Момент закінчення окремих злочинів залежно від конструкції їх складів. Проблема кримінальної відповідальності за виявлення умислу.*

*Готування до злочину та його ознаки. Види готування до злочину. Відмежування готування до злочину від виявлення умислу. Караність готування до злочину.*

*Замах на злочин та його ознаки. Види замаху: закінчений та незакінчений замах. Непридатний замах, його види та караність. Відмежування замаху від готування та закінченого злочину.*

*Підстави та межі кримінальної відповідальності за готування та замах.*

*Добровільна відмова від доведення злочину до кінця та його ознаки. Підстави та умови виключення кримінальної відповідальності при добровільній відмові. Добровільна відмова на стадіях готування та замаху, її особливості. Питання щодо можливості добровільної відмови в закінченому злочині.*

*Діяльне каяття та його відмінність від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.*

*Особливості добровільної відмови співучасників. Підстави та умови виключення кримінальної відповідальності при добровільній відмові організатора, підбурювача, пособника.*

### **Тема № 11. Співучасть у вчиненні злочину**

*Поняття співучасті у вчиненні злочину та його значення. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті. Необережне спричинення та його відмінність від співучасті. Теорія співучасті в кримінальному праві.*

*Види співучасників (виконавець, організатор, підбурювач, пособник). Об'єктивні та суб'єктивні ознаки, які характеризують їх діяння.*

*Форми співучасті в злочині. Підстави (критерії) виокремлення різних форм співучасті. Співвиконавство, співучасть із розподілом ролей.*

*Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією. Особливості кваліфікації діянь співучасників залежно від форм співучасті.*



*Підстави та межі кримінальної відповідальності співучасників.* Особливості кваліфікації діянь співучасників. Індивідуалізація кримінальної відповідальності та покарання співучасників.

Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом. Експрес виконавця. Невдала співучасть.

*Особливості добровільної відмови від доведення злочину до кінця при співучасті.*

*Поняття причетності до злочину.* Відмінності причетності від співучасті. Види причетності (приховування злочину, придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом, недонесення та потурання). Умови кримінальної відповідальності за причетність до злочину.

## **Тема № 12. Повторність, сукупність, рецидив злочинів (множина злочинів)**

*Поняття множини злочинів.* Соціальна та юридична природа множини злочинів. Відмежування множини злочинів від одиничних (єдиних) злочинів. Види одиничних злочинів (простий, тривалий, продовжуваний, складний (складений) злочин). Поєднання в поведінці особи декількох форм множини злочинів.

*Форми (види) множини злочинів.* Підстави (критерії) виокремлення форм множини злочинів.

*Повторність злочинів.* Поняття повторності та її види. Повторність, яка передбачена Загальною частиною кримінального законодавства. Повторність, яка передбачена Особливою частиною кримінального законодавства. Поняття неодноразовості, систематичності, злочинного промислу. Кримінально-правове значення повторності злочинів.

*Сукупність злочинів.* Поняття сукупності злочинів та її види. Відмежування ідеальної сукупності від одиничного злочину. Кваліфікація злочину за сукупністю. Відмежування сукупності від конкуренції кримінально-правових норм. кримінально-правове значення сукупності злочинів.

*Рецидив злочинів.* Поняття рецидиву злочинів та його види (загальний, спеціальний, простий. Неодноразовий, пенітенціарний). Опис рецидиву в Загальній та Особливій частинах кримінального законодавства. Кримінально-правове значення рецидиву злочинів.

## **Змістовний модуль 1.2. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру**

### **Тема № 13. Обставини, що виключають злочинність діяння**

*Поняття та юридична природа обставин, що виключають злочинність діяння.* Види обставин, що виключають злочинність діяння. Відмінність обставин, що виключають злочинність діяння, від обставин, які виключають кримінальну відповідальність та караність діяння.

*Необхідна оборона.* Поняття, ознаки та умови правомірності заподіяння шкоди за умови необхідної оборони. Поняття перевищення меж необхідної оборони. Суб'єктивна сторона перевищення меж необхідної оборони. Відповідальність за перевищення меж необхідної оборони. Уявна оборона: поняття та види. Особливості відповідальності за шкоду, яка заподіяна у стані уявної оборони.

*Затримання особи, яка вчинила злочин (затримання злочинця).* Поняття, ознаки та умови правомірності заподіяння шкоди при затриманні особи, яка вчинила злочин. Поняття перевищення меж, необхідних для затримання особи, яка вчинила злочин. Відмінність заподіяної шкоди при затриманні злочинця від необхідної оборони.

*Крайня необхідність.* Поняття, ознаки та умови правомірності заподіяння шкоди при крайній необхідності. Поняття перевищення меж крайньої необхідності. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони. Відповідальність за перевищення меж крайньої необхідності.

*Фізичний та психічний примус.* Поняття фізичного та психічного примусу, його види та кримінально-правове значення. Відповідальність за шкоду, заподіяну в умовах фізичного та психічного примусу.

*Виконання наказу чи розпорядження.* Поняття, ознаки та умови правомірності заподіяння шкоди при виконанні наказу чи розпорядження. Відповідальність за виконання явно злочинного наказу чи розпорядження. Невиконання явно злочинного наказу чи розпорядження.

*Діяння, пов'язане з ризиком.* Поняття, ознаки, умови правомірності заподіяння шкоди при вчиненні діяння, пов'язаного з ризиком. Виправданий ризик. Відповідальність за шкоду, заподіяну вчиненням діяння, пов'язаного з ризиком.

*Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.* Поняття, ознаки, умови правомірності заподіяння шкоди при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Особливості кримінальної відповідальності за дії, пов'язані з виконанням спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

#### **Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності**

*Поняття звільнення від кримінальної відповідальності.* Значення інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі норм Загальної та Особливої частини кримінального законодавства.

*Види звільнення від кримінальної відповідальності, які передбачені нормами Загальної частини.*

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, підстави та умови такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, підстави та умови такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки, підстави та умови такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки, підстави та умови такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Строки давності. Зупинення та переривання перебігу строків давності. Особливості застосування інституту давності притягнення до кримінальної відповідальності по справам про злочини, за які може бути призначене довічне позбавлення волі, а також по злочинам проти миру, безпеки людства.

Звільнення від кримінальної відповідальності за амністією.

*Види звільнення від кримінальної відповідальності, які передбачені нормами Особливої частини.* Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності та їх загальна характеристика.

### **Тема № 15. Поняття покарання та його цілі.**

*Поняття кримінального покарання.* Соціальні функції кримінального покарання. *Ознаки кримінального покарання.* Соціальні функції кримінального покарання. Відмінність покарання від інших заходів державного примусу та заходів громадського впливу. Поняття інших заходів кримінально-правового характеру, їх відмінності від покарання.

*Цілі покарання за чинним кримінальним законодавством України.* Проблема кари як мета покарання. Поняття виправлення засуджених. Загальне та спеціальне попередження (загальна та спеціальна превенція) як мета покарання. Поновлення соціальної справедливості та сприяння викорінюванню злочинності як мета покарання.

Поняття ефективності покарання та умови її підвищення.

### **Тема № 16. Система покарання. Види покарань.**

*Система покарань за чинним кримінальним законодавством України.* Значення системи покарань в кримінальному праві.

*Поняття видів покарань. Класифікація кримінальних покарань.* Роль та значення окремих видів покарань у боротьбі із злочинністю. Смертна кара як вид покарання в історії кримінального законодавства.

*Штраф:* поняття, зміст, розміри та порядок застосування. Специфіка призначення штрафу у якості додаткового покарання. Заміна штрафу іншими покараннями. Наслідки ухилення від виплати штрафу.

*Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу:* поняття, зміст, умови та порядок застосування.

*Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю:* поняття, зміст, підстави, строки, порядок призначення у якості основного або додаткового покарання. Відповідальність за ухилення від

виконання вироку про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

*Громадські роботи:* поняття, зміст, підстави, строки, порядок призначення. Обмеження у призначенні громадських робіт. Наслідки ухилення від відбування громадських робіт.

*Виправні роботи:* поняття, зміст, види, строки, умови призначення. Порядок та умови відбування виправних робіт. Підстави та порядок включення в трудовий стаж засудженого строку відбування виправних робіт. Наслідки ухилення від виправних робіт.

*Службове обмеження для військовослужбовців:* поняття, зміст, підстави, строки та умови призначення.

*Конфіскація майна:* поняття, зміст, види, умови застосування. Майно, яке не підлягає конфіскації. Відмінність конфіскації майна як кримінального покарання від спеціальної конфіскації.

*Арешт:* поняття, зміст, підстави, строки, умови призначення. Обмеження в застосуванні арешту.

*Обмеження волі:* поняття, зміст, підстави, строки, умови застосування. Особи, до яких обмеження волі не може бути застосоване. Правові наслідки ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі. Правові наслідки за умови успішного відбуття цього покарання.

*Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців:* поняття, зміст, підстави, строки та умови призначення.

*Позбавлення волі на певний строк:* поняття, зміст. Види, підстави, строки та умови призначення. Розвиток цього виду покарання в історії кримінального законодавства. Кримінально-виконавчі установи по виконанню покарання у вигляді позбавлення волі, їх види. Підстави та порядок визначення виду кримінально-виконавчої установи.

*Довічне позбавлення волі:* підстави їх застосування. Обмеження застосування довічного позбавлення волі.

## **Тема № 17. Призначення покарання**

*Загальні засади призначення покарання* за кримінальним правом України. Значення положень Загальної частини кримінального законодавства для призначення покарання. Врахування при призначенні покарання санкції Особливої частини кримінального закону, ступеню тяжкості вчиненого злочину, особи винного, пом'якшуючих чи обтяжуючих покарання обставин.

*Принципи призначення покарання:* законність, обґрунтованість, справедливість, гуманність та інші. Значення індивідуалізації покарання для досягнення його цілей.

*Обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання,* їх види, класифікація та характеристика. Право суду враховувати пом'якшуючі обставини, які не вказані у законі.

*Призначення покарання за незакінчений злочин, злочин, якій вчинено у співучасті.*

*Призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом.*

*Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.*

*Призначення покарання за вчинення декількох злочинів (за сукупністю злочинів). Принципи та порядок призначення покарання за сукупністю злочинів.*

*Призначення покарання за декількома вироками (за сукупністю вироків); відмінності від призначення покарання за сукупністю злочинів.*

*Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення в строк покарання, призначеного судом. Числення строків покарання.*

## **Тема № 18. Звільнення від покарання та його відбування**

*Поняття та види звільнення від покарання та його відбування. Значення інституту звільнення від покарання та його відбування в кримінальному праві.*

*Підстави та умови звільнення від відбування покарання з випробуванням та його види. Випробувальний термін, його тривалість та значення. Обов'язки, які покладаються судом на особу, яка звільняється від відбування покарання з випробуванням. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до семи років. Призначення додаткових покарань при звільненні від відбування покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.*

*Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Строки давності. Зупинення та переривання перебігу давності.*

*Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання та його значення для виправлення засуджених. Підстави та умови застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Види покарань при відбутті яких можливе застосування умовно-дострокового звільнення. Порядок застосування умовно-дострокового звільнення. Правові наслідки недотримання звільненим умовно-достроково умов звільнення.*

*Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Підстави, умови та порядок заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, відмінність від умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.*

*Звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років. Умови та порядок застосування.*

*Звільнення від покарання за хворобою, підстави та умови застосування.*

*Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування. Амністія та помилування: юридична природа, порядок застосування. Відмінності амністії від помилування.*

### **Тема № 19. Судимість**

*Судимість:* поняття, сутність, значення інституту судимості в кримінальному праві України. Загальноправові та кримінально-правові наслідки судимості.

*Погашення судимості.* Загальні умови та строки погашення судимості та їх обчислення. Обчислення строків погашення судимості у разі закінчення строку давності виконання обвинувального вироку, умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або заміни покарання більш м'яким. Погашення судимості стосовно осіб, до яких застосовано акт амністії чи помилування. Кримінально-правові наслідки переривання строку погашення судимості.

*Зняття судимості:* підстави, умови, порядок зняття судимості. Кримінально-правове значення зняття судимості.

### **Тема № 20. Інші заходи кримінально-правового характеру**

*Примусові заходи медичного характеру.* Поняття та мета примусових заходів медичного характеру та їх юридична природа. Види примусових заходів медичного характеру. Підстави, умови та порядок застосування примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

*Примусове лікування.* Поняття, цілі примусового лікування та його юридична природа. Примусове лікування осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Місця примусового лікування.

*Спеціальна конфіскація.* Поняття та випадки застосування спеціальної конфіскації.

### **Тема № 21 Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб**

*Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб* як новела у кримінальному законодавстві та їх кримінально-правове значення. Поняття, підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

*Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб:*

- 1). *Штраф:* поняття, підстави та порядок застосування.
- 2). *Конфіскація майна:* поняття та умови застосування.
- 3). *Ліквідація:* поняття, зміст, підстави застосування.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів.

## **Тема № 22. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх**

*Поняття, види та юридична природа заходів кримінально-правового характеру, які можуть бути застосовані до неповнолітніх за кримінальним законодавством України.*

*Види покарань, які призначаються неповнолітнім (штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі). Особливості та порядок призначення цих покарань.*

*Особливості призначення покарань неповнолітнім.*

*Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності з застосуванням примусових заходів виховного характеру. Звільнення від покарання неповнолітніх з застосуванням примусових заходів виховного характеру. Види примусових заходів виховного характеру.*

*Звільнення від відбування покарання неповнолітніх з випробуванням.*

*Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання неповнолітніх у зв'язку із закінчення строків давності.*

*Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх від відбування покарання.*

*Погашення та зняття судимості стосовно осіб, які вчинили злочин до досягнення ними вісімнадцятирічного віку. Строки погашення судимості. Дострокове зняття судимості.*

## **Тема № 23 Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн**

*Загальна характеристика Загальної частини кримінального права іноземних держав. Джерела кримінального права зарубіжних країн.*

*Особливості англо-саксонської та континентальної системи кримінального права. Судовий прецедент та його значення в кримінальному праві.*

*Загальна характеристика основних інститутів кримінального права зарубіжних країн. Поняття злочину та покарання за кримінальним правом іноземних держав. Система та види покарань. Заходи безпеки, які не є кримінальним покаранням.*

*Кримінально-правові школи та теорії в кримінальному праві. Класична, антропологічна, соціологічна школи в кримінальному праві.*

#### **4. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ З КУРСУ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА» (ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ, ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ТА ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КОЖНОЇ ТЕМИ)**

**Тема «Поняття, завдання (функції) кримінального права України. Предмет, метод кримінального права. Принципи кримінального права України»**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, вміти виокремити основні поняття, терміни, ознаки, які надають певне уявлення щодо розглядуваних питань. Зокрема, знати і вміти сформулювати такі основні поняття:

- поняття "кримінального права" - як системи загальнообов'язкових, формально визначених юридичних норм (правил поведінки), прийнятих Верховною Радою України, що визначають які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили;

- поняття "предмету кримінального права" - як сукупності суспільних відносин, які виникають у зв'язку із вчиненням злочину та застосуванням за це певних покарань; поняття "кримінально-правових відносин"; як різновид суспільних відносин.

- поняття "методу кримінального права" - як спеціального заходу регулювання суспільних відносин, який полягає у визначенні того, які суспільно небезпечні діяння є злочинними і які покарання мають бути застосованими до осіб, що вчиняють злочини;

- поняття "функцій кримінального права", які полягають передусім в охороні особистих благ людини, інтересів суспільства, держави від злочинних посягань; сутності таких функцій (крім охоронної) як регулятивна та превентивна;

- поняття "системи кримінального права" - як сукупності певних правових норм, інститутів кримінального права, що знаходяться у певному взаємозв'язку між собою, піддаються певній систематизації та об'єднанні структурно у дві частини кримінального права - Загальну та Особливу частини.

- поняття "принципів кримінального права"; визначати основний зміст та сутність загальноправових принципів (законності, гуманізму та справедливості), спеціальних кримінально-правових принципів - законодавчого визначення закону, особистої та винної відповідальності, індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання, економії кримінальної репресії тощо.

Крім того, студенти та курсанти повинні вміти:

- визначати сутність взаємозв'язку конституційного, міжнародного та кримінального права, рівень їх співвідношення;



- визначати місце та значення кримінального права стосовно інших галузей права кримінально-правового циклу (кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого);

- розрізняти поняття "науки кримінального права" (як системи кримінально-правових поглядів, ідей, теорій про злочин та покарання) від поняття "кримінального права як законодавства";

- розрізняти предмет (передусім це кримінальне законодавство та практика його застосування) та методи (діалектичний, догматичний, соціологічний, системного аналізу, порівняльний, історичний) науки кримінального права від предмета та метода кримінального права як галузі права.

Орієнтуючись на визначенні основних розглянутих понять кримінального права, необхідно уміти характеризувати ознаки, з яких ці поняття складаються.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. *Законспектувати розділ навчального матеріалу "Наука кримінального права: предмет, метод, завдання, зв'язок із іншими галузями наук".*
2. *Здійснити аналіз чинного кримінального закону, його Загальної та Особливої частини, окремих кримінально-правових інститутів на предмет визначення основних функцій кримінального права, при цьому визначити:*
  - а) які функції виконують інститути: добровільної відмови від вчинення злочину, необхідної оборони, крайньої необхідності, затримання злочинця, інститути призначення покарання, звільнення від покарання, погашення та зняття судимості;
  - б) які функції виконують кримінально-правові норми, які містяться у двадцяти розділах Особливої частини КК;
  - в) назвати сферу суспільних відносин, яку охороняє кримінальний закон, відповідно до назви кожного розділу Особливої частини.
3. *Повторити тему з курсу "Конституційне право" стосовно прав і свобод людини та громадянина в сфері кримінального правосуддя шляхом фіксування у зошиті окремих норм Конституції, що мають відношення до кримінального правосуддя.*

### **Теми рефератів:**

1. Наука кримінального права: предмет, метод, завдання, співвідношення із кримінальним правом як законодавством.
2. Конституційне та кримінальне право: сутність, зміст та взаємозв'язок цих галузей права.
3. Виникнення та розвиток кримінального права України.
4. Принцип індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання: соціально-правовий аспект.
5. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст.

## Література до теми.

### Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України від 10 грудня 1991 р. "Про дію міжнародних угод на території України". - Відомості Верховної Ради України. 1992. - № 10. - Ст. 137.
4. Закон України "Про громадянство України" від 8 жовтня 1991 р. - Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 50. - Ст. 701.
5. Закон України "Про державний кордон України" від 4 листопада 1991 р. (ст. 1). - Відомості Верховної Ради України. - 1992.- № 2.- Ст. 5.
6. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### Базова

1. Загальна теорія держави і права. За редакцією професора В.В. Копейчикова. - Київ, Юрінком, 1997. - С. 149-153, 170-177.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
4. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
7. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А.

- Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-є, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
  9. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
  - 10.Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
  - 11.Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
  - 12.Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
  - 13.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
  - 14.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
  - 15.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
  - 16.Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
  - 17.Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Заморська Л. Відносно визначена диспозиція як елемент відносно визначеної норми кримінального права // Вісник наукового товариства курсантів та студентів Львів.ДУВС"Механізм правового регулювання правоохоронної...": Тези. Львів, 7 листопада 2008 р. - 2008 . - № 1 . - С.63-65.
2. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст. - Дисер. канд. юрид. наук. - Одеса: ОНЮА, 2005. - 199 с.

3. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст. - Автореф. дисер. канд. юрид. наук. - Одеса, 2005. - 17 с.
4. Коржанський М.Й. Про принципи уголовного права України // Право України. - 1995. - №11. - С. 69.
5. Коржанський М.Й. Проблеми кримінального права: Монографія. – Д.: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ, 2003. – 200 с.
6. Кримінальне право України: предмет, завдання, система, методологія, принципи, джерела. Кримінально-правова політика [Текст] : навч. посіб. / [Назимко Є. С.] ; Донец. юрид. ін-т. - Донецьк : Цифрова типографія, 2013. - 92 с.
7. Куцевич М. П. Характеристика універсального принципу чинності Кримінального кодексу України //Бюлетень Міністерства юстиції . - 2009 . - № 7 . - С. 66 – 74.
8. Меркулова В.О. Правові та психологічні проблеми відповідальності жінок-злочинниць. - К.: НАВСУ, 2001. - С. 27-48.
9. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. - Одеса: Вид-во ОЮІ НУВС, 2004. - 132 с.
10. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.) . - К.: АТІКА, 2001. - 272 с.
11. Огородник А. Проблемні питання конституційних принципів кримінального і кримінально-процесуального законодавства // Право України. - 1996. - №12. - С. 71 – 73.
12. Поняття, предмет, завдання і система кримінально-виконавчого права [Текст] : завдання студ. юрид. ф-ту для практ. занять / [Палюх Л. М.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т, Каф. кримін. права і кримінології. - Л. : [б. в.], 2010. - 19 с.
13. Тацій В., Борисов В., Тютюгін В. Актуальні проблеми сучасного розвитку кримінального права // Право України. – 2010. – № 9. – С. 4-15.
14. Ткачук Юрій Олександрович // Принципи побудови кримінально-правових санкцій : спроба вирішення // Державо і право . - 2009 . - № 44.
15. Фесенко Є. Сучасні завдання кримінально-правової науки (Загальна частина) // Право України. – 2010. – № 9. – С. 66-72.

**Тема: " Закон про кримінальну відповідальність (кримінальний закон)".**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, вміти виокремити основні поняття, визначити їх ознаки, сформулювати основні підстави класифікації на певні види кримінально-правових норм, засобів їх тлумачення. Зокрема, знати і вміти сформулювати такі основні поняття та положення:

- поняття "закону про кримінальну відповідальність" - як єдиного кодифікованого письмового акту, що має вищу юридичну силу, відповідає Конституції України та загальновизнаним міжнародно-правовим актам,

приймається Верховною Радою України або всенародним референдумом і містить кримінально-правові норми, що визначають підстави і принципи кримінальної відповідальності, визначають, які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання мають застосовуватися до осіб, що їх вчинили;

- поняття "структури закону про кримінальну відповідальність, кримінально-правової норми";
- поняття та види диспозиції і санкції кримінально-правової норми;
- визначення характерних ознак різних видів диспозицій (простої, описової, бланкетної та відсилочної), санкцій (відносно-визначеної, альтернативної);
- поняття "тлумачення закону" про кримінальну відповідальність;
- поняття "кримінально-правової норми";
- підстави для класифікації видів тлумачення;
- визначення характерних ознак різних видів тлумачення: офіційного (легального), судового (казуального), доктринального (наукового), граматичного, систематичного, історичного, буквального, обмежувального, поширювального.
- основні положення щодо визначення порядку, умов, підстав, за яких закон про кримінальну відповідальність приймається, оприлюднюється, набирає чинності, припиняє свою дію;
- поняття "зворотної дії закону про кримінальну відповідальність", визначати у порівняльному аналізі, який із законів є більш м'яким, а який більш суворим;
- визначати підстави та порядок чинності закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, які вчиняються на території України; формулювати поняття "територіального принципу", "території України", "вчинення злочину на території України", "дипломатичної недоторканості";
- визначати підстави та порядок чинності закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, які вчиняються громадянами України та особами без громадянства (що постійно проживають на території України) за межами держави; формулювати поняття "принципу громадянства", "кримінально-правових наслідків засудження громадян України за межами держави";
- визначати підстави та порядок чинності закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, які вчиняються іноземцями та особами без громадянства, що постійно не проживають в Україні, за межами території України; поняття "універсального принципу", визначати його значення та сутність;
- визначати сутність "інституту видачі осіб", його видів на підставі аналізу змісту ст. 10 КК, умов та порядку здійснення цього інституту.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Повторити з курсу Загальної теорії держави і права положення щодо системи права, законодавства, понять, ознак, видів та структури норм права.
2. На підставі вивчення та структурного аналізу закону про кримінальну відповідальність визначити:

- а) з яких основних кримінально-правових інститутів складається Загальна частина закону про кримінальну відповідальність;
- б) з яких основних кримінально-правових інститутів складається Особлива частина закону про кримінальну відповідальність;
- в) визначте види диспозицій в наступних нормах КК України: ч.1 і ч.2 ст.115, ст. 126, ч.1 ст. 130, ч. 1 ст. 146, ч. 1 ст.158, ч.1 ст.263, ч. 1 ст. 236.
- г) визначте види санкцій в наступних нормах КК України: ст. 116, ст. 121, ст. 125, ст. 303, ст. 442, ст. 441.

3. *Вирішити*: Б. засуджено до 3 років позбавлення волі (максимальний розмір покарання) за ст. 98 КК 1960 р. (необережне вбивство). В ч. 1 ст. 119 КК 2001 р. "Вбивство через необережність" розмір позбавлення волі встановлено від 3 до 5 років. Чи повинен суд збільшувати призначене покарання, зважаючи на збільшення строку позбавлення волі за необережне вбивство (ч. 1 ст. 119 КК)?

4. На підставі аналізу статей (норм) Розділу VI "Злочини проти власності", Розділу XII "Злочини проти громадського порядку та моральності" *визначити* види диспозицій та санкцій кримінально-правової норми.

- Здійснити граматичне тлумачення ст. 111 «Державна зрада», ст. 113 «Диверсія», ст. 114 «Шпигунство».
- Здійснити системне тлумачення ст.ст. 109-114, 185-198 КК з точки зору визначення систематизуючої ознаки, яка поєднує ці статті і визначає їх місце у системі закону про кримінальну відповідальність.
- Здійснити історичне тлумачення ст. 185 КК у порівнянні із ст. ст. 140, 86 (1) КК 1960 року з точки зору визначення більш м'якого закону, визначення сутності зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі.
- Здійснити тлумачення за обсягом ст. ст. 172 "Грубе порушення законодавства про працю", 304 "Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність" - співставлення змісту кримінально-правових норм та їх текстуального вираження (букви закону).

### **Теми рефератів:**

1. Співвідношення закону про кримінальну відповідальність в Україні та міжнародно-правових актів.
2. Конституційне та кримінальне право: сутність, зміст та взаємозв'язок цих галузей права.
3. Витоки формування Закону про кримінальну відповідальність в Україні.

### **Література до теми.**

### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 –

- Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
  3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### Базова

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239 с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.

11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### Спеціальна література:

1. Блум М.И., Тилле А.А. Обратная сила закона. - М.: «Юридлит-ра», 1969. - 136 с.
2. Брайнин Я.М. Уголовный закон и его применение. - М., 1967. - 240 с.
3. Заморська Л. Відносно визначена диспозиція як елемент відносно визначеної норми кримінального права // Вісник наукового товариства курсантів та студентів Львів.ДУВС"Механізм правового регулювання правоохоронної...": Тези. Львів, 7 листопада 2008 р. - 2008 . - № 1 . - С.63-65.
4. Козлов А.П. Уголовно-правовые санкции: проблемы построения, классификации и измерения. - Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. - 171 с.
5. Коржанський М.Й. Нариси уголовного права. - Київ, Генеза, 1999. - 207 с.
6. Кримінальне законодавство України. Порівняльний аналіз статей Кримінального кодексу України 1960 р. та Кримінального кодексу України 2001 р. / За заг. ред. В.В. Сташиса. – Кол. уклад.: С.В. Гізім-чук, Ю.В. Гродецький, С.В. Гринчак та ін. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 284 с.
7. Митрофанов І. І. Закон України про кримінальну відповідальність [Текст] : навч. посіб. / Митрофанов Ігор Іванович, Локтіонова Вікторія Володимирівна. - Кременчук : Вид-во Щербатих О. В., 2011. - 355 с.
8. Орловская Н.А. Уголовно-правовые санкции: проблемы определения, классификации и функционального анализа: монография / Н.А. Орловская. – Одесса: Юридична література, 2010. – 296 с.
9. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2012 р. / Нац. ун-т



- "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", НДІ вивч. пробл. злочинності ім. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України, Всеукр. громад. орг. "Асоц. кримін. права" ; [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.) та ін.]. - Х. : Право, 2012. - 631 с.
10. Панчак О. Г. Доктринальне тлумачення закону про кримінальну відповідальність [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Панчак Оксана Григорівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Л., 2012. - 251 с.
11. Пісна Н. В. Кримінально-правове значення практики застосування закону про кримінальну відповідальність [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Пісна Наталія Василівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів, 2014. - 18 с.
12. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 288 с.

### **Тема: "Злочин та його ознаки».**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, вміти виокремлювати основні поняття, тлумачити їх ознаки. Це стосується:

- поняття "злочину" - як передбаченого КК суспільно небезпечного винного діяння (дії або бездіяльності), яке вчиняється суб'єктом злочину (ст. 11 КК);
- поняття "суспільної небезпечності злочину" - як властивості злочину спричиняти шкоду (містити реальну можливість заподіяння такої шкоди) відносинам, що охороняються кримінальним законом;
- "поняття винності" - як ознаки, яка відтворює принцип суб'єктивного винного ставлення у вину, відповідальності тільки за наявності вини у формі умислу та необережності;
- поняття "протиправності" - як формальної, юридичної ознаки, що полягає в обов'язковій юридичній правовій оцінці суспільної небезпечності злочину, а отже відтворює принципове положення "немає злочину без вказівки про це у законі";
- поняття "караності" - як формальної, суб'єктивної ознаки, що відтворює обов'язкове визначення у санкції кримінально-правової норми виду та меж покарання за суспільно небезпечне діяння;
- поняття "малозначності злочину" - яким за ч. 2 ст. 11 КК є дія або бездіяльність, яка хоч формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі;
- поняття "злочину невеликої, середньої тяжкості, тяжкого та особливо тяжкого" - за визначенням закону про кримінальну відповідальність (ст. 12 КК).

Крім того, студенти та курсанти повинні вміти формулювати підстави класифікації злочинів за ступенем їхньої тяжкості та виокремлювати істотну

суспільну небезпечність як суттєву ознаку діяння, підставу визначення його законодавцем як злочинного.

### **Завдання для самостійної роботи:**

#### **Законспектувати наступні положення:**

На підставі аналізу санкцій кримінально-правових норм здійснити класифікацію злочинів (відповідно до понять, визначених у ст. 12 КК), які містяться у Розділі VII "Злочини у сфері господарської діяльності", Розділі VIII "Злочини проти довкілля".

#### **Вирішити задачі:**

1. Уживши спиртні напої, І. нецензурно виражався в громадському транспорті, на зауваження не реагував, образливо приставав до жінок, які їхали в цьому ж автобусі. Військовослужбовець К., увійшовши до автобуса, припинив антигромадські дії І.. Чи підлягає І. кримінальній відповідальності?
2. Ф. вирішив позбутися сусіда по кімнаті гуртожитку Б., бо останній був проти того, щоб Ф. приводив у гості жінок сумнівної репутації. Придбавши повільно діючу отруту, Ф. підсипав її у сніданок Б. Через добу Б. помер. Чи підлягає Б. кримінальній відповідальності? Чи зміниться ваше рішення, якщо Ф. через годину пошкодував про вчинене, розповів про це Б. і дав йому протиотруту?
3. Ш. рибалив на березі озера, коли почув крики про допомогу і побачив жінку яка тонула. Хоча Ш. добре вмів плавати, рятувати жінку він не став, тому впізнав у ній свою сусідку, з якою тривалий час ворогував. Жінка потонула. Чи підлягає Ш. кримінальній відповідальності? Які заходи відповідальності можуть бути покладені на Ш.?
4. М. їхав на роботу в маршрутному автобусі. Коли автобус різко загальмував перед дитиною, яка вибігла на проїжджу частину дороги, М. не втримався на ногах і, рухомою силою інерції, штовхнув Н, який стояв попереду, збивши його з ніг. В результаті падіння і удару скронею об залізний шип Н. в цей же день помер у лікарні від кровозливу в мозок. Чи підлягає М. кримінальній відповідальності за заподіяння смерті ніків? Чи можна вважати, що М. вчинив дію в кримінально-правовому сенсі? Розкрийте поняття суспільно небезпечного діяння в кримінальному праві.

#### **Теми рефератів:**

1. Історія виникнення та розвитку поняття злочину.
2. Злочин та адміністративне правопорушення: критерії розмежування.

#### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).

2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239 с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.

11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### Спеціальна література:

1. Демидов Ю. А., Козлов Г.И. Разграничение преступления и административного проступка // Сов. Юстиция, 1985.- №10.
2. Денисов Ю.А. Общая теория правонарушения и ответственности. - Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. - 141 с.
3. Жеребкин В.В. Логическая структура состава преступления. - Харьков, 1974.- 28 с.
4. Иванов А.А. Правонарушение и юридическая ответственность. - М.: Закон и право, 2004. - 120 с.
5. Карпушин М.П., Курляндский В.И. Уголовная ответственность и состав преступления. - М., 1974.- 231 с.
6. Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 120 с.
7. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України [Текст] : монографія / Л. М. Кривоченко ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 119 с.
8. Кузнецова Н.Ф. Совершенствование норм о преступлении // Проблемы совершенствования уголовного закона. - М.: АН СССР Ин-т госуд и права, 1984. -С.27-41.
9. Малахов М.П. Основы уголовного права. Общая часть. - Киев, 2000. - С. 32-43, 122-130.
10. Соболь О. І. Класифікація злочинів [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Соболь Оксана Іванівна ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2012. - 441 с.
11. Чубарев В. Л. Тяжесть преступного деяния. - К.: Вища школа, 1992. - 171 с.

12.Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. – СПб. :Издание профессора Малинина. – 2005. – 522 с.

### **Тема:"Кримінальна відповідальність та її підстави"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, вміти виокремлювати основні поняття, тлумачити їх ознаки. Це стосується:

- поняття „кримінальної відповідальності”– це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених КК обмежень особистого, майнового або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами влади;

- поняття „кримінально – правових правовідносин”- як різновидусуспільнихвідносин, що виникають з моменту, коли особа вчинила злочин;між нею та державою виникають певні юридичні відносини, внаслідок яких у такої особи і держави з’являються взаємні права та обов’язки; юридичний зміст кримінально – правових правовідносин відтворюється у взаємних правах та обов’язках сторін

- поняття „ суб’єкта кримінально – правових правовідносин ”як елементу відносин; з одного боку, - це особа, яка вчинила злочин, з другого боку,- це держава в особі, насамперед, органів дізнання, слідства та прокуратури, а при відбуванні засудженням покарання – в особі органів, які відають виконанням призначеного судом покарання;

- поняття „ об’єкта кримінально – правових правовідносин ” як елементу відносин; це ті особисті, майнові або інші блага особи, обмеження яких передбачається в санкції статті Особливої частини КК, за якою особа визнається винною у вчиненні злочину, і які визначені обвинувальним вироком суду;

- поняття форм реалізації кримінальної відповідальності та їх види: 1) засудження винного, виражене в обвинувальному вироку суду, не пов’язане з призначенням йому покарання; 2) засудження особи, поєднане з призначенням їй конкретної міри покарання, від реального відбування якого вона звільняється; 3) відбування призначеного судом покарання, що є найтипівішою формою реалізації кримінальної відповідальності;

- відповідно до ч. 1 ст. 2 КК єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки певного складу злочину, передбаченого КК.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Стисло законспектувати відповіді на наступні питання:

- «Яким чином кримінальна відповідальність пов’язана з кримінально-правовою нормою та правовідносинами?»
- «Як кримінальна відповідальність співвідноситься з кримінальним покаранням і судимістю?»

- «У яких формах реалізується кримінальна відповідальність?»
- «Як склад злочину впливає на кримінальну відповідальність?»
- «У чому полягає відмінність кримінальної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності?»
- «З якого моменту виникає кримінальна відповідальність?»
- «Які підстави кримінальної відповідальності в науці кримінального права?»

### **Теми рефератів:**

1. Кримінальна відповідальність та кримінально-правові відносини.
2. Соціально-правовий зміст кримінальної відповідальності.
3. Юридичні факти в кримінальному праві.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А.

- Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
  7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
  8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239 с.
  9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
  10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
  11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
  12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
  13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
  14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
  15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации. – Одесса.: АО БАХВА, 1998. -191 с.
2. Головки Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. -544 с.
3. Карпушин М.П., Курляндский В.И. Уголовная ответственность и состав преступления. - М., 1974.- 231 с.
4. Малахов М.П. Основы уголовного права. Общая часть. - Киев, 2000. - С. 32-43, 122-130.

5. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти. Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.
6. Ситковская О.Д. Психология уголовной ответственности. - М.: Норма, 1998. -285 с.
7. Стручков Н.А. Уголовная ответственность и ее реализация в борьбе с преступностью. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1978. - 288с.
8. Флетчер Д., Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. - М.: Юрист, 1998. - 511 с.
9. Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. – СПб.: Издание профессора Малинина. – 2005. – 522 с.

### **Тема: " Склад злочину"**

Під час самостійної підготовки студентита курсанти мають засвоїти основні положення теми, які стосуються такої юридичної категорії (у певному цензі юридичної абстракції) як склад злочину, визначитися із:

- поняттям "складу злочину" - як усієї сукупності, встановлених законом про кримінальну відповідальність, юридичних об'єктивних (об'єкт злочину, об'єктивна сторона злочину) та суб'єктивних (суб'єкт злочину, суб'єктивна сторона злочину) ознак, що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як злочинне;
- значенням складу злочину для законодавчої та правозастосовної діяльності, а саме: загальне поняття складу злочину як наукової абстракції є засобом пізнання конкретних складів, дозволяє здійснити їх наукову класифікацію; склад злочину є єдиною, достатньою підставою кримінальної відповідальності; склад злочину визначає межі розслідування, розмежовує злочини між собою, злочинне діяння від інших правопорушень; у законодавчій практиці за допомогою складу злочину здійснюється криміналізація та декриміналізація діянь;

Крім того, студенти та курсанти повинні *вміти*:

- сформулювати поняття кожного елементу складу злочину та його ознак: об'єкту злочину (суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, на які посягає суспільно небезпечне діяння, заподіює їм шкоду); об'єктивної сторони злочину (зовнішньої сторони діяння, яка має найчастіше за свої ознаки дії або бездіяльність, наслідки та причинний зв'язок між ними); суб'єктивної сторони злочину (внутрішньої сторони злочину, яка полягає у психологічних процесах суб'єкта злочину, відтворює його свідомість та волю, його психічне ставлення до вчиненого та наслідків і виявляється у формі (умислу та необережності); суб'єкта злочину (фізичної, осудної особи, яка вчинила злочин у віці з якого за законом настає кримінальна відповідальність);
- визначити поняття „основного, кваліфікованого, привілейованого, простого, складного, матеріального, формального та усіченого складу злочину”; обґрунтувати підстави класифікації складів злочину на певні види;



- визначити поняття „кваліфікації злочинів" як процесу точного встановлення відповідності ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння ознакам складу конкретного злочину, визначеного законом про кримінальну відповідальність, а отже, застосування тієї правової норми, яка найбільш повно містить в собі ознаки вчиненого особою злочину.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. На підставі аналізу кримінально-правових норм визначте до якого складу злочинів (за ступенем тяжкості, способом описування ознак складу злочину, особливостями конструкції кримінально-правової норми відносяться норми, передбачені у статтях, які містяться у Розділі шостому "Злочини проти власності"; у Розділі другому "Злочини проти життя та здоров'я особи".
2. На підставі аналізу санкцій кримінально-правових норм, конструкції та опису елементів складу злочинів:  
здійснити класифікацію злочинів (відповідно до понять, визначених у ст. 12 КК), які містяться у Розділі VII "Злочини у сфері господарської діяльності", Розділі VIII "Злочини проти довкілля".
3. Повторити з попереднього матеріалу наступні положення:
  - істотна суспільна небезпечність - найсуттєвіша ознака діяння, підстава визначення його законодавцем як злочинного;
  - суспільна небезпечність діяння як підстава класифікації злочинів;
  - поняття злочину невеликої, середньої тяжкості, тяжкого та особливо тяжкого злочину;

### **Теми рефератів:**

1. Види складів злочину та вплив їх визначення на кваліфікацію.
2. Кваліфікація злочинів: поняття та види.
3. Склад злочину та кваліфікація злочинів: проблеми теорії та практики.
4. Склад злочину та кваліфікація злочину: проблеми теорії та практики.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ;

[упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376 с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бєсчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.]. ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., переробл. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.

14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Брич Л.П. До питання про спільні ознаки складів злочинів // Науковий вісник Львівського ун-та внутр. справ . - 2008 . - № 2 . - С.220-236.
2. Жеребкин В.В. Логическая структура состава преступления. - Харьков, 1974. - 28 с.
3. Карпушин М.П., Курляндский В.И. Уголовная ответственность и состав преступления. М., 1974. - 231 с.
4. Коржанський М.Й. Нариси уголовного права. - Київ, Генеза, 1999. - С. 156 - 161.
5. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. М., 1960. - 230 с.
6. Малахов И.П. Основы Уголовного права.: Учебное пособие. - К.: МАУП, 2000. - С. 35 -43.
7. Малахов М.П. Основы уголовного права. Общая часть. - Киев, 2000. - С. 35-52
8. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. - Одеса, 2002. - С. 110-141.
9. Михлин А.С. Последствия преступления. - М., 1969.- 104 с.
10. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації. – В.О. Навроцький. – К.: Атіка, 1999. – 418 с.
11. Основні питання загального вчення про склад злочину [Текст] / Я. М. Брайнін ; Київський держ. ун-т ім. Т.Г.Шевченка. - К. : Видавництво Київського ун-ту, 1964. - 189 с.
12. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. - Харьков, 1982. - 168 с.
13. Строган А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності [Текст] : навч. посіб. / А. Ю. Строган. - К. : Атіка, 2007. - 424 с.
14. Тимейко Г.В. Общее учение об объективной стороне преступления. - Ростов на Дону, 1977. - 215с.
15. Церетели Т.В. Причинная связь в уголовном праве. - М., 1963. - 382 с.
16. Энциклопедия уголовного права. Т. 4 Состав преступления. – Издание профессора Малинина, СПб., 2005. – 789 с.
17. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ). – Харьков: Право, 2003. - 512 с.

### Тема: «Об'єкт злочину».

Під час самостійної підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається; знати і вміти формулювати основні положення та поняття:

- поняття "об'єкта злочину" - як певних суспільних відносин, на які посягає злочин, яким спричиняється шкода (або створюється можливість завдання такої шкоди), і які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність";
- зміст та сутність структурних елементів суспільних відносин (суб'єктів, предмету, соціального зв'язку), які є предметом злочинного посягання;
- поняття "загального об'єкта" - як сукупності усіх суспільних відносин, які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність;
- поняття "родового об'єкта" - як сукупності однорідних чи тотожних за своєю соціально-економічною сутністю суспільних відносин, які охороняються єдиним комплексом кримінально-правових норм;
- поняття "безпосереднього об'єкта" - як конкретних відносин, які поставлені під охорону певної окремої статті Особливої частини КК і яким безпосередньо завдається шкода злочином;
- поняття "основного, додаткового (обов'язкового і факультативного) безпосереднього об'єкту";
- зміст таких критеріїв визначення об'єкта кримінально-правової охорони, як особлива шкідливість злочину, поширеність діяння, ефективність кримінально-правових заходів, відповідність нормам моралі;
- поняття "предмету злочину" - як будь - яких речей матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність в діях особи ознак конкретного складу злочину тощо.

Крім того, студенти та курсанти *повинні вміти*:

- визначати основні відмінні ознаки між предметом злочину, предметом суспільних відносин та предметом злочинного посягання;
- аналізувати статус потерпілого від злочину та на підставі цього вірно визначати вплив цього статусу на правильну кваліфікацію злочинного посягання (наприклад, потерпілий - народний депутат України, працівник правоохоронного органу, суддя і т. ін.).

#### Завдання для самостійної роботи:

##### 1. Повторити наступні питання:

- поняття та значення загального та конкретного складу злочину;
- види складу злочину;
- поняття кваліфікації злочинів;
- предмет злочину, його співвідношення із предметом суспільних відносин.

##### 2. Законспектувати матеріал з питання "Потерпілий від злочину та вплив особливостей його статусу на кваліфікацію злочинів".

3. *Визначить*, що є об'єктом та предметом в наступних злочинах: І. вчинив незаконне заволодіння автомобілем; П. вчинив угон літаку. Яке кримінально-правове значення має предмет в описаних злочинах?

**4. Вирішити задачі.**

1. П та Л. вночі прийшли на кладовище, де з могили Х. зняли бронзові прикраси, а з могили Б. – мармурну вазу, яку в подальшому реалізували в ритуальну фірму. Дайте кримінально-правову оцінку вчиненого П. та Л. в залежності від родового та безпосереднього об'єкту злочину.

2. Ч. та С., будучи в нетверезому стані, пізноувечері зупинили на вулиці В. та, погрожуючи фінським ножом, вимагали гроші. Отримавши відмову, Ч. та С. нанесли В. тілесні ушкодження середньої тяжкості, відібрали у нього гаманець та шкіряну куртку. Визначить родовий та безпосередній об'єкти злочину.

3. Ш. та Х. на протязі 2-х років регулярно влаштовували собачі бійки, нацькувавши собак з метою виховання у них бійцівських якостей. Кожний бій тривав до перемоги, доки одна з собак не загине або не отримає серйозного каліцтва. Визначить, чи наявним є склад злочину в діях Ш. та Х. При позитивній відповіді вкажіть об'єкт злочину?

4. Пізно увечері І. і С. в м Одесі, погрожуючи ножом, вимагали у власника "Жигулів" К. віддати їм автомашину. Отримавши відмову, С. вдарив К. два рази ножом в груди. Залишивши пораненого К. біля дороги, злочинці зникли на його автомобілі. Чи має значення спрямованість наміру для визначення об'єкта злочину? Які суспільні відносини порушені винним? Дайте характеристику багатооб'єктного злочину.

**Теми рефератів:**

1. Основні теорії об'єкта злочину в науці кримінального права.
2. Потерпілий від злочину: вплив цієї кримінально-правової категорії на визначення об'єкта злочину та його кваліфікацію.

**Література до теми:**

**Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.:

Кононенко Ю. С., Сокурено О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
- 10.Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
- 11.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
- 12.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.]. ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., переробл. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
- 13.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.

14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### Спеціальна література:

1. Жеребкин В.В. Логическая структура состава преступления. - Харьков, 1974.- 28 с.
2. Карпушин М.П., Курляндский В.И. Уголовная ответственность и состав преступления. - М., 1974. – 231 с.
3. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны. - М., 1980. - 246 с.
4. Коржанский Н.И. Объект посягательства и квалификация преступлений. - Волгоград, 1976. - 120 с.
5. Коржанський М.Й. Нариси уголовного права. - Київ, Генеза, 1999. - С. 156 - 161.
6. Малахов М.П. Основы уголовного права. Общая часть. - Киев, 2000. - С. 35-52
7. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. - Одеса, 2002. - С. 110-141.
8. Назимко Є. Обґрунтування доцільності встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях з позиції застосування ціннісної концепції об'єкта злочину // 10. Підприємництво, господарство і право. - 2009 . - № 6 . - С. 150 – 153.
9. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. - М., 1960. - 232 с.
10. Педан В. Определение содержания понятия предмета преступления и его места в общей структуре состава преступления // Підприємництво, господарство і право. Науково-практичний господарсько-правовий журнал, 2010 (174). - № 6. – С. 70-74.
11. Сборник задач по уголовному праву России. Под редакцией В.П. Малкова. - Издательство Казанского университета, 1994. - С. 32-41.
12. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления. - Харьков, 1986. - 212 с.
13. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления. - М., 1957. - 263 с.
14. Энциклопедия уголовного права. Т. 4. Состав преступления. – Издание профессора Малинина, СПб., 2005. – 789 с.

### Тема: "Об'єктивна сторона злочину».

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати наступні основні положення та поняття з теми "Об'єктивна сторона злочину»:

- поняття "об'єктивної сторони злочину" - як зовнішньої сторони (зовнішнього вираження) злочину, що характеризується суспільно

небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками;

- основні ознаки об'єктивної сторони злочину як конкретного, зовні вираженого акту поведінки суб'єкта у вигляді дії або бездіяльності, в якій знаходить вияв злочинна воля суб'єкта злочину, і які завжди здійснюються за певних обставин, у певній обстановці, часі, місці, з використанням різних природних явищ; крім того, вони зазвичай описуються (закріплюються) у диспозиції норми Особливої частини КК і тому є обов'язковими для встановлення у кожній кримінальній справі;

- з'ясовувати значення місця, часу, обстановки, знарядь та способу вчинення злочину як факультативних ознак об'єктивної сторони злочину та їх вплив на кваліфікацію, а також на ступінь суспільної небезпеки;

- умови кримінальної відповідальності за активні дії, які є суспільно небезпечною, протиправною, усвідомленою, вольовою поведінкою людини, що проявляється в різній активній формі: у вербальній формі - словах як виду інформаційної дії; конклюдентній формі – жестах: фізичному впливі на матеріальні предмети, речі; у використанні в якості знарядь малолітніх, неосудних, тварин;

- особливості кримінальної відповідальності за бездіяльність як суспільно небезпечної, усвідомленої, вольової, пасивної поведінки, яка виявляється у невиконанні особою тих дій, які вона повинна і могла виконати у певних умовах;

- зміст та сутність непереборної сили (нездолання в певних окремих умовах обставин), непоборного фізичного примусу (протиправного фізичного впливу однієї людини на іншу, що суттєво пригнічує волю особи), психічного примусу (загрози застосування фізичного насильства, заподіяння майнової та моральної шкоди з метою примусити особу діяти або не діяти у певному напрямку), - як обставин, що значно ускладнюють вирішення питання про обсяг кримінальної відповідальності;

- поняття "суспільно небезпечних наслідків" - як шкоди, яка заподіюється суспільно небезпечним діянням суспільним відносинам, які охороняються законом про кримінальну відповідальність; або як реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди (делікти створення небезпеки).

Крім того, студенти та курсанти *повинні вміти*:

- класифікувати усі суспільно небезпечні наслідки за характером на різні види, зокрема, на дві основні групи: матеріальні (фізична, майнова шкода, упущена вигода) та нематеріальні наслідки (політична, організаційна, соціальна та моральна шкода);

- усвідомлювати значення суспільно небезпечних наслідків для визначення виду складу злочину: матеріального (для встановлення об'єктивної сторони якого необхідно з'ясувати не тільки характер діяння, але й настання суспільно небезпечних наслідків) чи формального (для наявності об'єктивної сторони якого закон вимагає встановити лише діяння; отже, в формальних складах злочинів наслідки не включаються до об'єктивної



сторони і знаходяться за межами складу злочину, тож на кваліфікацію діяння не впливають, але враховуються під час визначення виду кримінальної відповідальності та покарання;

- визначати поняття "причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками", під яким у кримінальному праві розуміють об'єктивний зв'язок між діянням (дією чи бездіяльністю) і суспільно небезпечними наслідками; коли діяння закономірно, з внутрішньою необхідністю породжує настання суспільно небезпечних наслідків;

- усвідомлювати сутність основних ознак причинного зв'язку між діянням та наслідками;

- визначати особливості кримінальної відповідальності за бездіяльність.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Визначити об'єктивну сторону злочинів, передбачених ст. ст. 109-114; 135-140 КК України.
2. Найдіть в КК України 5-7 статей, які передбачають місце, час, спосіб, знаряддя, обстановку вчинення злочину. Надайте пояснення щодо значення цих ознак в кримінальному праві?

### **3. Вирішити задачі:**

1. Водій М., з порушенням Правил дорожнього руху, взяв до непристосованого автобуса машини шість пасажирів та повіз їх до міста. На шляху до міста машина перекинулася у кювет, при цьому пасажирів отримали тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості. Один з них помер на місці. За висновком експертів аварія відбулася через те, що в рулевому механізмі мався скритий дефект, який несподівано для водія призвів до пошкодження управління автомобілем та перекидання машини. Що таке причинний зв'язок? Чи знаходиться вчинене водієм М. порушення правил руху в причинному зв'язку з наслідками, які настали?
2. К. працювала вихователем в дитячому садочку. Під час однієї з прогулянок з дітьми була зайнята висадкою квітів на дитячій площадці і втратила пильність. П'ятирічний П., який вибіг за огорожу території діючого садочку, впав у відкритий каналізаційний люк та потонував. Батьки П. вимагали притягнути до відповідальності К., а також слюсаря-сантехніка О., який проводячи очисні роботи, по їх закінченню не закрив кришку каналізаційного люку. Чи є поведінка К та О. кримінально-правовою дією, чи бездіяльністю? Чи існує причинний зв'язок між поведінкою К та О. та наслідками, які наступили?
3. Під час парусної регати рулевий яхти О. побачив, яхта, що йшла попереду перекинулася та парусом накрила спортсмена, який опинився в небезпечному життєвому стані та явно потребував допомоги. О., прагнучи бути в гонці першим, пройшов повз нього, не надав йому допомоги. Яхтсмен потонував. Чи є в поведінці О. ознаки складу злочину, передбаченого КК

України? Назвіть підстави та межі відповідальності за злочинну бездіяльність?

### **Теми рефератів:**

1. Місце причинного зв'язку в системі ознак складу злочинів.
2. Особливості кримінальної відповідальності за бездіяльність.
3. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину: поняття та кримінально-правова характеристика.

### **Література до теми:**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.

7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. – К.: Дакор, 2009. – 736 с.
2. Мочком Я. В.Зміст та об'єктивні форми злочинної дії // Право України. – 2011 -150 с.
3. Тимчук О. Л. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони складу злочину [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Тимчук Олексій Леонідович ; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". - Запоріжжя, 2005. - 232
4. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ). – Х.: Право. – 2003. – 512 с.

**Тема: "Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)."**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати наступні основні положення та поняття з теми "Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)":

- суб'єкт злочину - фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність;
- спеціальний суб'єкт - фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа;
- осудність - такий стан особи, коли вона під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними;
- неосудна особа - така особа, яка під час вчинення злочину не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність), або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки;
- обмежено осудна особа - особа, яка під час вчинення злочину через наявний психічний розлад не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними;
- особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння, підлягає кримінальній відповідальності;
- за чинним кримінальним законодавством кримінальна відповідальність настає з шістнадцяти років, за окремі тяжкі та особливо тяжкі злочини - з чотирнадцяти років.

Крім того, студенти та курсанти повинні вміти:

- визначати медичний та юридичний критерії осудності;
- розрізняти види суб'єктів (загальний та спеціальний);
- аналізувати ознаки спеціального суб'єкта злочину;
- орієнтуватися в переліку злочинів, за які чинним кримінальним законодавством передбачено кримінальну відповідальність з чотирнадцяти років (ч. 2 ст. 22 КК України)

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Стисло законспектувати відповіді на наступні питання:

- «Що відмежовує поняття загального та спеціального суб'єкта злочину?»;
- «За якими критеріями відмежовується стан осудності від неосудності та обмеженої осудності?»;
- «Який порядок встановлення віку особи, яка вчинила злочин, за відсутності належних документів?»;
- «Які примусові заходи застосовуються до особи, яка вчинила злочин у стані неосудності?»;

- «Чи впливає і яким чином на обсяг кримінального примусу той факт, що особа вчинила злочин у стані обмеженої осудності?»

2. Студенти та курсанти на підставі самостійного аналізу ст.ст. 115-117, 112, 348, 379, 400, 443, 121, 345, 346, 350, 377, 398 КК мають підготувати відповіді на наступні питання:

- «За вчинення яких діянь (за ступенем тяжкості) передбачається відповідальність у зазначених статтях?»

- «Що зумовлює рішення законодавця про застосування кримінальної відповідальності за вчинення цих злочинів у віці від 14 до 16 років?»

- «Як співвідносяться статті 115 та 116, 117 КК; стаття 115 та статті 112, 348, 379, 400, 443 КК; стаття 121 та статті 345, 346, 350, 377, 398? Що їх поєднує та розмежовує?»

### **3. Вирішити задачі:**

1. 13-річний О., 14-річний С. та 16-річний У. вчинили крадіжку речей з квартири Ю. Від сірника, який горить, що С. необережно упустив на підлогу, виникла пожежа, в результаті якої Ю. був спричинена матеріальна шкода. В цей же день підлітки були затримані. При затриманні вони намагались вбити співробітника міліції. Ознайомтесь зі статтями ст.ст. 22 КК, 185, 196, КК України та вирішіть, чи є О., С. та У. суб'єктами злочинів, передбачених вказаними статтями.

2. П'ятнадцятирічні А. та К. у складі озброєної банди із 5 осіб вчинили напад на пункт обміну валюти, було викрадено 42000 доларів США. Чи можна притягти до кримінальної відповідальності за бандитизм А. та К?

3. Д. після сварки з дружиною знищив сокирою фруктові дерева, теля, розбив мотоцикл, підпалив будинок. В процесі попереднього слідства було встановлено, що Д. страждає на шизофренію а отже суспільно небезпечне діяння вчинив в неосудному стані. Суд визнав його винуватим, але звільнив від покарання и направив на примусове лікування. Чи правильним є рішення суду? Що таке неосудність та які її критерії? Чи є злочином діяння яке вчиняє неосудна людина?

4. Знаходячись в сильному ступені сп'яніння, А. зайшов в жіночий гуртожиток. Йому запропонували піти. У відповідь на це він почав бушувати: розкидав одяг, двічі вдарив дівчину, що намагалася його заспокоїти, нецензурно лаятися, розбив вікно. На другий день А. заявив, що він нічого не пам'ятає. Судово-психіатрична експертиза надала висновок, що А. вчинив суспільно небезпечне діяння в стані глибокого фізіологічного сп'яніння. Чи звільняється А. від кримінальної відповідальності? Чим відрізняється фізіологічне сп'яніння від патологічного?

5. Ш., хворий на хронічній алкоголізм, під час раптового приступу білої гарячки зазнав видових галюцинацій. Він бачив навколо себе вампірів та монстрів, які намагався задушити його та випити його кров. Обороняючись від явної безпеки, Ш. двічі вдарив ножом свого брата, який намагався його заспокоїти спричинив йому тяжку шкоду здоров'я. Чи є підстави для притягнення Ш. до кримінальної відповідальності?

6. Неповнолітній К. 22 грудня 2002 року вчинив кишенькову крадіжку (ч. 1 ст. 185 КК). Під час слідства з'ясувалося, що К. не має зовсім ніяких документів, що засвідчують його особу. За висновком судово-медичної експертизи К. народився у 1988 році. Дайте кримінально-правову оцінку діям К.
7. Які фактори зумовлюють висновок законодавця про застосування кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 115-117, 185-187 КК України у віці від 14 до 16 років?

### **Теми рефератів:**

1. Суб'єкт злочину за кримінальним законодавством іноземних держав.
2. Поняття та ознаки спеціального суб'єкта злочину.
3. Спеціальний суб'єкт: поняття та види.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А.

- Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-є, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
  7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
  8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
  9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
  10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
  11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
  12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
  13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
  14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
  15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Антонян Ю.М., Бородин С.В. Преступное поведение и психические аномалии / Под ред. В.М. Кудрявцева. – М.: Изд-во «Спартак», 1998. – 215 с.
2. Бурдин В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): Монографія / В.М. Бурдін. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 780 с.
3. Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 160 с.

4. Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння. – К.: Атіка, 2005. – 160 с.
5. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 780 с.
6. Вереша Р.В. Вина у кримінальному праві: Навчально-методичний вимір. – Навчальний посібник. – К.: Атака, 2006. – 408 с.
7. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності: Підручник. – К.: Атіка, 2006. – 740 с.
8. Волков Б.С. Мотивы преступления (уголовно-правовое и социально-психологическое исследование). – Монография Казань, издательство Казанского университета, 1982. – 152 с.
9. Воробей П.А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину: Монографія. – К.: Видавництво Національної академії внутрішніх справ України, 1997. – 184 с.
10. Зайцев О.В. Науково-практичний коментар до ст. 20 «Обмежена осудність» Кримінального кодексу України // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 4 (104). – С. 41-44.
11. Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: Монографія. – Харків: Майдан, 2007. – 240 с.
12. Иванов Н.Г. Аномальный субъект преступления. - М., "Закон и право", 1998. - С. 150 - 177.
13. Коржанський М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини: Монографія. – К.: Атіка 2004. – 216
14. Лень В.В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: Монографія / Передмова Ю.М. Антоняна. – Д.: ДДУВС; ЛІРА ЛТД, 2008. – 180 с.
15. Ломако В.А. Осудність та неосудність за кримінальним правом України: Конспект лекцій для студентів юридичних вузів і практичних працівників. – Х: УЮА, 1993. – 23 с.
16. Магарин Н.С., Бараненко Д.В. Субъект преступления по новому уголовному законодательству Украины: Монография / Под ред. Е.Л. Стрельцова. – Одесса: Астропринт, 2001. – 102 с.
17. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. - Одеса, 2003. – 280 с.
18. Первомайский В.Б. Невменяемость. – Киев: Компьютерно- издательский центр (КВИЦ), 2000. – 320 с.
19. Рарог А.И. Субъективная сторона и квалификация преступления. – М.: 2001. – 134 с.
20. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину: Монографія. - К.: Атака, 2002. – 144 с.
21. Сороченко А. В. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні : проблеми запровадження, пропозиції щодо змін і доповнень до законодавства // Підприємництво, господарство і право . - 2009 . - № 6 . - С. 153 – 157.



- 22.Трахтеров В.С. Вменяемость и невменяемость в уголовном праве (исторический очерк). – Харьков: Украинская юридическая академия, 1992.– 83 с.
- 23.Трахтеров В.С. Вменяемость по советскому уголовному праву (Конспект лекций). – Харьков: Харьковский юридический институт, 1966. – 15 с.
- 24.Устименко В.В. Специальный субъект преступления. – Х.: Вища школа, 1989. – 104 с.

### **Тема:" Суб'єктивна сторона злочину"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати наступні основні положення та поняття з теми "Суб'єктивна сторона злочину:

- суб'єктивною стороною злочину визнається внутрішня сторона злочину, психічна діяльність особи, що відтворює її ставлення (ставлення її свідомості та волі) до вчиненого та його наслідків;
- обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого злочину є вина, яка визначається законом як психічне ставлення особи до вчинюваної дії (бездіяльності), та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності;
- умисел, у свою чергу, поділяється на прямий та непрямий;
- прямий умисел передбачає такий психічний стан особи, коли вона усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання;
- непрямий умисел передбачає такий психічний стан особи, коли вона усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки і, хоча не бажає їх настання, але свідомо допускає;
- необережність поділяється на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість;
- злочинна самовпевненість передбачає такий психічний стан особи, коли вона передбачає можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховує на їх відвернення;
- злочинна недбалість передбачає такий психічний стан особи, коли вона не передбачає можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити;
- мотив (як внутрішнє спонукання особи до вчинення до злочину) та мета (уявлення особи про бажаний результат, якого прагне особа, яка вчиняє злочин) злочину є обов'язковими ознаками лише у разі законодавчого їх визначення у складі злочину, отже за загальним визначенням є факультативними ознаками;
- змішаною формою вини визнається наявність різного психічного ставлення особи у формі умислу і необережності до різних об'єктивних ознак одного і

того ж злочину, що зазвичай має місце у таких складах злочину, об'єктивна сторона яких за характером є складною.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Студенти та курсанти на підставі самостійного вивчення матеріалу *мають стисло надати відповіді на наступні питання:*

- «Що розуміється під поняттям помилки в кримінальному праві?»
- «Що відрізняє юридичну та фактичну помилки у кримінальному праві?»
- «Які вирізняються види фактичної помилки?»
- «В чому полягають особливості кримінальної відповідальності особи за наявності юридичної та фактичних помилок?»
- «В чому полягає принцип винної відповідальності у кримінальному законодавстві?»
- «Яким чином співвідносяться положення кримінального законодавства із положенням Конституції щодо прав та свобод особи у сфері кримінального правосуддя під час доведення її вини у вчиненні злочину?»
- «У чому полягають відмінності прямого та не прямого умислу?»
- «У чому полягають відмінності між злочинною самовпевненістю та злочинною недбалістю; злочинною недбалістю та «випадком?»»

### **2. Вирішити задачі:**

- У кімнаті, де знаходилися гості, Т. в стані сп'яніння зробив декілька безладних пострілів з пістолета, при цьому був убитий Ч. і поранений К. На допиті Т. пояснив, що вбивати нікого не хотів і жалкує про те, що трапилося. Визначте форму і вид вини Т.

- Співробітник міліції В., повертаючись додому з відрядження, залишив у залі очікування вокзалу спортивну сумку, в якій, поряд з іншими речами, знаходився його табельний пістолет, а сам пішов купити залізничний квиток. Скориставшись його відсутністю, до сумки підійшов Л., на очах у всіх взяв її як свою і спокійно вийшов на перон. Відкривши сумку і виявивши там, на свій подив, крім речей ще й пістолет, Л. вирішив залишити його в себе. Яке викрадення чужого майна - таємне або відкрите – вчинене Л.? Чи мала місце фактична помилка в діянні Л. чи впливає вона на кримінальну відповідальність? Чи зміниться кваліфікація діяння, якщо припустити, що, побачивши пістолет, Л. відразу ж вирішив повернути його власнику, але не зміг цього зробити, оскільки В. вже залишив будівлю вокзалу.

- С., який перебував у неприязних стосунках із П., підстеріг його у безлюдному місці, побив і роздягнув. Одяг потерпілого він кинув у глибокий каналізаційний люк, який знаходився на значній відстані від місця злочину. Залишений у такому стані при температурі  $-30^{\circ}$  П. помер від переохолодження. Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого С. діяння.

- П., щоб помститися знайомому, підпалив вночі його будинок. Він думав, що в будинку нікого немає. Внаслідок цієї дії загинуло 2 особи. Визначте форму і вид вини П. щодо смерті людей.

- Під час розбійного нападу потерпілому А. було заподіяно тяжке тілесне ушкодження. Внаслідок втрати крові А. помер. Обвинувачений С. на допиті

показав, що він не хотів убивати, а тільки завдав удар ножем у живіт для того, щоб А. не чинив опору. Визначте форму вини та вид вини С. стосовно завданого ним тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть особи.

### **Теми рефератів:**

1. Особливості визначення ознак суб'єктивної сторони злочину за кримінальним законодавством іноземних держав.
2. Принцип суб'єктивного ставлення у вину: соціально-правове значення.
3. Помилка в кримінальному праві: поняття, види, значення для кваліфікації.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.

6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. : Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Борисов В.І. Необережність та її види: Текст лекції. – Х.: Юрид. ін-т. – 1991. – 21 с.
2. Вапсва Ю. А. Помилка у змісті суб'єктивної сторони складу злочину [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Вапсва Юрій Альфонсович ; Університет внутрішніх справ. - Х., 2000. - 19 с.
3. Вереша Р. В. Суб'єктивна сторона складу злочину [Текст] : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша ; Акад. адвокатури України. - Київ : Прецедент, 2014. - 51 с.
4. Воробей П. А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину: Монографія. – Київ: Видавництво Національної академії внутрішніх справ України, 1997. – 184 с.

5. Коржанський М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини. – К.: Атіка, 2004. – 216 с.
6. Ломако В.А. Зміст умислу і його види: Текст лекції. -Х.: Юрид. ін-т. – 1991. – 15 с.
7. Подільчак О. М.Мотиви та мотивація злочинів, учинених жінками [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Подільчак Ольга Миколаївна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2005. – 237 с.
8. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину. – К.: Атіка. -2002.– 144 с.
9. Сороченко А. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні : проблеми запровадження, пропозиції щодо змін і доповнень до законодавства // Підприємництво, господарство і право . - 2009 . - № 6 . - С. 153 – 157.
10. Шеремет А. П. Мотив і мета злочину [Текст] : монографія / А. П. Шеремет ; Закарпатський держ. ун-т. - Ужгород : ІВА, 2008. - 148 с.

### **Тема: "Незакінчений злочин (стадії вчинення злочину).**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати основні положення та поняття з теми "Незакінчений злочин (стадії вчинення злочину)", а саме:

- "стадії вчинення злочину" - певні етапи вчинення злочину, реалізації умислу на здійснення суспільно небезпечного діяння, які суттєво різняться між собою характером діяння, моментом припинення діяння;
- "закінчений злочин" - діяння, яке містить усі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК (ч. 1 ст. 13).;
- "незакінчений злочин" - діяння, яке не містить усіх ознак складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК; незакінченим злочином є готування та замах на злочин" (ч. 2 ст. 13 КК України);
- загальні ознаки незакінченого злочину ( містить ознаки певного складу незакінченого злочину, передбаченого КК, є суспільно небезпечним, протиправним, винним діянням, вчиненим суб'єктом злочину; стадіям вчинення злочину властива лише одна форма вини - прямий умисел; має місце, коли об'єктивна сторона не розвинута, шкода не настала);
- відмінні ознаки стадій вчинення злочину - різний ступінь реалізації умислу, різний момент закінчення злочинного діяння, отже безпосередньої загрози настання суспільно небезпечної шкоди (готування - створюються умови для вчинення злочину, опосередкована небезпека об'єкту; замах - починається виконання об'єктивної сторони злочину, створюється безпосередня загроза об'єкту);
- "готування до злочину" - підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину (ст. 14 КК України);
- "закінчений замах" - вчинення особою з прямим умислом діяння, яке безпосередньо спрямоване на вчинення злочину, якщо при цьому особа

виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, що не залежали від волі винної особи (ч. 2 ст. 15 КК України);

- "незакінчений замах" - особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця (ч. 3 ст. 15 КК України);

- відмінність між двома видами замаху полягає у суб'єктивному ставленні особи до вчиненого і його наслідків (вважала, що виконала усі або не усі дії, які були необхідні для завершення злочину), а об'єктивна сторона у будь-якому разі є незавершеною;

- "замах на непридатний об'єкт" - на об'єкт, що відсутній взагалі, або ж не має властивостей, із якими злочинець пов'язує свої злочинні посягання;

- замах непридатними засобами - засобами, які за своїми властивостями не здатні спричинити шкоду об'єкту посягання (взагалі або в конкретному випадку);

- особливості кримінальної відповідальності за незакінчену злочинну діяльність - передбачені ст. 16 КК і полягають у тому, що за готування та замах відповідальність настає за ст. ст. 14 або 15 КК і тією статтею КК, яка визначає відповідальність за закінчений злочин;

- "добровільна відмова при незакінченому злочині" - остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця (ч. 1 ст. 17 КК України); Добровільна відмова можлива лише на такому етапі реалізації злочинних намірів, коли у винної особи ще є можливість ліквідувати створену нею небезпеку заподіяння шкоди об'єкту, що охороняється, отже до настання суспільно небезпечних наслідків.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. На підставі самостійного аналізу ст.ст. 111, 114, 175, 255, 258, 260, 263, 289, 307, 309, 311, 369 КК підготувати відповіді на наступні питання:

- «За вчинення яких діянь (за ступенем тяжкості) передбачається відповідальність у ст. ст. 111, 114, 175, 255, 258, 260, 263, 289, 307, 309, 311, 369 КК статтях?»
- «Що зумовлює рішення законодавця про звільнення від кримінальної відповідальності у разі спеціального дійового каяття, яке визначене у цих кримінально-правових нормах?»
- «Що поєднує спеціальні види дійового каяття із загальним поняттям "дійового каяття", яке є лише підставою пом'якшення покарання?»
- «Які відмінні властивості притаманні спеціальним видам дійового каяття порівняно із загальним інститутом "дійового каяття"?»

## 2. Вирішити задачі:

1. У К. випадково опинились ключі від квартири сусідів М. Встановивши відсутність М., К. з метою вчинити крадіжку зайшов до їхньої квартири, але страх перед відповідальністю змусив його негайно піти геть. Яка стадія вчинення злочину має місце у діях К.? Чи має місце добровільна відмова від вчинення злочину?
2. К., яка мешкала в комунальній квартирі, вирішила позбутись сусідки П. і заволодіти її кімнатою. З цією метою вона підсипала у їжу П. отруту. Тяжкі страждання потерпілої сильно вплинули на К., вона викликала швидку допомогу і повідомила лікаря, яку отруту використала. Внаслідок своєчасно вжитих заходів П. повністю одужала, без наслідків для здоров'я. Яка стадія вчинення злочину має місце у діях К.? Чи має місце добровільна відмова від вчинення злочину?
3. К. через неприязні стосунки з М. умисно обробив його земельну ділянку хімічними сполуками, що знищили весь урожай. Довідавшись про те, що за умисне знищення чужого майна передбачена ККкримінальна відповідальність, К. віддав М. свій урожай у кількості, яка б могла вирости на ділянці останнього. Яка стадія вчинення злочину має місце у діях К.?
4. Сім'я О. вирішила незаконно перетнути державний кордон України. Для цього здійснила викрадення літака. З цією метою вони захопили літак ТУ-154, що здійснював рейс за маршрутом Одеса - Київ, і під загрозою вибуху літака з пасажирами зажадали від екіпажу змінити курс і летіти в Лондон. Враховуючи, що палива було недостатньо для такого перельоту, за згодою сім'ї О. літак здійснив посадку на аеродромі під Виборгом, де була введена в дію група захоплення, терористи знищені. Визначте стадії скоєних сім'єю О. злочинів.
5. С. вирішив виготовити гроші. Для цього він пристосував необхідне обладнання. Коли він виготовив кілька зразків, підбираючи необхідний колір, його було затримано. На виготовлених зразках номіналу купюр ще не було. С. притягнуто до кримінальної відповідальності за виготовлення з метою збуту підроблених грошей (ст. 199 КК). Визначте стадію вчинення злочину.
6. Під час полювання В., з порушенням встановлених правил, зробив кілька пострілів. Одним пострілом був поранений О., який знаходився на лінії вогню. Слідчий кваліфікував дії В. як замах на необережне вбивство (ст. 15, ч. 1 ст. 119 КК). Чи правильне рішення слідчого?
7. М. з метою вбивства А підпалив вночі будинок, де той мешкав. У цей час А. в будинку не було, про що М. не знав. Визначить стадію вчинення злочину.
8. К. вирішив обікрасти касу одного з підприємств. Для цього він виготовив та придбав знаряддя. Вночі він виключив сигналізацію, зробив пролом у стіні, відкрив двері, де знаходився сейф. Після кількох спроб К. зрозумів,

що сейф відкрити він не зможе, і зник з місця події. Визначить стадію вчинення злочину.

9. Ш. звільнив з роботи С. за пияцтво. С. вирішив за це вбити Ш. Він навів на Ш. рушницю та натиснув на курок. Однак пострілу не сталося через несправність спускового механізму. Відразу після цього рушницю у С. відібрали. Проаналізуйте ситуацію. Чи можна діяння С. визнати замахом на злочин з непридатними засобами?
10. Неповнолітні Г. та О. з метою крадіжки грошей з каси підприємства пробрались на охоронювану територію і, зламавши замок, проникли в бухгалтерію. Побачивши масивний сейф, вони зрозуміли, що заволодіти грошима їм не вдасться, вони покинули приміщення, але на заводському дворі були затримані. Чи підлягають Г. та О. кримінальній відповідальності?

### **Теми рефератів:**

1. Стадії вчинення злочину за законодавством інших країн.
2. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця та дієве каяття: відмінності та значення цих інститутів у боротьбі із злочинністю.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.



4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина)[Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
- 10.Кримінальне право України(у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
- 11.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
- 12.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
- 13.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
- 14.Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
- 15.Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження) [Текст] : монографія / В. М. Бурдін ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. - 303 с.

2. Гродецький Ю.В. Добровільність як ознака добровільної відмови // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2010. – Т. 23 (62). – № 2. – С. 202-208.
3. Гродецький Ю.В. Об'єктивні ознаки добровільної відмови при незакінченому злочині // Проблеми законності: Академ. зб. наук. пр. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. ун-т «ЮАУ», 2011. – Вип. 114. – С. 143-154.
4. Гродецький Ю.В. Остаточність добровільної відмови // Вісник прокуратури. – 2010. – № 9 (111). – С. 65-70.
5. Гродецький Ю.В. Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця // Вісник прокуратури. – 2010. – № 12 (114). – С. 74-81.
6. Зінченко І. О. Стадії вчинення злочину за кримінальним правом України та англії: порівняльно-правовий аспект / І. О. Зінченко // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. - 2013. - № 2. - С. 240-251 .
7. Козлов А.П. Учение о стадиях преступления. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 353 с.
8. Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. – Х.: Право, 2010. – 232 с.
9. Назаренко Г. В. Неоконченное преступление и его виды: монография / Г. В. Назаренко, А. И. Ситникова. – М.: Ось-89, 2003. – 160 с.
10. Тихий В. П. Проблеми застосування норм Кримінального кодексу України про стадії злочину / В. П. Тихий // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 жовтня 2001 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.-Х.: «Юрінком Інтер», 2002. – 272 с.
11. Шевчук А. В. Стадії вчинення злочину [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Шевчук Андрій Васильович ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці, 2002. - 181 с.

### **Тема: "Співучасть у вчиненні злочину"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми „Співучасть у злочині”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- співучасть у злочині - це умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.
- співучасть є лише там, де у вчиненні злочину беруть участь декілька осіб (мінімальною кількістю є дві особи), які мають бути суб'єктами злочину (осудною, такою що досягла віку кримінальної відповідальності особою);
- співучасть є спільністю дій співучасників, коли загальними зусиллями всіх співучасників (хоч би кожний виконував різну роль та функції) досягається єдиний результат, а наслідок є невіддільним та загальним для усіх співучасників, за який настає кримінальна відповідальність усіх, незалежно від ролі, яку виконував кожний з них; до того ж між наслідком, що є

результатом свідомої дії виконавця, та свідомими діями співучасників має місце опосередкований причинний зв'язок (дії мають передувати злочину та створювати реальну можливість для його вчинення).

- співучасть можлива лише в умисних злочинах (у необережних злочинах немає об'єднання злочинної волі, а отже спільності умислу на вчинення злочину);

- всі співучасники мають діяти умисно (закон не вказує на види умислу, таким чином він може бути і прямим і непрямим);

- співучасть є спільністю умислу на вчинення злочину, коли між співучасниками заздалегідь (до початку злочину) має місце змова (узгодженість) на вчинення певного конкретного злочину;

- види співучасників за кримінальним законом: виконавець, організатор, підбурювач та пособник;

- виконавець - особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК;

- організатор - особа, яка організувала вчинення злочину, керувала підготовкою чи вчиненням злочину, утворила організовану групу чи злочинну організацію, керувала організованою групою чи злочинною організацією, забезпечувала фінансування організованої групи чи злочинної організації, організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

- підбурювач – особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину;

- пособник- особа, яка порадами, вказівками, заздалегідь наданою обіцянкою переховати злочинця, знаряддя, засоби вчинення злочину, сліди злочину, предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, (інтелектуальне пособництво); наданням засобів чи знарядь, усуненням перешкод або іншим чином сприяла приховуванню злочину (фізичне пособництво) сприяла (зміцнювала рішучість та бажання) вчиненню злочину іншими співучасниками;

- всі злочинні об'єднання співучасників різняться між собою за характером ролі, яку виконують співучасники : проста співучасть - співвиконавство, коли всі співучасники є виконавцями злочину, виконують об'єктивну сторону злочину (повністю або частково), передбаченого КК;

- складна співучасть - не всі співучасники виконують дії, передбачені диспозицією норми, має місце розподіл ролей, а всі співучасники виконують різні ролі - виконавця, організатора, підбурювача, пособника;

- за стійкістю суб'єктивних зв'язків, стійкістю умислу, отже за суб'єктивними ознаками, виокремлюється різні форми співучасті;

- вчинення злочину групою осіб, коли у ньому брали участь два і більше виконавців без попередньої змови між собою (ч. 1 ст. 28);

- вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою, коли його спільно вчинили дві і більше особи, які заздалегідь, до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення;
- вчинення злочину організованою групою, коли в його готуванні або вчиненні брали участь три і більше особи, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення злочинів, об'єднаних єдиним планом, що відомий всім співучасникам, з розподілом функцій між учасниками групи, спрямованих на досягнення цього плану;
- вчинення злочину злочинною організацією, коли він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням трьох і більше осіб, або ж структурних частин, які за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою:
  - а) безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації;
  - б) керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб;
  - в) забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

*Рекомендується звернути увагу на наступні особливості кримінальної відповідальності співучасників:*

- виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини КК, яка передбачає вчинений злочин (ч. 1 ст. 29);
- організатор, підбурювач, пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною ст. 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем (ч. 2 ст. 29);
- організатор організованої групи, злочинної організації підлягає кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені групою чи злочинною організацією, якщо охоплювалися його умислом (ч. 1 ст. 30);
- інші співучасники організованої групи, злочинної організації підлягають кримінальній відповідальності за злочини, у підготовці яких або вчиненні брали участь, незалежно від ролі, яку виконував кожен із них (ч. 2 ст. 30), отже за вчинення злочину організованою групою чи злочинною організацією;
- співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом (ч. 5 ст. 29);
- ознаки, що характеризують особу окремого співучасника (як обтяжуючі так і пом'якшуючі відповідальність), завжди ставляться у вину лише цьому співучаснику, інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини КК, як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться у вину лише тому співучаснику, який усвідомлював ці обставини;
- у разі вчинення виконавцем незакінченого злочину (затримання, добровільна відмова від вчинення злочину) інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині (має місце безнаслідкова співучасть) за готування або ж замах на злочин, залежно від того на якій стадії було припинено злочинну діяльність;

- у разі добровільної відмови від вчинення злочину виконавець, співвиконавець не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених ст. 17 КК, інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування або ж замах на той злочин, від вчинення якого відмовився виконавець;
- не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові організатор, підбурювач чи пособник, якщо вони відвернули вчинення злочину або своєчасно повідомили органи державної влади про злочин, що готується або вчиняється; добровільною відмовою пособника є також ненадання засобів чи знарядь вчинення злочину, неусунення перешкод;
- у разі добровільної відмови співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування або замах на злочин, залежно від того на який стадії його діяння було припинено;
- у разі ексцесу виконавця, коли виконавцем вчиняються злочинні дії, що не охоплювалися ні прямим, ні непрямым умислом інших співучасників, які не бажали і не передбачали такий розвиток подій (кількісний ексцес - вчинення однорідних більш тяжких дій; якісний ексцес - вчинення неоднорідних, інших злочинів ніж передбачено за змовою), - співучасники за ексцес відповідальності не несуть, а відповідають лише в межах змови;
- причетністю до злочину в доктрині кримінального права вважаються дії чи бездіяльність, яка і пов'язана із вчиненням злочину, проте не є співучастю у ньому; такі види причетності до злочину, як: заздалегідь не обіцяне (до закінчення злочину) приховування злочину, заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, добутого злочинним шляхом, заздалегідь обіцяне (обіцяне до закінчення злочину) недонесення про злочин - чинним законом злочином не визнається.;
- за необіцяне заздалегідь переховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом або придбання чи збут таких предметів відповідальність настає лише у випадку передбачених ст.ст. 198 та 396 КК.

### **Завдання для самостійної роботи.**

1. Студенти та курсанти на підставі самостійного вивчення теоретичного матеріалу, аналізу ч. 6, 7 ст. 27, ст. 31 КК мають визначитися із наступними питаннями:

- « В чому полягає зміст основних ознак причетності до злочину? »
- « Які є види причетності до злочину? »
- « Які особливості кримінальної відповідальності співучасників у разі добровільної відмови від вчинення злочину? »
- « Чим характеризується суб'єктивна сторона співучасті? »
- « Які особливості інтелектуального та вольового моменту? »
- « В яких випадках приховування злочину тягне кримінальну відповідальність? »
- « Які види причетності до злочину тягнуть кримінальну відповідальність і яку? »

## 2. Вирішити задачі:

1. У новорічну ніч група школярів «розважалася» тим, що:

- 1) порізала оббивку сидінь в трамваї;
- 2) з хуліганських спонукань спалила кішку;
- 3) з помсти завдала побої вчительці історії;
- 4) з корисливою метою зірвала з перехожого шапку.

Які злочини здійснені в співучасті, якщо в групу входили 12-річний А., 13-літій Б., 14-річний В., 15-річний Г., 16-річний Д.? Визначте, скільки осіб брало участь у скоєнні кожного з злочинів.

2. Л., будучи в стані алкогольного сп'яніння, привів Є. в свій гараж, де перебували п'яні О. і Ш. Л. намагався вступити з Є. в статевий зв'язок, вона надала йому опір. Тоді О. і Ш. стали бити і утримувати Є., а Л. здійснив з нею статевий акт. Визначте форму співучасті в даному злочині, а також вид співучасті. Який критерій покладено в основу розподілу співучасті на форми і види?

3. Шістнадцятирічний Ю. разом із своїм повнолітнім братом С. домовилися вчинити крадіжку з квартири сусідки. Вони проникли до квартири потерпілої і зібрали найбільш цінні речі. Після цього С. поніс вилучене додому, а Ю. залишився в квартирі, знайшов папір і підпалив його. Внаслідок пожежі були знищені всі інші речі у квартирі потерпілої. Визначте форму співучасті та види співучасників. Як буде вирішено питання про їх відповідальність стосовно крадіжки та знищення майна?

4. 16-річний П. разом з 12-річним Р. вчинили кишенькову крадіжку. Чи будуть вони співучасниками злочину?

5. І. разом з В., після футбольного матчу, незадоволені програшом своєї команди, розбили вітрину магазину. Їх дії були кваліфіковані як хуліганство (ч. 2 ст. 296 КК) Визначіть форму співучасті?

- В якій ситуації Т. буде пособником злочину?

- а) коли попросить Я. викрасти автомобіль;
- б) коли роз'яснить Я., як відмикати двері автомобіля під час викрадення;
- в) коли придбає автомобіль, який Я. викрав.

6. Р., І. та С. об'єдналися в організовану групу. Спеціалізувалися вони на квартирних крадіжках. Р. підшукував імовірну ціль - квартиру, І. забезпечував транспортом. С. безпосередньо вчинив крадіжку. Які особливості кримінальної відповідальності учасників цієї організованої групи?

7. С. замовив Р. заподіяти тілесні ушкодження Т. Р., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, не розрахував сили і вбив Т. Чи буде С. підлягати кримінальній відповідальності за умисне вбивство?

8. К., незважаючи на домовленість, злякавшись відповідальності, відмовився надавати автомобіль для перевезення викраденого іншими співучасниками. Чи буде це добровільною відмовою його від вчинення злочину?

9. А. підмовив К. вивезти старовинну ікону з України до Польщі. Він передав ікону К., але до його виїзду він добровільно відмовився від доведення злочину до кінця. Чи підлягає кримінальній відповідальності К. при добровільній відмові А.?

10. П. - син І. вчинив умисне вбивство (ч. 1 ст. 115). І. приховав знаряддя злочину - ніж. Чи підлягає кримінальній відповідальності батько заздалегідь не обіцяне приховування злочину?

### Теми рефератів:

1. Особливості кримінальної відповідальності за співучасть за кримінальним правом зарубіжних країн.
2. Ексцес виконавця, його види та характеристика.

### Література до теми.

#### Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### Базова:

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.

7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Горбачов Д. М. Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом (на прикладі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Горбачов Дмитро Миколайович ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2014. - 18 с.
2. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Монографія. – Х.: Видавець ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – С. 35-57. 76
3. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Жаровська Галина Петрівна ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2004. - 19 с.
4. Кваша О.О. Організація злочину. Кримінально-правове та кримінологічне дослідження. – К.: ІДПНАН України, 2003. – 216 с.



5. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність [Текст] : монографія / О. О. Кваша ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. - 559 с. –
6. Кваша О. О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Кваша Оксана Олександрівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2013. - 36 с.
7. Лемешко О.М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину. – Х.: ФІНН, 2003. – 160 с.
8. Новицький Г. В. Співучасть у злочині та причетність до злочину за кримінальним правом України: проблеми кваліфікації [Текст] : монографія / Г. В. Новицький, В. І. Педан, В. В. Рибачук ; Бердян. ун-т менедж. і бізнесу. - Донецьк : Юго-Восток, 2012. - 237 с.
9. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : навч. посіб. / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. – Одеса, Фенікс, 2012. – 208 с.
10. Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія. – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.

### **Тема: "Повторність, сукупність, рецидив злочинів ( множина злочинів)"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і формулювати основні положення та поняття з теми „Повторність, сукупність, рецидив злочинів ( множина злочинів)”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- прості одиничні злочини мають місце, коли одній дії (бездіяльності) відповідає один наслідок, можуть складатися із однієї дії без наслідку (формальний склад злочину), коли одна дія може потягти декілька наслідків, зазначених у законі, коли у законі визначено альтернативні дії, і вчинення будь-якого є закінченим злочином;
- триваючий злочин - це такий одиничний злочин, який розпочинається дією або бездіяльністю і триває далі безперервно протягом певного часу, коли має місце так би мовити певний злочинний стан, у якому винна особа перебуває увесь термін до завершення злочину;
- продовжуваний злочин - за визначенням ч. 2 ст. 32 КК, це таке діяння, яке складається з двох або більше тотожних (однакових за ознаками складу злочину) діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром, коли злочинні діяння спрямовані до єдиної мети, об'єднані єдиним умислом, а отже складають єдиний злочин;
- складений злочин - це такий злочин, який складається з двох або більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх відокремлено (ізолювано), являє собою самостійний злочин (містить ознаки самостійного складу злочину), але внаслідок їх органічної єдності утворюють один одиничний злочин, який охоплюється ознаками однієї статті (частини статті) КК;

- злочини, що кваліфікуються за наслідками, - мають місце тоді, коли конструкція складу злочину передбачає наявність двох наслідків: основного (проміжного) і додаткового (похідного), які настають послідовно один за другим, в результаті вчинення особою діяння; тобто діяння викликає проміжний наслідок, а той, у свою чергу, - похідний (містить реальну можливість настання похідного наслідку);
- у ч. 1 і 3 ст.32 КК надається два визначення повторності злочинів: ч.1 - повторністю визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК (повторність тотожних злочинів - однакових за складом злочину); ч. 3 - визнає, що повторністю є також вчинення двох і більше злочинів, передбачених різними статтями КК, але лише у випадках, передбачених в Особливій частині КК (повторність однорідних злочинів, схожих за безпосереднім об'єктом, за формами вини); для повторності не має значення, чи була особа засуджена за раніше вчинений злочин (у статтях КК посилення на повторність як кваліфікуючу обставину не передбачає визначення цього факту);
- кваліфікація повторності тотожних злочинів - відбувається за однією статтею, але відповідною частиною, що передбачає повторність як кваліфікуючу ознаку (ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 152, ч. 2 ст. 289) , проте за однієї умови: всі злочини мають бути закінченими, або готуванням чи замахом на вчинення злочину; кваліфікація повторності однорідних злочинів - кожен злочин підлягає самостійній кваліфікації за відповідною статтею КК, проте наступний злочин кваліфікується за ознакою повторності;
- у ст. 33 КК надається визначення сукупності злочинів: сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено (не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом); в ч. 2 ст. 33 додається - при сукупності злочинів кожен з них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини КК;
- виокремлюється ідеальна та реальна сукупність злочинів: ідеальна сукупність злочинів має місце там, де особа однією дією вчиняє два і більше злочинів, кожен з яких підпадає під ознаки окремої статті КК; реальна сукупність має місце там, де особа різними самостійними діями вчиняє два і більше злочини ( які є самостійними ,такими, що вчиняються через певний проміжок часу);
- поняття легального (закріпленого у законі) рецидиву (слово латинського походження - "повторення", "відновлення") злочинів визначено у ст. 34 КК: рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин;
- види рецидиву: залежно від характеру злочинів рецидив поділяється на загальний (вчинення різнорідних злочинів, різних за безпосереднім об'єктом злочинів) та спеціальний (вчинення тотожних або однорідних, східних за об'єктом, однакових за складом злочинів) рецидив; залежно від кількості

судимостей рецидив поділяється на простий (дві судимості) та складний (три і більше судимості); за ступенем суспільної небезпеки виокремлюється на пенітенціарний рецидив (особа, яка засуджена до позбавлення волі, знову вчиняє протягом судимості новий злочин, за який засуджується до позбавлення волі); за тяжкістю злочину існує рецидив тяжких та особливо тяжких злочинів (за класифікацією, передбаченою ст. 12 КК).

### **Завдання для самостійної роботи.**

1. Студенти та курсанти на підставі самостійного вивчення теоретичного матеріалу, аналізу основних понять мають визначитися з відповіддю на наступні питання:

- «Чим відрізняється продовжуваний злочин від триваючого?»
- «Що зближує повторність тотожних злочинів та продовжуваного злочину?»
- «Чим відрізняється ідеальна сукупність від реальної?»
- «Чим відрізняється сукупність злочинів від складеного злочину?»
- «Що зближує реальну сукупність і повторність злочинів?»
- «Чи має місце, якщо особа тричі скоїла необережний злочин, що потягнув загибель людей?»
- «Які правові наслідки множинності злочинів?»

### **2. Вирішити задачі:**

1. Ч. перевищив встановлену швидкість і виїхав на тротуар, де збив пішохода С., завдавши йому тяжкі тілесні ушкодження. Щоб зникнути з місця події, Ч. знову порушив правила дорожнього руху і зіткнувся на перехресті з вантажівкою. При зіткненні пасажиру А. були також завдані тяжкі тілесні ушкодження. Чи має місце множинність злочинів?
2. Л. з метою помсти вбив Б. Через декілька місяців він вчинив замах на вбивство Д. Який вид множинності злочинів тут має місце?
3. Щоб викрасти газонокосарку, Ч. 12 днів виносив складові частини до неї з фабрики, де працював. Чи має місце сукупність злочинів у діях Ч.?
4. Л. у нічний час вчинив грабіж, відібравши у перехожого гроші. Тієї ж ночі, побачивши в парку нетверезого чоловіка, який спав, Л. зняв з його руки годинника. Чи є в діях Л. повторність злочинів? Аргументуйте свою відповідь з посиланням на ст. 32 КК України.
5. З. з метою ухилення від сплати боргу вбив Д. Після чого обшукав її квартиру і забрав ювелірні вироби та гроші. Чи є в діях З. множинність злочинів?
6. А. умовив двох хлопчиків семи і восьми років влізти через вузьке вікно в квартиру на першому поверсі, відкрити його і через вікно подати йому цінні речі, які знайдуться в квартирі. Таким чином було обікрадено декілька квартир. За "послуги" А. купував дітям іграшки і солодощі. Які види множинності мають місце в поведінці А.?
7. Х. незаконно зберігав пістолет ПМ (ч. 1 ст. 263 КК - "Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами"). Одного разу, коли він чистив його, зламав бойову пружину, внаслідок чого

зброя перестала бути придатною до стрільби. Через рік Х. придбав бойову пружину і полагодив ПМ. Чи має місце в діях Х. множинність злочинів?

8. К. два дні поспіль ходив на полювання в заповідник. Першого дня він вбив лося, а другого не здобув нічого. Що міститься у діях Кияшка: одиничний злочин, чи множинність злочинів?

9. О. вчинив шахрайство (ст. 190 КК), а потім одразу після відбуття покарання за злочин вчинив грабіж, злочин, передбачений ст. 186 КК. Чи можливе в даному випадку застосування такої кваліфікуючої ознаки, як повторність (ч. 2 ст. 186 КК)?

10. С. за вчинення крадіжки чужого майна (ч. 1 ст. 185 КК) був звільнений від кримінальної відповідальності на підставі Закону України "Про амністію". Через три місяці він знову вчинив крадіжку чужого майна. Чи має місце в даному випадку повторність злочинів?

11. К. було засуджено за ч. 1 ст. 201 КК "Контрабанда" до 3 років позбавлення волі. Через рік після відбуття покарання його знову було засуджено, але, за ч. 2 ст. 201 КК, контрабанда, вчинена особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею. Який вид множинності має місце в діях К.?

12. Під час демонтажу металевих частин пам'ятника на цвинтарі (ст. 297 КК "Наруга над могилою") В. вчинив опір працівникам міліції, які його затримали під час патрулювання (ч. 2 ст. 342 КК). Між злочинами практично не було проміжку часу. Чи має це значення для визначення реальної сукупності злочинів?

13. Д., раніше судимий за ухилення від сплати податків (ч. 1 ст. 212 КК), знову був засуджений за необережне спричинення тяжких тілесних ушкоджень (ст. 128 КК). Визначить вид множини злочинів?

### **3. Навести практичні приклади з розкриття наступних положень:**

- особливості кваліфікації продовжуваного злочину;
- особливості кваліфікації складеного злочину;
- особливості кваліфікації повторності тотожних злочинів;
- особливості кваліфікації повторності однорідних злочинів;
- особливості кваліфікації ідеальної сукупності;
- особливості кваліфікації реальної сукупності.

### **Теми рефератів:**

1. Поняття повторності, сукупності, рецидиву злочинів.
2. Особливості кваліфікації множинності злочинів за кримінальним законодавством зарубіжних країн.
3. Поняття та види рецидивів.
4. Види сукупності злочинів за кримінальним законодавством України.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 –

- Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
  3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.

11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Василик М. Статистичні методи аналізу множинності злочинів / Михайло Василик // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 2. — С. 157-160.
2. Гнатів І.М. Окремі аспекти повторності злочинів // Международная научно-практическая конференция “Весенние юридические чтения” 27-28 апреля 2012 г. Харьков, Украина. - с. 216 - 219
3. Дячук С.І. Повторність злочинів (питання кримінально-правової кваліфікації за сукупністю злочинів) // Юридична Наука. - 2012. - №6. - с. 77-82
4. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: Монографія // За заг.ред. проф.. Тютюгіна В.І. — Харків: «Фінн», 2008. -336 с.
5. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація. Х.: Фіні, 2010. — 256 с.
6. Колос О. В. Повторність злочинів за Кримінальним кодексом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Колос Ольга Валеріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2015. - 19 с.
7. Созанський Т.І. Відмежування реальної сукупності злочинів від повторності злочинів. / Т.І. Созанський // Актуальні питання реформування правової системи України. Збірник наукових статей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. 29–30 травня 2009 р.— Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Л. Українки, 2006. —С. 649–651.
8. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Стрижевська Анжела Анатоліївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2007. — 201 с.

9. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України [Текст] : монографія / А. Стрижевська. - О. : Фенікс, 2011. - 247 с.

### **Тема: "Обставини, що виключають злочинність діяння"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми „Обставини, що виключають злочинність діяння”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- "обставини, що виключають злочинність діяння" - як такі, що передбачені КК, зовнішньо схожі із злочинами, суспільно корисні (прийнятні), правомірні вчинки, які здійснюються лише за наявності певних підстав, виключають злочинність діяння, а отже кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду;
- "необхідна оборона" - діяння, вчинене із метою захисту охоронюваних законом інтересів особи, суспільства, держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання;
- "перевищення меж необхідної оборони" - умисне заподіяння такої тяжкої та особливо тяжкої шкоди тому, хто посягає, яка явно не відповідає небезпечності посягання та обстановці захисту;
- підстави звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту;
- "уявна оборона" - заподіяння шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання;
- "затримання особи, що вчинила злочин" - дії, спрямовані на затримання безпосередньо після вчинення злочину особи, яка його вчинила, з метою доставлення її відповідним органам влади;
- "перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця" - умисне заподіяння тяжкої шкоди особі, що вчинила злочин, такої, що явно не відповідає небезпечності посягання та обстановці затримання;
- "заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності" - спричинення шкоди правоохоронюваним інтересам у стані необхідності негайного усунення небезпеки, що загрожує інтересам особи, суспільства, держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами;
- „правомірність шкоди у стані крайньої необхідності" - шкода має бути рівною або ж менш значною, ніж відвернена шкода;
- "правомірність заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам під безпосереднім впливом фізичного примусу" - зумовлюється відсутністю в особи здатності керувати своїми діями;

- особливості кримінальної відповідальності за заподіяну шкоду у разі наявності у особи можливості керувати своїми діями під час застосування переборного фізичного примусу та психічного примусу;
- "фізичний примус" - насильство, протиправний фізичний вплив з метою примусити особу вчинити злочин;
  - "психічний примус" - погроза застосування до особи фізичного насильства, заподіяння матеріальної або моральної шкоди із метою примусити вчинити злочин;
- "правомірність заподіяння шкоди під час виконання наказу чи розпорядження" – є результатом виконання законного наказу або розпорядження;
- "законнийнаказ" - наказ, який віддає відповідна особа в належному порядку в межах її повноважень, за змістом не суперечить чинному законодавству, не пов'язаний з порушеннями конституційних прав та свобод людини та громадянина;
- "межі заподіяння шкоди під час виконання наказу" - визначаються змістом наказу і не можуть бути безмежними, виключають заподіяння явно надмірної шкоди;
- особа, що надала явно злочинний наказ, підлягає кримінальній відповідальності за зловживання владою або службовим становищем (ст.364), а також за підбурювання, організацію вчинення злочину, передбаченого в наказі;
- „виправданий ризик" - заподіяння шкоди за таких обставин, коли досягнення значної суспільно корисної мети в даній обстановці було неможливим без діяння, пов'язаного з ризиком, і особа, яка його допускала, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди;
- "правомірність заподіяння шкоди у стані виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації"обуововлюється вимушеним заподіянням такої шкоди особою, яка воконала це завдання, та тяжкістю вчиненого злочину.

### **Завдання для самостійної роботи**

1. Студенти та курсанти на підставі самостійного вивчення матеріалу стосовно таких обставин, як фізичний та психічний примус, виконання наказу або розпорядження, мають підготувати відповіді на наступні питання:
  - «У чому полягає сутність виключення кримінальної відповідальності у разі вчинення суспільно небезпечного діяння у стані непоборного фізичного примусу?»
  - «Які особливості кримінальної відповідальності у разі вчинення діяння у стані переборного фізичного примусу або психічного примусу?»
  - «Що розуміється під поняттям „непоборний фізичний примус”?»
  - «Що розуміється під поняттям „переборний фізичний примус”?»
  - «Що розуміється під „психічним примусом”?»



- «Коли виникають підстави застосовувати кримінальну відповідальність на загальних підставах у разі спричинення шкоди під впливом фізичного та психічного примусу?»
- «Коли заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам під час виконання наказу чи розпорядження визнається правомірним?»
- «Чи є злочином відмова особи від виконання законного наказу чи розпорядження?»
- «Які ознаки має законний наказ?»
- «Особливості кримінальної відповідальності за перевищення меж заподіяної шкоди під час виконання законного наказу (явно надмірної шкоди)?»
- «Який наказ вважається явно злочинним?»
- «За яких обставин особа, що виконала явно злочинний наказ, буде відповідати за необережне заподіяння шкоди?»

## **2. Вирішити задачі:**

1. Громадянин Н. нацькував собаку на громадянина В. Останній застрелив собаку із пістолета, якого мав при собі. Як потрібно розглядати дії громадянина В.?
2. Т. хотів заборонити П. забрати з подвір'я сусіда котушку алюмінієвого дроту. Коли останній зробив спробу обминути його та піти геть разом з дротом, Т. вдарив його жердиною по спині, спричинивши тілесні ушкодження середньої тяжкості. Чи буде Т. підлягати кримінальній відповідальності?
3. С. і К. вночі зустріли на вулиці 15-річного Л. і почали з хуліганських спонукань його бити. Захищаючись, Л. ударив С. складним ножом, який мав при собі, що призвело до смерті. Ознаки яких обставин містяться у діях Л.?
4. С. зачинився у будинку і викрикував погрози застосувати зброю на адресу державного виконавця, який прийшов описати майно, що підлягає конфіскації за вироком суду. Чи має місце в діях С. ознаки необхідної оборони?
5. В. з метою охорони врожаю яблук встановив у саду вовчі капкани. В один з них потрапив сусідський хлопчик, якому було спричинені тяжкі тілесні ушкодження. Чи підлягає В. кримінальній відповідальності?
6. Альпініст Ю. та С. при сходженні на Г. були в одній зв'язці. С. при незграбному русі зірвався і зависнув над прірвою. Ю. намагався його витягнути, але не зміг. Знесилившись, він зрозумів, що сам може зірватися, і тоді перерізав мотузку. С. загинув. Як потрібно кваліфікувати дії Ю.?

## **Теми рефератів:**

1. Обставини, що виключають злочинність діяння, за кримінальним законодавством зарубіжних країн.
2. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.

## Література до теми.

### Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### Базова:

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.

10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Боднарук О. М. Необхідна оборона при посяганні на власність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького. – К., 2012. – 20 с.
2. Винокуров В. Н. Правомерное причинение вреда в состоянии крайней необходимости : монография. – Красноярск : Сибирск. юрид. ин-т МВД России, 2001. – 124 с.
3. Гуртовенко О. Л. Психічне насильство у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська нац. юрид. акад. – О., 2008. – 17 с. 25
4. Гусар Л. В. Необхідна оборона: кримінологічні та кримінально-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська нац. юрид. акад. – О., 2009. – 17 с.
5. Дячук С.І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства). – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
6. Жданова І. Є. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння : авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ. – К., 2011. – 19 с.
7. Землюкова С. В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния : монография / под ред. С. В. Землюкова. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2005. – 235 с.
8. Каплунов А. И., Милуков С. Ф. Применение и использование боевого ручного стрелкового, служебного и гражданского огнестрельного оружия. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 363 с.

9. Кваша О. О. Уявна оборона: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність : монографія / О. О. Кваша, В. В. Аніщук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2012. – 180 с.
10. Лісова Н. В. Крайня необхідність як обставина, що виключає злочинність діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 20 с.
11. Меркурьев В. В. Состав необходимой обороны. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 216 с.
12. Михайлов В. И. Правомерный вред в уголовном законодательстве и правовой доктрине : монография. – СПб. : РИО С.-Петербур. им. В. Б. Бобкова филиала РТА, 2011. – 200 с.
13. Омар Маммед Мусса Ісмаїл. Обставини, що виключають злочинність діяння, у кримінальному праві України та Йорданії [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Омар Мухаммед Мусса Ісмаїл ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2003. - 19 с.
14. Плисюк Н. М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2011. – 19 с.
15. Примаченко В. Ф. Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
16. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое задержание (теория, законодательство, практика): монография. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та. – 2003. – 186 с.
17. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 281 с.;
18. Стрельцов Є. Л. Обставини, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання: напрямки удосконалення кримінально-правового регулювання [Текст] : монографія / Є. Л. Стрельцов, Б. М. Орловський ; [за заг. ред. Є. Л. Стрельцова]. - Одеса : Фенікс, 2014. - 385 с.
19. Турецкий М. М. Обстоятельства, исключают преступность деяния по уголовному законодательству Казахстана : монография. – 2-е изд., доп. и перераб. – Алматы : ТОО «Издательство «Норма-К», 2005. – 328 с.
20. Якімець Т. І. Крайня необхідність за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 16 с.

### **Тема «Звільнення від кримінальної відповідальності»**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і формулювати основні положення та поняття з теми „Звільнення від кримінальної відповідальності”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- звільнення від кримінальної відповідальності – це врегульована кримінальним та кримінально-процесуальним законодавством відмова

держави в особі компетентних органів від засудження особи, яка вчинила злочин, від застосування будь-яких заходів кримінально-правового впливу, від покладання на неї обмежень особистого, майнового та іншого характеру;

- правові норми, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності можуть міститися як у Загальній частині так і у Особливій частині КК України;
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям полягає у тому, що особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона щиро покалася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані збитки або усунула заподіяну шкоду;
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим полягає у тому, що особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду;
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки полягає у тому, що особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та щиро покалася, може бути звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилитиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку;
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки полягає у тому, що особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною;
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності полягає у тому, що особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минули певні визначені законом строки (2 р., 3 р., 5 р., 10 р., 15 р. – залежно від тяжкості вчиненого злочину).

### **Завдання для самостійної роботи:**

#### **Вирішити задачі:**

1. В. на ґрунті ревності затіяв бійку з О. і ударив його по обличчю. Побачивши, що О. впав і у нього йде кров з носа, В. зупинив таксі і відвіз О. в лікарню, де О. була надана медична допомога. Медична експертиза встановила спричинення шкоди здоров'ю легкого ступеню тяжкості. До вечора того ж дня О. був відпущений з лікарні. В. написав йому лист, в якому просив

вибачення за вчинене. Чи повинен він бути притягнений до кримінальної відповідальності?

2. Т. зустрічався з К. Гуляючи з нею в лісі, він почав цілувати і обіймати її. Розпалений ласками, Т застосував силу і зґвалтував К. Втікши від Т., К. сльозах прийшла додому і все розповіла матері. За наполяганням останньої вона подала заяву в міліцію про зґвалтування. В процесі попереднього розслідування Т. і К. одружилися. Вони подали сумісну заяву в прокуратуру з проханням припинити кримінальну справу. У заяві К. написала, що вона пробачила Т. Як повинен поступити слідчий?
3. Д. на полюванні убив трьох вовків, маючи на меті зробити з їхніх шкур шапки і продати їх, хоча полювання на вовків на той час було заборонене. Закинувши убитих вовків в автомашину, Д. поїхав додому, але по дорозі був затриманий співробітниками ДАІ і відправлений до міліції, де проти нього було порушено кримінальну справу за ознаками ч. 1 ст. 248 КК України. Через три місяці після полювання рішенням місцевих органів самоврядування у зв'язку із збільшенням кількості вовків полювання них було дозволене. Адвокат Косович у зв'язку з цим поставив питання про припинення кримінальної справи за ст. 48 КК України. Чи обґрунтована його вимога?
4. З. прийшов на квартиру своєї колишньої дружини запропонував знову жити разом. Дружина йому відмовила, після чого виникла сварка. В процесі сварки колишня дружина тяжко образила З. У нього виник стан сильного душевного хвилювання, під час якого З. наніс колишній дружині кілька ударів у голову та груди. Цими ударами їй було заподіяно тяжке тілесне ушкодження. Була порушена кримінальна справа. В ході досудового слідства З. щиро покавсяся, помирився з колишньою дружиною, повністю оплатив витрати на її лікування. Чи може бути З. звільнений від кримінальної відповідальності на підставі статей 45, 46 КК? Якщо таке звільнення можливе, яка з зазначених статей повинна мати пріоритет у застосуванні?
5. Проживаючи в одній комунальній квартирі, А. та Б. часто сварились, ображали одна одну. Одного разу А. звинуватила Б. у крадіжці її костюма. Та у відповідь образила сусідку, а потім кілька разів ударила, спричинивши легке тілесне ушкодження з короточасним розладом здоров'я. Потерпіла звернулася до суду, який порушив кримінальну справу за ч. 2 ст. 125 КК України і призначив їй до розгляду. У період судового розгляду Б. придбала для А. дефіцитні ліки, а також передала їй 300 грн. за зниклий костюм, хоч і продовжувала наполягати, що вона костюм не брала. У зв'язку з цим між А. та Б. відбулося примирення, про що вони заявили в суді. Чи може Б. бути звільнена від кримінальної відповідальності?

### **Теми рефератів:**

1. Інститут медіації в зарубіжних країнах: сутність та значення для ефективного вирішення кримінально-правових конфліктів.
2. Згода про визнання винив англосаксонському та континентальному праві.

## Література до теми.

### Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### Базова:

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.

9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.
2. Вознюк А. А. Концептуальні засади звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / А. А. Вознюк // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 січ. 2009 р.). – К., 2009. – С. 235–236.
3. Гнатенко Є. С. Звільнення від кримінальної відповідальності. Реалії сього- дення [Текст] / Є. С. Гнатенко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. – Х., 2012.
4. Губська О. А. Звільнення від кримінальної відповідальності за новим КПК [Текст] : монографія / Губська О. А. - К. : ІНТЕРСЕРВІС, 2013. - 155 с.
5. Герасимчук Л. В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Герасимчук Лідія Вікторівна ; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.
6. Дмитренко І. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим: деякі проблеми законодавчої регламентації [Текст] / І. В. Дмитренко // Правова держава. – 2008. – № 10. – С. 118-121.



7. Дрьомов С. В. Проблемні питання правового регулювання захисту прав та інтересів особи під час реалізації положень чинного Кримінального кодексу України про звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / С. В. Дрьомов // Бюл. М-ва юстиції України. – 2008. – № 10 (84). – С. 103.
8. Дудоров О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / О. Дудоров // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2009. – № 1. – С. 40–48.
9. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Єремій Ганна Олексіївна ; Держ. вищ. навч. закл. "Запорізь. нац. ун-т" М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. - Запоріжжя, 2011. – 232.
10. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : монографія / Г. О. Єремій, П. В. Хряпінський ; Ін-т права ім. Володимира Сташиса Класич. приват. ун-ту. - Запоріжжя : КСК-Альянс, 2012. - 174 с.
11. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям [Текст] / О. О. Житний ; МВС України, Національний ун-т внутрішніх справ. - Х. : Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2004. - 151 с.
12. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності (за нормами Загальної частини КК України) [Текст] : навч. посібник / О. Ф. Ковітіді ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Сімф. : ВД "Квадранал", 2005. - 224 с.
13. Козак О. С. Звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Козак Олександра Сергіївна ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2008. – 228 с.
14. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим [Текст] : монографія / Ж. В. Мандриченко ; ред. В. О. Туляков. - О. : Фенікс, 2009. - 228 с.
15. Ніколаєнко Т. Б. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ніколаєнко Тетяна Богданівна ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. - К., 2008. – 218 с.
16. Козак О. С. Реалізація принципу винності діяння при звільненні особи від кримінальної відповідальності [Текст] / О. С. Козак // Наше право. – 2008. – № 2. – С. 59–65
17. Козакевич, Ю. Нелегальність інституту звільнення від кримінальної відповідальності потребує вирішення [Текст] / Ю. Козакевич, М. Коржанський, І. Мирвода, Р. Щупаківський // Наук. вісн. Юрид. акад. МВС. – 2004. – № 2 (15). – С. 220–226.
18. Костенко А. Н. О криминологических основаниях реформирования уголовной юстиции в Украине [Текст] / А. Н. Костенко // Криминологія в Україні та протидія злочинності. – О. : Фенікс, 2008. – С. 20–26.

19. Куц В. Звільнення від кримінальної відповідальності: деякі аспекти правової природи та порядку застосування [Текст] / В. Куц // Вісн. акад. прокуратури України. – 2006. – № 2. – С. 25–26.
20. Лемешко О. М. Конституційно-правові засади інституту звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / О. М. Лемешко // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України : тези доп. та наук. повідомл. учасн. Всеукр. наук.- практ. конф. (29–30 черв. 2006 р.). – Х., 2006. – С. 439-441.
21. Назимко Є. С. Суспільно небезпечне діяння та інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності: актуальні питання співвідношення [Текст] / Є. С. Назимко // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2011. – № 2. – С. 118.
22. Рось Г. Закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та презумпція невинуватості [Текст] / Г. Рось // Право України. – 2009. – № 10. – С. 232–237.
23. Чен І. В. Щодо відповідності інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності конституційному принципу презумпції невинуватості [Текст] / І. В. Чен // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Сьомі осінні юридичні читання». – Хмельницький, 2008. – Ч. 4. – С. 140–142
24. Яценко С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності в праві України і деяких інших європейських держав: порівняльний аспект [Текст] / С. Яценко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2005. – № 2. – С. 56–57.
25. Яценко С. О. Підстави та порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності: актуальні питання [Текст] / С. О. Яценко // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18–19 листоп. 2011 р.). – Хмельницький, 2011. – Ч. 4. – С. 174–176.
26. Яценко С. С. Щодо відповідності інституту звільнення від кримінальної відповідальності конституційному принципу презумпції невинуватості: порівняльно-правовий підхід [Текст] / С. С. Яценко // Вісн. Верхов. Суду України. – 2009. – № 7. – С. 43–48.
27. Яценко С. Чи відповідає Конституції України інститут звільнення від кримінальної відповідальності? [Текст] / С. Яценко // Право України. – 2011. – № 9. – С. 158– 166.

### **Тема: " Поняття покарання та його цілі."**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і формулювати основні положення та поняття з теми „Поняття покарання та його цілі”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- реальне застосування покарання є завершальним етапом реалізації кримінальної відповідальності; сучасні тенденції розвитку кримінального

законодавства (міжнародного, зокрема) полягають у прагненні розширити арсенал засобів кримінально-правового впливу на правопорушників – передбачають відмову держави від реакції на злочин лише у формі покарання, збільшення кількості й розширення сфери застосування форм кримінальної відповідальності, не пов'язаних з реальним виконанням кримінального покарання (або без призначення як такого), призначенням покарань альтернативних позбавленню волі;

- покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого;

- соціальна природа покарання полягає у тому, що воно є важливим інструментом держави щодо захисту найважливіших суспільних відносин від злочинних посягань, є жорстким регулятором поведінки людей, які вчинили правопорушення;

- покарання є найбільш суворою формою державного примусу, однією із форм кримінальної відповідальності;

- покарання за сутністю є карою за вчинене діяння і полягає у певному обсязі обмежень прав та свобод винної особи;

- за змістом кожне окреме покарання відтворюється у специфічності порядку та умов його виконання та відбування, в його терміні;

- диференціація та індивідуалізація покарання передбачає обов'язкове врахування тяжкості суспільно небезпечного діяння та особистісних властивостей винної особи;

- в ч. 2 ст. 50 КК визначено змішану теорію щодо мети покарання: покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами;

- кара як ціль покарання реалізується під час засудження, призначення, виконання та відбування покарання; полягає у позбавленнях, обмеженнях прав та свобод засудженої особи, у її моральних стражданнях;

- покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність;

- виправлення як ціль покарання полягає у досягненні позитивних змін в особистості засудженого, його готовності до самокерованої правослухняної поведінки;

- загальне та спеціальне попередження (превенція) як ціль покарання передбачають запобігання злочинності як з боку громадян держави, так і засуджених осіб.

### **Завдання для самостійної роботи.**

1. Студенти та курсанти повинні стисло надати відповіді на наступні питання:

- «Яке має значення покарання у системі державних заходів боротьби із злочинністю?»

- «Які ознаки має покарання?»

- «Які цілі покарання визначені у кримінальному законі?»

- «Які можуть бути наслідки ухилення від покарання, призначеного вироком суду?»

## **2. Вирішити задачі:**

1. Під час бойових дій солдати захопили в полон, а потім розстріляли ворожого снайпера. Чи є цей розстріл кримінальним покаранням?

2. Л. за дрібне хуліганство призначений арешт на 15 діб. Чи є призначений Л. арешт кримінальним покаранням?

3. Неповнолітньому Ч. за замах на крадіжку в магазині одяколону вартістю 1200 гривень призначено штраф у розмірі 2 тис. гривень. Чи є призначений Ч. штраф кримінальним покаранням?

4. Ч., який має судимість за зґвалтування неповнолітньої Ч. , знову вчинив зґвалтування неповнолітньої особи. Суд призначив Ч. покарання у вигляді позбавлення волі на строк 4 роки. Проте звільнив його від відбування покарання з випробуванням, визначивши іспитовий строк терміном в три роки. Чи відповідає призначене покарання, умовність його застосування цілям покарання, зазначеним у законі?

5. Під час відбування покарання у виді позбавлення волі засуджений С. вчиняв дисциплінарні правопорушення, які полягали у недотриманні розпорядку дня, встановленому у кримінально-виконавчій установі, за що був переведений до штрафного ізолятору. Під час перебування в штрафному ізоляторі йому його обмежували суттєво в їжі з метою впливу на процес його виправлення. Чи відповідає такий метод впливу цілям покарання?

6. Неповнолітній Н. у складі групи, до якої входили ще троє дорослих осіб, серед яких М. вже мав судимість, Л. – мати двох малолітніх дітей, до того ж, перебувала у стані вагітності, вчинив крадіжку, поєднану з проникненням у житло. Його безпосереднім завданням було проникнення до житла через квартиру у вікні та відкриття дверей для інших співучасників злочину. Злодії були затримані та постали перед судом. Чи має суд призначити злочинцям однакове покарання за видом та терміном, враховуючи той факт, що всі співучасники були співвиконавцями злочину.

## **Теми рефератів:**

1. Проблема кари як цілі покарання.
2. Превенція як ціль покарання.
3. Функції покарання в кримінальному праві України.
4. Кримінальне покарання та заходи кримінально-правового впливу.

## **Література до теми.**

### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).

2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.

12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Березовська Н. Л. Кара в теорії і практиці кримінального права [Електронний ресурс] / Н. Л. Березовська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 6-1(2). - С. 149-151.
2. Денисова Т. А. Покарання та його мета / Т. А. Денисова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. праць. - 2006. - № 3 (29). - С. 209-215.
3. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій: дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Денисова Тетяна Андріївна // Національна академія наук України. Інститут держави та права ім. В.М. Корецького. — Київ, 2011. - 505 с.
4. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Денисова Тетяна Андріївна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2010. - 505 с.
5. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи в Україні: культуро-антропологічна концепція: дисер. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Козаченко Олександр Васильович // Національний університет «Одеська юридична академія». — Одеса, 2012. — 428 с.
6. Кругликов Л. Л. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, А. В. Васильевский. - СПб. : Юридический Центр - Пресс, 2002. - 277 с.
7. Литвинов О. М. Інститут покарання в кримінальному праві України [Текст] : навч. посіб. / О. М. Литвинов, Є. С. Назимко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова ; Кримін. асоц. України. - Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2013. - 214 с.
8. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти : монографія / В. О. Меркулова. - Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. - 225 с.

9. Мина В. В. Філософсько-правове розуміння мети покарання [Текст] : монографія / Мина Володимир Валентинович, Омельчук Олег Миколайович. - Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2014. - 175 с.
10. Овчаренко Д. А. Покарання як соціальне та правове явище: філософсько-правові аспекти [Текст] : монографія / Овчаренко Дмитро Анатолійович. - Київ : Паливода А. В. [вид.], 2015. - 265 с.
11. Шинальський О. І. Покарання в системі засобів протидії злочинності [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Шинальський Олександр Іванович ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2003. - 195 с.

### **Тема "Система покарань. Види покарань"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і формулювати основні положення та поняття з теми „ Система покарань. Види покарань”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- система покарань - встановлений кримінальним законом, обов'язковий для суду, вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості - це такі 12 покарань: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину, кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службове обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання у дисциплінарному батальйоні; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі;
- вид покарання - це певне конкретне покарання, яке має свій специфічний зміст, відповідну назву і є таким, що входить до чинної системи покарань;
- основними покараннями, що призначаються самостійно, не можуть приєднуватися до інших покарань, з якими передусім пов'язані цілі покарання у ст. 52 КК, визначені громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі;
- додатковими покараннями як такими що не призначаються самостійно, а додаються до основних покарань у ч. 2 ст. 52 КК визначено: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину, кваліфікаційного класу; конфіскація майна;
- покараннями як такими, що можуть бути як основними, так і додатковими, у ч. 3 ст. 52 КК визначено: штраф та позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю;
- надавати аналіз змісту та сутності кожного конкретного виду покарань, визначених у ст. 53 - 64 КК.

*Штраф*: поняття, зміст, розміри та порядок застосування. Специфіка призначення штрафу у якості додаткового покарання. Заміна штрафу іншими покараннями. Наслідки ухилення від сплати штрафу.

*Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу*: поняття, зміст, умови та порядок застосування.

*Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю*: поняття, зміст, підстави, строки, порядок призначення у якості основного або додаткового покарання. Відповідальність за ухилення від виконання вироку про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

*Громадські роботи*: поняття, зміст, підстави, строки, порядок призначення. Обмеження у призначенні громадських робіт. Наслідки ухилення від відбування громадських робіт.

*Виправні роботи*: поняття, зміст, види, строки, умови призначення. Порядок та умови відбування виправних робіт. Підстави та порядок включення в трудовий стаж засудженого строку відбування виправних робіт. Наслідки ухилення від виправних робіт.

*Службове обмеження для військовослужбовців*: поняття, зміст, підстави, строки та умови призначення.

*Конфіскація майна*: поняття, зміст, види, умови застосування. Майно, яке не підлягає конфіскації. Відмінність конфіскації майна як кримінального покарання від спеціальної конфіскації.

*Арешт*: поняття, зміст, підстави, строки, умови призначення. Обмеження в застосуванні арешту.

*Обмеження волі*: поняття, зміст, підстави, строки, умови застосування. Особи, до яких обмеження волі не може бути застосоване. Правові наслідки ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі. Правові наслідки за умови успішного відбуття цього покарання.

*Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців*: поняття, зміст, підстави, строки та умови призначення.

*Позбавлення волі*: поняття, зміст. Види, підстави, строки та умови призначення. Розвиток цього виду покарання в історії кримінального законодавства. Кримінально-виконавчі установи по виконанню покарання у вигляді позбавлення волі, їх види. Підстави та порядок визначення виду кримінально-виконавчої установи.

*Довічне позбавлення волі*: підстави їх застосування. Обмеження застосування довічного позбавлення волі.

### **Завдання для самостійної роботи.**

1. Курсанти та студенти на підставі аналізу змісту та сутності кримінальних покарань мають класифікувати усі покарання залежно від різних критеріїв:

- на підставі порядку призначення покарання;
- за характером позбавлень та обмежень прав та свобод засудженого;
- за суб'єктом, до якого застосовуються покарання;
- за можливістю визначення терміну покарання.



**2. Визначити :**

- порядок призначення громадських робіт;
- порядок призначення конфіскації майна;
- порядок призначення арешту;
- порядок призначення обмеження волі;
- порядок призначення позбавлення волі на певний строк.

**3. Вирішити задачі:**

1. За вироком суду Н. було засуджено до 3 років обмеження волі. До якого виду покарання віднесено обмеження волі?
2. За вироком суду В. був позбавлений спеціального звання "лейтенант міліції". До якого виду віднесено цей вид покарання?
3. Р. не зміг заплатити штраф у розмірі 1700 грн. за вчинений злочин. Суд може замінити несплачену суму штрафу покаранням у виді виправних робіт. Визначить на який строк?
4. Л. був засуджений на 5 років позбавлення волі та позбавлений військового звання "капітан" за вчинення зґвалтування (ч. 1 ст. 152 КК) Чи правомірно особа була позбавлена військового звання?
5. С. був звільнений від відбування основного покарання у вигляді позбавлення волі. З якого моменту буде обчислюватися для С. додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю?
6. С. було засуджено за умисне легке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 125 КК) до 200 годин громадських робіт. Який порядок виконання С. громадських робіт?
7. Б. було засуджено за порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК) до арешту. На який строк може бути встановлений цей вид покарання? До кого не може бути застосоване покарання у виді арешту?
8. Військовослужбовець вчинив злочин, за який суд призначив покарання у вигляді тримання у дисциплінарному батальйоні замість позбавлення волі. Прокурор подав скаргу на вирок суду. За якої умови скарга підлягає задоволенню?
9. Громадянин А. був засуджений за фіктивне підприємництво (ч. 1 ст. 205 КК) на 2 роки обмеження волі. У чому полягає сутність відбування цього покарання?
10. Соломатін був засуджений судом до довічного позбавлення волі за умисне вбивство (ч. 2 ст. 115 КК). Адвокат подав апеляцію на вирок суду. За якої умови апеляція адвоката підлягає задоволенню?

**Теми рефератів:**

1. Система покарань за кримінальним законодавством зарубіжних країн".
2. Основні напрями реформування системи покарань в Україні".
3. Роль та значення окремих видів покарань у боротьбі із злочинністю.
4. Смертна кара як вид покарання в історії кримінального законодавства.

## Література до теми.

### Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

### Базова:

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.

10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література**

1. Автухов К. А. Виконання покарання у виді арешту [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Автухов Костянтин Анатолійович ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х., 2012. – 204 с.
2. Бугаєв В. О. Військові злочини і покарання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. О. Бугаєв. - О., 2002. - 21 с.
3. Дуюнова Т. В. Виконання покарання у виді довічного позбавлення волі [Текст] : монографія / Т. В. Дуюнова, І. С. Яковець ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Х. Степанюка ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. - Харків : Право, 2015. – 189 с.
4. Кам'янець Т. В. Теоретичні та прикладні проблеми виконання покарання у виді обмеження волі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Кам'янець Тетяна Василівна ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків, 2013. - 20 с.
5. Конопельський В. Я. Кримінально-виконавчі засади диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Конопельський Віктор Ярославович ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2015. - 36 с.
6. Конопельський В. Я. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі: поняття, зміст, реалізація у кримінально-виконавчій діяльності України [Текст] : монографія / В. Я. Конопельський ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. - Одеса : Букаєв Вадим Нікіфорович [вид.], 2014. - 472 с.

7. Корабель М. Г. Конфіскація майна як вид кримінального покарання [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Корабель Марія Георгіївна ; Акад. адвокатури України. - Київ, 2015. - 16 с.
8. Маковій В. В. Виправний центр як суб'єкт виконання покарання у виді обмеження волі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Маковій Віктор Володимирович ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2012. - 20 с.
9. Марисюк К. Б. Майнові покарання в Україні (911-2001 рр.). Питання кримінально-правової політики [Текст] : монографія / Костянтин Марисюк . - Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2012. - 335 с.
10. Марченко Н. В. Додаткові покарання та особливості їх призначення [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Марченко Нінель Валеріївна ; Академія адвокатури України. - К., 2009. - 20 с.
11. Меркулова В. О. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей [Текст] : монографія / В. О. Меркулова, О. А. Гритенко, Г. С. Резніченко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. О. Меркулової ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. - Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2015. - 284 с.
12. Мозгова В. А. Громадські роботи як вид кримінального покарання [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мозгова Вікторія Анатоліївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2012. – 229 с.
13. Пироженко О. С. Покарання, що обмежують майнові права засуджених, за кримінальним правом України [Текст] : монографія / О. С. Пироженко ; Кримінол. асоц. України. - Х. : НікаНова, 2012. - 293 с.
14. Пономаренко Ю. А. Штраф як вид покарання у кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.) [Текст] : наук. нарис / Ю. А. Пономаренко. - Х. : Право, 2012. - 80 с.
15. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України [Текст] : монографія / В. О. Попрас ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х. : Право, 2009. - 221 с.
16. Пузирьов М.С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк [Текст] : монографія / М. С. Пузирьов ; [за наук. ред. І. Г. Богатирьова] ; Держ. пенітенціар. служба України, Ін-т кримін.-викон. служби. - Київ : Дакор, 2014. - 299 с.
17. Резніченко Г. С. Особливості виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі стосовно засуджених жінок [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Резніченко Ганна Семенівна ; Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. - Д., 2009. - 19 с.
18. Ткачук В. Є. Запобігання злочинам, що вчиняються засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [Текст] : автореф. дис. ...

канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ткачук Віктор Євгенович ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2012. - 20 с.

19. Черненко М. П. Проблеми теорії і практики виконання майнових покарань: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М. П. Черненко. - Х., 2003. - 20 с.
20. Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості правового регулювання його виконання та відбування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю. В. Шинкарьов. - Л., 2007. - 20 с.

### **Тема: "Призначення покарання"**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати основні положення та поняття з теми „ Призначення покарання ”, визначати їх зміст та сутність, а саме :

- загальні правила призначення покарання, які визначають певний порядок ухвалення вироком суду обсягу кримінально-правової репресії, яка має бути: у межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин; відповідати певним положенням Загальної частини КК; відтворювати ступінь тяжкості вчиненого злочину, характеристику особи винного та обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання;
- характеризувати основні обставини, які пом'якшують покарання, перелік яких є орієнтованим і може бути поширений судом;
- характеризувати основні обставини, які обтяжують покарання, перелік яких є чітко визначений законом і не може бути розширеним;
- визначати підстави призначення за злочини середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі, більш м'якого покарання, ніж передбачено законом; ці підстави полягають у наявності декількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, передбачають урахування особи винного;
- засвоїти основний механізм призначення покарання за правилами сукупності злочинів, який полягає у наступному - призначається покарання за кожний злочин окремо, остаточне покарання визначається шляхом поглинання або повного чи часткового складання, за умови, що остаточне покарання буде в межах, встановлених санкцією статті, яка передбачає більш суворе покарання (за винятком, коли хоча б один злочин є умисним тяжким чи особливо тяжким - тоді остаточне покарання визначається у межах даного виду покарання);
- засвоїти основний механізм призначення покарання за правилами сукупності вироків (має місце, коли після постанови вироку, але до повного відбуття покарання особа вчиняє новий злочин), який полягає у наступному -

до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднується невідбута частина покарання за попереднім вироком (якщо хоч би одне покарання є довічним позбавленням волі - застосовується поглинання), за умови, що остаточне покарання не може бути більше максимального строку, встановленого для даного виду покарання; коли хоч би один злочин є особливо тяжким - остаточне покарання може бути в межах 25 років позбавлення волі;

- при складанні покарань, за сукупністю злочинів та сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться у більш суворий вид; одному дню позбавлення волі відповідає один день тримання у дисциплінарному батальйоні та арешту, два дні обмеження волі, три дні службового обмеження для військовослужбовців та виправних робіт, вісім годин громадських робіт.

### **Завдання для самостійної роботи**

1. На підставі самостійного вивчення матеріалу, аналізу кримінально-правової норми, передбаченої ст. ст. 13, 14, 15, 16, 29, 30 та 68, підготувати відповіді на питання:

- «У яких випадках суди вирішують питання щодо призначення покарання за незакінчений злочин?»
- «Який існує порядок та умови призначення покарання за незакінчений злочин?»
- «У яких випадках суд вирішує питання щодо призначення покарання співучасникам?»
- «Який існує порядок та умови призначення покарання співучасникам?»
- «В чому полягає сутність таких принципів призначення покарання, як гуманізм, індивідуалізація та справедливість покарання?»
- «В чому полягає зміст такого правила призначення покарання, як "призначення покарання відповідно до положень санкції статті Особливої частини КК та положень Загальної частини КК?»
- «Чи впливають на обсяг кримінальної відповідальності обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність, якщо вони визначені у складі злочину?»
- «Які існують підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом?»
- «Які є відмінності при призначенні покарання за сукупністю вироків та сукупністю злочинів?»

### **2. Вирішити задачі:**

1. Д. вчинив умисне вбивство з хуліганських мотивів (ч. 2 ст. 115 КК) і грабіж (ч. 1 ст. 186 КК). Суд призначив Д. покарання у виді позбавлення волі 18 років. Адвокат оскаржив вирок суду. Чи може суд призначити покарання більш суворе, ніж це передбачено відповідними статтями Особливої частини КК?
2. П. займався незаконною лікувальною діяльністю (ст. 138 КК). За вироком суду його було засуджено на 3 роки позбавлення волі. Адвокат подав

скаргу з проханням призначити Попову покарання більш м'яке, ніж передбачено законом. За які злочини суд не може призначити більш м'яке покарання?

3. У вирокі суду було зазначено, що однією з обставин, що пом'якшує покарання, є вчинення злочину особою вперше. Чи може суд при призначенні покарання визнати такими, що його пом'якшують, й інші обставини, не зазначені у КК?
4. 18- річний В., перебуваючи у стані наркотичного сп'яніння, вчинив крадіжку в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 185 КК) разом з 14-річним Ігорем. Яка обставина, що обтяжує покарання, передбачена ст. 67 КК, може бути поставлена у вину В.?
5. Р. вчинив злочин з наступними обтяжуючими покарання обставинами: з особливою жорстокістю, з тяжкими наслідками і загальнонебезпечним способом. Яку обставину, що обтяжує покарання, суд може не визнати такою?
6. Особа вчинила крадіжку (ч. 1 ст. 185 КК), а потім, через місяць, здійснила розбійний напад (ч. 1 ст. 185 КК). Чи може суд при призначенні покарання визнати таку сукупність злочинів обставиною, яка обтяжує покарання?
7. Л. вчинив умисне вбивство у стані сильного душевного хвилювання, викликаного тяжкою образою з боку потерпілого (ст. 116 КК). Чи може суд враховувати як пом'якшуючу покарання аналогічну обставину (вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання), передбачену ст. 66 КК?
8. Р. був засуджений за шахрайство (ч. 2 ст. 190 КК) на 2 роки позбавлення волі. Під час відбування покарання Р. слідчим ОВС була доведена його вина у вчиненні вимагання (ч. 1 ст. 189 КК). За якими правилами буде призначено покарання?
- 9.3. був засуджений за ч. 1 ст. 152 КК до 4 років позбавлення волі. По відбутті 2 років позбавлення волі, він вчинив у виправній установі вбивство з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК), за яке йому було призначено 15 років позбавлення волі. Застосовуючи ст. 71 КК, суд за сукупністю вироків остаточно визначив 19 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Дайте аргументований висновок у справі. Вивчивши положення ст. 71 КК, детально проаналізуйте рішення суду.

### **Тема реферату:**

Порядок призначення покарання за кримінальним законодавством зарубіжних країн.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).

2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.



12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Білоконев В. М. Призначення покарання за сукупністю злочинів та вироків (судова практика) : наук.-метод. посіб. — Запоріжжя, 2009. — 182 с.
2. Благоев Е. В. Назначение наказания : теория и практика : моногр. — Ярославль, 2002. — 187 с.
3. Благоев Е. В. Применение уголовного права (теория и практика) : моногр. — СПб., 2004. — 505 с.
4. Бурдін В. М. Призначення покарання за сукупністю вироків (кримінально-правове дослідження) [Текст] : монографія / В. М. Бурдін, Г. Р. Мартинишин. - Львів : Ліга-Прес, 2014. - 213 с.
5. Велиев С. А. Принципы назначения наказания : моногр. — СПб., 2004. — 388 с.
6. Дядькин Д. С. Теоретические основы назначения уголовного наказания : алгоритмический подход : моногр. — СПб., 2006. — 510 с.
7. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. — Х., 2007. — 235 с.
8. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Євдокімова Олена Володимирівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2007. - 232
9. Іванюк Т. І. Обставини, що пом'якшують покарання, за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. — К., 2006. — 203 с.
10. Мартинишин Г. Р. Призначення покарання за сукупністю вироків: кримінально-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мартинишин Галина Романівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Л., 2013. - 19 с.
11. Махінчук В. М. Принцип економії репресії у новому Кримінальному кодексі України — важлива запорука адекватності покарання // Підприємництво, господарство і право. — 2001. — № 11. — С. 69-72.

12. Непомнящая Т. В. Назначение уголовного наказания : теория, практика, перспективы : моногр. — СПб., 2006. — 781 с.
13. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Полтавець Валерія Володимирівна ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ. - Луганськ, 2005. - 200 с.
14. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України. — Луганськ.: РВВ ЛАВС, 2005. — 240 с.
15. Полянський Є. Ю. Призначення покарання за кримінальним правом США [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Полянський Євген Юрійович ; Одеська національна юридична академія. - О., 2007. — 185 с.
16. Самойленко, Є. Ю. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують, за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Самойленко Євген Юрійович ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків, 2013. - 20 с.
17. Сахарук Т. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн : порівняльний аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. - Х., 2006. - 227 с.
18. Севастьянов А. П. Пределы судейского усмотрения при назначении наказания : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. - Красноярск, 2004. - 24 с.
19. Филимонов В. Д. Правовой институт - основное звено в системе уголовного права // Системность в уголовном праве : материалы II Российского конгресса уголовного права, состоявшегося 31 мая - 1 июня 2007 г. - М., 2007. - 576 с.
20. Хамитов Р. Н. Специальные правила назначения наказания : моногр. - Казань, 2001. - 166 с.

### **Тема: "Звільнення від покарання та його відбування"**

Під час підготовки студентита курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати та вміти формулювати основні положення та поняття з теми „Звільнення від покарання та його відбування”, виокремлювати основний зміст та сутність різних видів звільнення від покарання та його відбування, а саме:

- звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності, що застосовується до особи, яка вчинила злочин невеликої та середньої тяжкості, якщо з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи не можна вважати суспільно небезпечною;
- звільнення від покарання із випробуванням, що застосовується у разі призначення покарання у виді виправних робіт, службового обмеження, обмеження волі та позбавлення волі на термін не більше п'яти років, якщо суд дійде висновку, враховуючи тяжкість злочину, особу винного, про

можливість досягти мети покарання без відбування покарання; існує спеціальний вид звільнення від покарання з випробування стосовно вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до семи років;

- звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, що застосовується за умови якщо з дня набрання чинності обвинувальним вироком його не було виконано в певні, визначені законом терміни (два, три, п'ять, десять, п'ятнадцять років), за умови, що засуджений не ухилявся від відбування покарання, не вчинив нового злочину середньої тяжкості, тяжкий та особливо тяжкий злочин;
- умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, що застосовується до осіб, які відбули певний термін покарання (половину, дві третини, три четвертини) у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, тримання у дисциплінарному батальйоні для військовослужбовців, позбавлені волі, за умови, що вони сумлінною поведінкою та ставленням до праці довели своє виправлення;
- звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років, що застосовується до жінок, які засуджені до обмеження чи позбавлення волі, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, які стали вагітними чи народили дитину під час відбування покарання; термін відстрочки покарання визначається в межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і досягненням дитиною трирічного віку;
- звільнення від покарання за хворобою, що застосовується до особи, яка під час відбування покарання захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними; захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання;
- звільнення на підставі акту про помилування стосовно індивідуально визначеної особи, закону про амністію стосовно певної категорії осіб.

### **Завдання для самостійної роботи.**

#### **Вирішити задачі:**

1. Якщо в ході іспитового строку засуджений, якого звільнили від відбування покарання з випробуванням, не витримав такого випробування, який орган і на підставі чого направляє його для відбування призначеного покарання?
2. Особа засуджена до довічного позбавлення волі. Вирок щодо неї не було виконано протягом 15 років. Чи можливо за таких умов застосовувати до такої особи довічне позбавлення волі?
3. Т. засуджено за геноцид (ч. 1 ст. 442 КК) до 15 років позбавлення волі. Вирок не було виконано протягом 15 років. Чи можливе за таких умов застосування давності до Т.?
4. М. засуджено за злочин невеликої тяжкості до 2 років позбавлення волі. Протягом 3 років М. ухилявся від відбування покарання. Чи є можливим

за даних умов звільнення М. від відбування покарання у зв'язку із давністю виконання вироку?

5. Т. було засуджено за ч. 2 ст. 186 КК до шести років позбавлення волі. Враховуючи його сімейний стан, позитивну характеристику з місця роботи, щире каяття і відшкодування частини заподіяних збитків, суд звільнив його від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком чотири роки. Прокурор вніс апеляцію на вирок, вважаючи застосування ст. 75 КК незаконним. Чи обґрунтована апеляційна скарга прокурора? Які підстава і умови звільнення від відбування покарання з випробуванням?
6. Р., який мав судимість за вчинення крадіжки, був засуджений за ч. 1 ст. 296 КК до двох років обмеження волі із штрафом у розмірі п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Враховуючи сімейний стан Р., його щире каяття, суд застосував ст. 75 КК і звільнив його від відбування основного та додаткового покарання з випробуванням іспитовим строком два роки. Чи ґрунтується на законі вирок суду? Яким чином наявність рецидиву впливає на вирішення питання щодо застосування ст. 75 КК? Який порядок застосування додаткових видів покарань при звільненні від покарання з випробуванням?

### **Теми рефератів:**

1. Умовно-дострокове звільнення: правова природа та соціально-правове значення інституту.
2. Реформування кримінального законодавства України стосовно жінок, які є вагітними та мають малолітніх дітей
3. Амністія: юридична природа, порядок застосування.
4. Помилування: юридична природа та порядок застосування.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

**Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужник - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
- 10.Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
- 11.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
- 12.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., переробл. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
- 13.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
- 14.Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., переробл. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.

15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Брящей Р. І. Звільнення від покарання як форма кримінально-правового реагування на вчинення злочину [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Брящей Руслан Ігорович ; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2015. - 20 с.
2. Гізімчук С. Умовно-дострокове звільнення від покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі: перспективи вдосконалення // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 7. – С. 115-118.
3. Дашченко О. В. Умовно-достроковезвільненнявідвідбуванняпокараннянеповнолітніх [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дашченко Олена Вікторівна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2009. - 19 с.
4. Казначеева Д. В. Умовно-достроковезвільненнявідвідбуванняпокарання [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Казначеева Дар'я Володимирівна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2011. – 207 с.
5. Книженко О.О. Деякі питання звільнення від відбування покарання випробуванням // Вісн. ун-ту внутр. справ: Спецвипуск.- 2002.- Вип. 19.- С.19-24.
6. Книженко О.О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Книженко Оксана Олександрівна. – Х., 2003. – 207 с.
7. Меркулова В. О. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей [Текст] : монографія / В. О. Меркулова, О. А. Гритенко, Г. С. Резніченко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. О. Меркулової ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. - Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2015. - 284 с.
8. Музика А. А., Школа С. М. Амністія і помилування в системі сучасного українського права // Кримінальне право України. – 2006. -№1.- С. 10-23.
9. Палійчук О.В. Інститути амністії та помилування : поняття, особливості //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ . - 2007 . - № 2 . - С.75-83.
10. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Письменський Євген Олександрович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2014. - 39 с.
11. Письменський Є. О. Правові наслідки умовно-дострокового звільнення від відбування покарання [Електронний ресурс] / Є. О. Письменський// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 4. - С. 80-87.
12. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми звільнення від відбування покарання на підставі акту про помилування [Електронний

- ресурс] / Є. О. Письменський // Юридична наука. - 2011. - № 6. - С. 129-137.
13. Письменський Є. Звільнення від покарання у зв'язку з давністю притягнення до кримінальної відповідальності: проблеми вдосконалення законодавства та практики його застосування [Електронний ресурс] / Є. Письменський // Слово Національної школи суддів України. - 2013. - № 2. - С. 132-138.
  14. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування [Текст] : монографія / Є. О. Письменський. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2011. - 386 с.
  15. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України [Текст] : монографія / Є. О. Письменський ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. - 727 с.
  16. Письменський Є. О. Проблеми правового регулювання і практики застосування амністії та помилування : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 6 - 20 лют. 2012 р., Луганськ / упоряд.: Є. О. Письменський; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. - 111 с.
  17. Романов, М. В. Звільнення від відбування покарання [Текст] : навч. посіб. / М. В. Романов. - Х. : Права людини, 2012. - 109 с.
  18. Романов, М. В. Звільнення від відбування покарання [Текст] : навч. посіб. / М. В. Романов ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 89 с.
  19. Сахнюк С. В. Інститут заміни покарання за кримінальним правом України та його місце в системі форм реалізації кримінальної відповідальності // Держава і право: Зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки. – К., 2004. – Вип. 18. - С. 338-344.

### **Тема: «Судимість»**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми „Судимість”, визначати їх зміст та сутність, а саме:

- судимістю вважається певний правовий стан особи, який є правовим наслідком засудження особи вироком суду до кримінального покарання; особа вважається такою, що має судимість, з дня набрання обвинувальним вироком законної сили і до погашення чи зняття судимості; особи, які засуджуються без призначення покарання або за вироком суду звільняються від покарання, відбули покарання за діяння, злочинність і караність за які усунута, - вважаються такими, що не мають судимості;
- строки погашення судимості пов'язуються із фактом реального відбуття чи невідбуття покарання, його видом та терміном; вважається, що особа вже

не має судимості якщо: у разі звільнення з випробуванням протягом іспитового строку не вчинить нового злочину, якщо рішення про звільнення не буде скасованим з інших підстав, передбачених законом; після виконання покарань у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, службового обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; якщо протягом року після виконання покарання у вигляді штрафу, в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих доходів громадян, громадських робіт, виправних робіт, арешту не вчинить нового злочину; щодо засуджених до обмеження волі та позбавлення волі за злочини невеликої тяжкості термін погашення встановлюється два роки; щодо осіб, які засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за злочин середньої тяжкості, тяжкий, особливо тяжкий – термін погашення судимості дорівнює відповідно 3, 6, 8 років;

- підставою дострокового зняття судимості щодо особи, яка відбула покарання у виді обмеження волі, позбавлення волі, є її зразкова поведінка та сумлінне ставлення до праці як доказ того, що вона довела своє виправлення; питання має вирішуватися після закінчення не менш як половини строку погашення судимості.

### **Завдання для самостійної роботи**

1. На підставі самостійного аналізу кримінально-правових інститутів, передбачених ст.ст. 9, 34, 67, 71, 81, 82, підготувати відповіді на питання:

- «В чому полягають кримінально-правові наслідки судимості?»
- «Які підстави дострокового зняття судимості щодо особи, яка відбула покарання у виді обмеження волі, позбавлення волі?»
- «Які правові наслідки має засудження особи за межами України?»
- «Як закон визначає основні критерії рецидивної злочинності?»
- «Яким чином впливає наявність судимості на обсяг кримінальної репресії та позначається на призначенні покарання?»
- «Як позначається наявність судимості на можливості дострокового звільнення від відбування покарання, заміні невідбутої частини покарання більш м'яким?»

### **2. Вирішіть задачі:**

1. П. було пред'явлене обвинувачення у вбивстві, вчиненому з особливою жорстокістю. Свою вину П. визнав. Чи можна П. вважати таким, що має судимість?
2. Б. був засуджений за ч. 1 ст. 185 КК України до двох років позбавлення волі. Однак після постановлення обвинувального вироку він захворів на тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання. Керуючись ч. 2 ст. 84 КК України, суд повністю звільнив Б. від відбування покарання. Чи правильне рішення прийняв суд? Чи можна визнати Б. таким, що має судимість?



3. Б. відбув покарання за крадіжку, вчинену у великих розмірах. До погашення судимості Б. знову вчинив новий злочин - викрадення електричної енергії шляхом самовільного використання (ст. 188-1). Чи впливає судимість на кримінальну відповідальність Б.?
4. Ж. було засуджено за наклеп (ч. 1 ст. 125 КК 1960 р.) Відповідно до п.1 "в" Розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" КК 2001 р. його було звільнено від покарання. Чи є Ж. таким, що має судимість?
5. М. був засуджений за тяжкий злочин до позбавлення волі. Через який мінімально можливий термін після відбуття покарання можна ставити питання про дострокове зняття судимості?

### **Теми рефератів:**

1. Загально-правові та кримінально-правові наслідки судимості.
2. Погашення та зняття судимості: кримінально – правова характеристика.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.

5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-є, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
- 10.Кримінальне право України(у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
- 11.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
- 12.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
- 13.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
- 14.Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
- 15.Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Голіна В.В. Судимість. – Харків: «Харків юридичний», 2006. – 384 с.
2. Письменский Е.А. Понятие и цели судимости //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ . - 2007 . - № 2 . - С.83-90
3. Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України : монографія / Є. О. Письменський; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О.Дідоренка. - Луганськ, 2008. - 216 с.
4. Судимість [Текст] / В. В. Голіна ; Ін-т вивч. проблем злочинності Акад. прав. наук України. - Х. : Харків юридичний, 2006. - 384 с. -

5. Судимість у кримінальному праві України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Расюк Анастасія Олександрівна ; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. - К., 2012. – 289 с.

**Тема: «Інші заходи кримінально-правового характеру»**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми «Інші заходи кримінально-правового характеру», визначати їх зміст та сутність, а саме:

- за чинним законодавством до інших заходів кримінально-правового характеру законодавець відносить примусові заходи медичного характеру, примусове лікування та спеціальну конфіскацію;

- примусовими заходами медичного характеру є надання особам, які вчинили у стані неосудності, обмеженої осудності суспільно небезпечне діяння (злочин), які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до ухвалення вироку чи під час відбування покарання, - амбулаторної психіатричної допомоги, спеціального лікування у психіатричних закладах різного виду, куди поміщуються ці особи з метою не лише обов'язкового лікування, а й запобігання вчиненню ними суспільно небезпечних діянь;

- відповідно до тяжкості діяння та захворювання, з урахуванням ступеня небезпечності психічно хворого застосовуються різні види примусових заходів, як то: надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку щодо особи, яка страждає на психічні розлади і не потребує госпіталізації; госпіталізація до психіатричного закладу із звичайним наглядом особи, яка за психічним станом та характером вчиненого потребує цього; госпіталізація до психіатричного закладу із посиленням нагляду щодо особи, яка вчинила діяння не пов'язане з посяганням на життя інших людей і не становить загрози для суспільства; госпіталізація до психіатричного закладу із суворим наглядом щодо особи, яка вчинила діяння, пов'язане з посяганням на життя інших людей, і за своїм психічним станом та характером вчиненого становить особливу небезпеку для суспільства;

- продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі психіатричну допомогу, до якої надається висновок комісії лікарів-психіатрів, які кожних шість місяців оглядають особу для вирішення підстав для звернення до суду із заявою про припинення або зміну застосування примусових заходів.

- за чинним законодавством примусове лікування застосовується до осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;

- у разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється за місцем відбування покарання; у разі

призначення інших видів покарань здійснюється у спеціальних лікувальних закладах;

- примусове лікування застосовується судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;
- спеціальною конфіскацією є примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках передбачених Кримінальним кодексом України, за умови вчинення злочину, передбаченого статтею 354 та статтями 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями;
- випадки застосування спеціальної конфіскації є чітко визначеними у кримінальному законі.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Під час засвоєння матеріалу *визначитися* із відповіддю на такі питання:

- «Які існують підстави застосування примусових заходів медичного характеру?»
- «Що поєднує та розмежовує різні види примусових заходів медичного характеру стосовно особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння?»
- «Який існує порядок застосування примусових заходів медичного характеру?»
- «Чи залежить порядок здійснення примусового лікування від виду покарання? Якщо так, то чому?»
- «У чому полягає кримінально-правове значення спеціальної конфіскації?»

### **2. Вирішити задачі:**

1. Психічно хвора особа вчинила суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на життя інших осіб. Який вид примусових заходів медичного характеру може бути застосовано щодо цієї особи?
2. Особа страждає на психічну хворобу, вчинила суспільно небезпечне діяння. За своїм психічним станом і характером вчиненого становить особливу небезпеку для суспільства. Який вид примусових заходів медичного характеру може бути застосовано щодо цієї особи?
3. Психічно хвора особа таємно викрала майно потерпілого. В ході розгляду справи суд дійшов висновку про недоцільність застосування до неї примусових заходів медичного характеру. Яке рішення за даних умов може бути прийнято?
4. Відбуваючи покарання у виправній установі за вчинений злочин, особа захворіла на психічну хворобу. За яких умов мають бути застосовані примусові заходи медичного характеру? Які правові наслідки застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання?

5. Перебуваючи у стані обмеженої осудності, особа вчинила грабіж. Чи є можливим за таких умов застосування до цієї особи примусових заходів медичного характеру? Які правові наслідки застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які вчинили злочин у стані обмеженої осудності?

### **Теми рефератів:**

1. Примусове лікування хворих на алкоголізм та наркоманію: порядок та умови застосування під час відбування покарання.
2. Поняття, цілі та юридична природа примусових заходів медичного характеру.
3. Види примусових заходів медичного характеру.
4. Підстави, умови та порядок застосування примусових заходів медичного характеру.

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А.

- Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
  7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
  8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
  9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
  10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
  11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
  12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
  13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
  14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
  15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування : правова природа, поняття та сутність // Південноукраїнський правничий часопис . - 2008 . - № 1 . - С. 32 – 35.
2. Клименко В. А. Обмежена осудність: поняття, критерії та примусове лікування [Текст] : монографія / В. А. Клименко, В. Б. Первомайський, Т. М. Приходько ; Київ. міжнар. ун-т. - К. : Атіка, 2011. - 180 с.
3. Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру як засіб попередження злочинності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 /

- Книга Максим Михайлович ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2009. - 309 с.
4. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування [Текст] : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга ; ДВНЗ "Запоріж. нац. ун-т", Запоріж. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. - Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. - 91 с.
  5. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: історія, стан, тенденції [Текст] : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга ; Запоріж. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Запоріжжя : Дніпровський металург, 2010. - 211 с.
  6. Мельник А.В. Примусові заходи медичного характеру щодо осіб із короткочасними психотичними розладами психічної діяльності алкогольного та органічного генезу [Текст] : автореф. дис... канд. мед. наук: 14.01.16 / А.В.Мельник ; Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології. - К., 2008. - 22 с.
  7. Юношев О. В. Примусове лікування від наркоманії: за і проти (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) [Текст] : монографія / О. В. Юношев ; Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ. - Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2007. - 256 с.
  8. Юношев О. В. Примусове лікування від наркоманії: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Юношев Олег Васильович ; Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ. - Донецьк, 2006. - 248 с.

### **Тема: «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб»**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», визначати їх зміст та сутність, а саме:

- заходи кримінально-правового характеру можуть застосовуватися судом у випадках, передбачених кримінальним законодавством (п. 1 і 2 ч. 1 ст. 96-3 КК), допідприємств, установ чи організацій, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій;
- у випадках, передбачених п. 3 і 4 ч. 1 ст. 96-3 КК України заходи кримінально-правового характеру можуть застосовуватися судом і до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого

самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права;

- особливості застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру полягають в тому, що суспільно небезпечне діяння (злочин) вчинюється суб'єктом(уповноваженою особою юридичної особи); ним може бути лише фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність;
- під поняттям уповноважена особа юридичної особислід розуміти фізичну особу, яка своєю власною та безпосередньо працею згідно з укладеним з роботодавцем трудовим договором виконує в юридичній особі трудову функцію, відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи;
- кримінально-правового значення набуває той факт, що уповноважена особа юридичної особивід її імені та в її інтересах вчиняє злочини, перелік яких чітко визначений у законі, і які призвели до отримання юридичною особою неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності;
- підставою для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру є давність вчинення злочину, термін якої залежить від тяжкості вчиненого злочину (3, 5, 10, 15 років), та характер перебігу цієї давності;
- відповідно до чинного законодавства до юридичних осіб можуть бути застосовані наступні заходи кримінально-правового характеру: штраф, конфіскація майна, ліквідація; конфіскація майна застосовується лише як додатковий захід, і лише у разі ліквідації юридичної особи;
- при застосуванні цих заходів юридична особа має в обов'язковому порядку відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отриманою юридичною особою;
- при застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір заподіяної шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, вжиті заходи щодо запобігання злочину;
- у разі вчинення уповноваженою особою сукупності злочинів суд має застосувати до юридичної особи кримінально-правові заходи за кожний злочин окремо, визначив остаточний основний захід шляхом поглинання менш суворого заходу більш суворим.

### **Завдання для самостійної роботи**

1. Під час вивчення матеріалу визначитися із відповіддю на питання:

- «Яким ознакам повинна відповідати уповноважена особа юридичної особи?»



- «Які існують підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру?»
- «Які види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, визначаються за чинним законодавством?»
- «На підставі якого критерію можна розмежувати заходи кримінально-правового характеру?»
- «Які існують загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру?»
- «Як застосовуються до юридичних осіб заходи кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів?»

## **2.Вирішити задачі:**

1. Суд, вирішуючи питання щодо доцільного розміру штрафу, який має сплатити юридична особа, прийшов до висновку про необхідність сплати цієї суми у розмірі, яка дорівнює вісімдесят тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо так, то за яких умов така сума буде справедливою та законною?
2. Суд вирішуючи питання щодо виду кримінально-правових заходів до юридичної особи, уповноважена особа якої вчинила фінансові операції з коштами в особливо великих розмірах, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння (ст. 209 КК), дійшов висновку про доцільність ліквідації такої юридичної особи та конфіскації її майна. Чи справедливим є рішення суду?
3. Вирок суду, на підставі якого юридична особа за вчинення її уповноваженою особою злочину середньої тяжкості мала сплатити певну суму штрафу, не виконувався п'ять років. Обґрунтуйте правові наслідки такої ситуації у разі, якщо перебіг давності не зупинявся і не переривався.

## **Теми рефератів:**

1. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за законодавством зарубіжних країн.
2. Модель кримінально-правового впливу на юридичну особу в Україні.
3. Інститут заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб: актуальні питання становлення ті розвитку.
4. Запровадження в Україні кримінальної відповідальності юридичних осіб.

## **Література до теми.**

### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №

25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
- 10.Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
- 11.Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
- 12.Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І.

- Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
  14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
  15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література**

1. Бирюков П. Н. Уголовная ответственность юридических лиц за рубежом: монография. —Саарбрюккен: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011. — 370 с.
2. Волженкин Б. В. Уголовная ответственность юридических лиц: Серия “Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе». СПб., 1998. [Заголовок з екрану] Електронний ресурс. Режим доступу: [http://library.nulau.edu.ua/POLN\\_TEXT/KNIGI/VOLGENKIN\\_UGOLOV.htm](http://library.nulau.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/VOLGENKIN_UGOLOV.htm)
3. Грек, Б. М. Кримінальна відповідальність юридичних осіб. Чи бути їй в Україні? / Б. М. Грек // Адвокат : Журнал спілки адвокатів України . – 12/2011 . – N12 . – С. 19-22.
4. Грищук В. К. Питання кримінальної відповідальності юридичних осіб в Англії, США, Франції та Республіці Польща / В. К. Грищук // Вісник Академії адвокатури України. - 2007. - Число 3. - С. 79-88. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau\\_2007\\_3\\_10.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau_2007_3_10.pdf)
5. Грищук В.К., Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: монографія. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. - 248 с.

### **Тема: "Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх".**

Під час підготовки студенти та курсанти мають звернути увагу на зміст та сутність основних положень теми «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх», а саме:

- вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує покарання; звільнення від кримінальної відповідальності, застосовується до неповнолітнього, який уперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, а його виправлення можливе без застосування покарання;
- до цих осіб, а також тих, хто не досяг віку, з якого настає кримінальна відповідальність та вчинив суспільно небезпечне діяння, можуть застосовуватися примусові заходи виховного характеру (застереження;

обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; передача неповнолітнього під нагляд батьків та осіб, які їх замінюють, педагогічного або трудового колективу за їх згодою, окремих громадян на їхнє прохання; покладання на особу, яка досягла 15 років і має майно, кошти, заробіток, обов'язку відшкодувати заподіяні майнові збитки; направлення до спеціальної навчально-виховної установи на строк не більше 3 років);

- до неповнолітніх застосовуються такі *основні види покарань* - штраф (має самостійний доход, власні кошти або майно); громадські, виправні роботи, арешт (у віці від 16 до 18 років); позбавлення волі; *додаткові покарання* - штраф та позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю; особливістю покарань, які застосовуються до неповнолітніх, є їх більш м'який характер; за обсягом кари всі ці покарання, порівняно із покараннями, що застосовуються до дорослих, зменшені на половину;

- особливості застосування позбавлення волі полягають у декількох чинниках: максимальний строк не може перебільшувати 10 років (за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини - 15 років); не призначається неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості; встановлюється максимальний термін у разі вчинення повторно злочину невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкого та особливо тяжкого ( 2, 4, 7 і відповідно 10 років);

- при призначенні покарання суд додатково враховує умови життя та виховання неповнолітнього, вплив дорослих, рівень розвитку;

- при визначенні остаточного покарання за сукупністю злочинів та вироків суд обмежений терміном у 15 років;

- особливості застосування різних видів звільнення від покарання та його відбування полягають у такому - звільнення від покарання та застосування примусових заходів виховного характеру може бути застосовано судом до особи, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості на підставі щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки; максимальний іспитовий термін під час звільнення від відбування покарання із випробуванням встановлено 2 роки (для дорослих - 3 роки); умовно-дострокове звільнення застосовується за більш пільгових формальних підстав - через третину, половину та дві третини строку покарання (у дорослих - через половину, дві третини та три четвертини строку покарання);

- більш пільгові умови існують для погашення та зняття судимості; вважається, що не мають судимості неповнолітні - які засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, після виконання цього покарання; які протягом одного року після відбування покарання за злочин невеликої чи середньої тяжкості (відповідно трьох, п'яти років за тяжкий та особливо тяжкий злочин) не вчинили нового злочину; дострокове зняття судимості допускається лише стосовно особи, яка відбула покарання у виді позбавлення волі за тяжкий та особливо тяжкий злочин після закінчення половини строку погашення судимості.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. На підставі самостійного аналізу змісту статей 97 -106 КК підготувати відповіді на питання:

- «Чим обумовлюється особливе ставлення законодавця до неповнолітнього під час визначення обсягу кримінальної відповідальності та покарання щодо нього?»
- «До яких трьох категорій неповнолітніх можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру?»
- «В чому полягають відмінності між системою покарань, яка застосовується до неповнолітніх та дорослих правопорушників?»
- «В чому полягають відмінності між видами та умовами застосування звільнення від покарання та його відбування, що застосовуються до неповнолітніх та дорослих правопорушників?»
- «У яких формах знаходить свій вияв кримінальна відповідальність щодо неповнолітнього, який вчинив суспільно небезпечне діяння?»
- «Які види покарання не застосовуються до неповнолітніх: підстави, доцільність?»
- «Які особливості застосування до неповнолітніх покарання у вигляді позбавлення волі?»
- «Чи обов'язкове застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру у разі звільнення його від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання?»

**2.Вирішити задачі:**

1. О. (13 років) вчинив розбійний напад на П. Враховуючи те, що О. мав заможних батьків, суд виніс постанову про закриття справи і застосував до нього примусовий захід виховного характеру, зобов'язавши О. відшкодувати заподіяні потерпілому майнові збитки. Батьки О. не заперечували проти цього. Чи правильно суд застосував примусовий захід виховного характеру до О.?

2. Неповнолітній вчинив правопорушення - примушення до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ч. 1 ст. 355 КК). Він був звільнений від кримінальної відповідальності і щодо нього застосовані примусові заходи виховного характеру. Він ухилився від застосування цих заходів. Яке рішення за таких умов може бути прийнято?

3. Є. (14 років) через необережність заподіяв смерть Т., таким чином вчинив суспільно небезпечне діяння, що містило ознаки діяння, передбаченого ч.1 ст. 119 КК України. Суд відповідно до ч. 2 ст. 97 та ч. 2 ст. 105 КК України застосував до нього примусовий захід виховного характеру, направивши його до спеціальної навчально-виховної установи (професійного училища соціальної реабілітації) на один рік. Проте вже через півроку Є. втік зі школи. Враховуючи те, що його батьки постійно пиячили та не займалися його вихованням, він жив у підвалі. Згодом він вчинив крадіжку продуктів харчування (ч. 1 ст. 185 КК України). Чи може суд скасувати застосований до

Є. примусовий захід виховного характеру та прийняти рішення про притягнення його до кримінальної відповідальності?

4. 17-річний Л. вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 185 КК України. Суд встановив, що Л. злочин вчинив вперше, за місцем навчання, проживання характеризується позитивно, працює за договором підряду у період літніх канікул. Суд призначив Л. покарання у виді виправних робіт на строк три місяці. Чи правильно суд призначив покарання??

5. П'ятнадцятирічні М. та Н. за домовленістю викрали з індивідуального гаража автомобіль "Жигулі". Не маючи досвіду керування автомобілем, М. не впорався з кермом та збив 12 - річного Ш., який їхав на велосипеді, що спричинило смерть останнього. Надайте кримінально-правову оцінку вчиненого.

6. Група неповнолітніх, яку організував рецидивіст Л., була затримана під час їхнього наміру вчинити крадіжку із квартири громадянина П., на яку вказав 15-річний Б. Уся група була притягнута до кримінальної відповідальності. Які положення Загальної частини КК будуть враховані судом під час вирішення питання щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх?

7. М. був засуджений за вчинення грабіжу із застосуванням насилля до 5 років позбавлення волі. Через 2 роки з'ясувалося, що він же у неповнолітньому віці вчинив умисне вбивство Б. із корисливих спонукань. За цей злочин він був засуджений до 10 років позбавлення волі. В яких межах мають бути складені покарання за умови визначення остаточного покарання за сукупністю вироків?

8. 17-річний студент денного відділення політехнічного інституту К. був засуджений за крадіжку індивідуального майна до 1 року виправних робіт із утриманням із його заробітку 20 %. Чи правильним є вирок суду?

9. 17-річний Г. з необережності спричинив смерть своїм однокласникам, за що був засуджений до 4 років позбавлення волі з відбуванням покарання у виховній колонії. Чи правильно було призначене покарання? Як має вирішуватися питання щодо невідбутої частини покарання, коли Г. виповниться 18 років?

10. 16-річний Б. засуджений вироком суду від 10 березня 2012 р. за ч. 1 ст. 185 КК України до покарання у виді штрафу. Після сплати штрафу він 1 травня 2012 р. вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 135 КК України. Під час судового розгляду справи було встановлено, що Б. навчається в технікумі, позитивно характеризується за місцем навчання, проживання. Свою вину у вчиненні злочину Б. визнав повністю, у вчиненому розкався. Законний представник потерпілої від злочину наполягала на притягненні його до кримінальної відповідальності. Чи є підстави для звільнення Б. від кримінальної відповідальності?

11. М. (16 років) був засуджений до 4 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 152 КК України. Через півроку після свого звільнення М. звернувся до суду з проханням зняти з нього судимість. Чи має право суд достроково зняти судимість з М.? Коли він буде вважатися таким, що не має судимості?

**Теми рефератів:**

1. Неповнолітній як суб'єкт кримінально-правових відносин.
2. Соціально-правові проблеми осудності неповнолітніх.
3. Загальна характеристика особливостей кримінальної відповідальності та звільнення від неї неповнолітніх.
4. Становлення у кримінальному праві України норм про кримінальну відповідальність неповнолітніх.
5. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в контексті міжнародних стандартів поводження з неповнолітніми у сфері кримінального судочинства та основних тенденцій ювенальної юстиції.

**Література до теми.****Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

**Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.

6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. : Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : Моногр. / В. М. Бурдін. - К. : Атіка, 2004. - 239 с.
2. Дашенко О.В. Оцінка ефективності застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання за злочини, вчинені неповнолітніми, за кримінальним кодексом України [Текст] / О.В. Дашенко // Держава та регіони. Серія: Право. – 2007. - № 4. – С. 77- 80
3. Ємець Ю.І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Ємець Юлія Іванівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2010. – 20 с.



4. Єремій Г.О. Примусові заходи виховного характеру: спірні питання правової природи [Текст] / Г.О. Єремій // Право і суспільство. – 2009. - № 4. – С. 107-111
5. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : монографія / Г. О. Єремій, П. В. Хряпінський ; Ін-т права ім. Володимира Сташиса Класич. приват. ун-ту. - Запоріжжя : КСК-Альянс, 2012. - 174 с.
6. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Єремій Ганна Олексіївна ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріж. нац. ун-т" М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. - Запоріжжя, 2011. – 232
7. Герасимчук Л. В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Герасимчук Лідія Вікторівна ; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.
8. Ковтун Н.Я. Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх за КК України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ковтун Наталія Ярославівна ; Нац. акад. прокуратури України. - К., 2010.
9. Коновалова А. Ю. Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Коновалова Аліна Юріївна ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х., 2012. - 20 с.
10. Маньковський Л. К. Особливості призначення покарання неповнолітнім за обставин, що його пом'якшують [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Маньковський Леонід Костянтинович ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2015. - 20 с.
11. Мирошніченко Н. М. Вікова осудність неповнолітніх у кримінально-правовій доктрині України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мирошніченко Наталія Михайлівна ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О., 2013. - 20 с.
12. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і ... І. Франка. - Л. : Вид. центр ЛНУ ім. ... студ. юрид. ф-ту для практ. занять / [Палюх Л. М.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т, Каф. кримін. права і кримінології. - Л. : [б. в.], 2010. - 19 с.
13. Палюх Л.М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навчальний посібник / Л.М. Палюх. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 214 с.
14. Письменський Є. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: окремі аспекти законодавчого регулювання та практики застосування [Текст] / Є. Письменський // Підприємництво, господарство і право. – 2010. - № 2. – С. 113-117.
15. Северин О.О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з позбавленням волі [Текст] : автореф.

дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Северин Оксана Олександрівна ; Класичний приватний ун-т. - Запоріжжя, 2009. - 20 с.

16. Хряпінський П.В. Гуманізація звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання // Науковий вісник Дніпропетровського державного ун-ту внутрішніх справ. - 2008. - № 4. - С.224-233.

### **Тема: «Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн».**

Під час підготовки студенти та курсанти мають орієнтуватися у матеріалі, який вивчається, знати і вміти формулювати основні положення та поняття з теми „Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн”, визначати їх зміст та сутність.

Під час вивчення цієї теми слід виходити із наступних тез:

- кожна країна світу має свої особливості, обумовлені історичним розвитком держави, які в свою чергу відтворюються у специфічності кримінального законодавства;
- у теорії права виокремлюють різні правові системи – романо-германська або континентальна (країни континентальної Європи); англо-американська або англо-саксонська (Англія, США, Канада, Австралія, тощо); змішана (скандинавські та латиноамериканські країни); релігійно-традиційні (Індія, Китай, мусульманські країни).

Враховуючи посилення актуальності інтеграції України в європейський простір, на особливу увагу заслуговують особливості кримінального законодавства держав Європи, зокрема Англії, Німеччини, Франції, тощо. Слід звернути увагу на наступні особливості кримінального законодавства цих країн.

В Англії немає єдиного Кримінального кодексу, в цій країні історично склалося право судових прецедентів. Позбавлення волі, пробація та штраф - види покарання в Англії. Не тягне відповідальності спричинення шкоди у стані необхідної оборони, крайньої необхідності, виконання наказу начальника.

У КК Німеччини (Кримінальне уложення) злочинні діяння поділяються на злочини та проступки. Передбачається змішана формула неосудності. В наслідок добровільної відмови від вчинення злочину особа звільняється від кримінальної відповідальності. Визначені види співучасників – виконавці, підмовники та пособники.

КК Франції зберігає інститути цивілізованого кримінального права. Регулюються питання обмеженої осудності. Визначається відповідальність за замах на вчинення злочину. Готування до злочину не карається. Передбачена відповідальність юридичних осіб, до яких можуть бути застосовані кримінально-правові заходи у вигляді штрафу, ліквідації або тимчасового припинення їх діяльності. Смертна кара у Франції скасована.

### **Завдання для самостійної роботи**

*Під час засвоєння матеріалу визначитися з відповіддю на питання:*

- «В чому полягають особливості англо-саксонської та континентальної системи кримінального права (судовий прецедент)?»
- «В чому полягає зміст і сутність поняття злочину та покарання за кримінальним правом іноземних держав?»
- «Які особливості системи та видів покарань за кримінальним законодавством іноземних держав?»
- «Яка сутність заходів безпеки, які не є кримінальним покаранням, за кримінальним законодавством іноземних держав?»

### **Теми рефератів:**

1. Загальна характеристика кримінального права іноземних держав.
2. Джерела права іноземних держав.
3. Злочин і покарання за кримінальним правом іноземних держав.
4. Основні напрями (школи) в науці кримінального права зарубіжних країн.
5. "Класична школа в кримінальному праві".
6. "Антропологічна школа в кримінальному праві".
7. "Соціологічна школа в кримінальному праві".

### **Література до теми.**

#### **Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### **Базова:**

1. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
2. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
3. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.

4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
5. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмцов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
10. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
11. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
15. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

1. Беца О. Досвід ефективності застосування не тюремних санкцій у зарубіжних країнах // Соціально-економічні аспекти демократизації судово-правової та пенітенціарної систем в контексті національної безпеки України: Звіт. – К.: Фонд «Відродження», 2007.- 17 с.

2. Кримінальне право зарубіжних країн [Текст] : прогр. спецкурсу / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича ; [уклад.] О. Т. Волощук. - Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. - 59 с. :
3. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — М.: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003. - 576 с.
4. Уголовное право США: Сборник нормативных актов. — М.: Изд-во УДН, 1986. — 159 с.
5. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии): ... Сб.законодательных материалов/ Под ред. И. Д. Козочкина. - М. Изд-во "Зерцало", 1998. ... Под ред. Н. Ф. Кузнецовой и И. М. Тяжковой. - М. ЗЕРЦАЛО, 1999. - 592 с.
6. Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл. д-ра юрид. наук, проф. Н.Ф. Кузнецовой и ... Ф.М. Решетникова. М.: Зерцало, 1998. 218 с.
7. Уголовный кодекс ФРГ. — М.: Юридический колледж МГУ, 1996. — 202 с.
8. Хашматулла Бехруз. Еволюція ісламського правосуддя. // Південноукраїнський правничий часопис. — 2006. - № 2.- С.81-84.

## **5 САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ТА КУРСАНТІВ**

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи студента та курсанта навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу. Під час самостійної роботи курсант та студент повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, матеріали емпіричних досліджень до тем, що виносяться на практичні семінарські заняття.

Формами самостійної роботи є:

- виконання домашніх завдань;
- опрацювання матеріалів лекції;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення;
- підготовка контрольних навчальних заходів.

## 6 ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ТА КУРСАНТІВ

Відповідно до “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота курсантів та студентів із кримінального права включає до себе:

- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис, тощо;
- написання рефератів та наукових доповідей;
- підготовку наукових статей або тез доповідей на щорічних кафедральних курсантських та студентських наукових конференціях;
- участь у роботі наукового курсантсько-студентського гуртка;
- написання наукових робіт із кримінального права на Всеукраїнський конкурс наукових робіт.

Вибір курсантом та студентом індивідуальної роботи здійснюється за погодженням із кафедрою на початку навчального року.

Організацію, контроль та оцінку якості виконаної індивідуальної роботи курсантів та студентів здійснює керівник, який закріплюється кафедрою за академічною групою, або керівник гуртка. За завданням викладача окремі студенти можуть готувати реферати за темами, які пропонуються і узгоджуються із викладачем, що проводить практичні заняття, або лектором. Крім того, за своїм бажанням і інтересами курсанти та студенти за допомогою викладача-консультанта готують наукові доповіді, які представляють на курсантсько-студентському науковому гуртку, або працюють над курсовими роботами та роботами на конкурс.

Оптимальний обсяг реферату – до 10 с., наукової доповіді – до 20 с., курсової роботи – до 25 с. рукописного тексту, а роботи на конкурс – не більше 50 с. тексту, набраного на комп’ютері.

Індивідуальна робота представляється для перевірки за 10 днів до початку екзаменаційної сесії. Диференціація балів за індивідуальну роботу:

- написання рефератів та їх презентація – 5;
- конспектування додаткової наукової і навчальної літератури – 2;
- написання наукової доповіді і її презентація на засіданні наукового курсантсько-студентського гуртка (у разі успішного захисту) – 5;
- написання наукової роботи з кримінального права на Всеукраїнський конкурс наукових робіт – 5;
- участь у роботі наукового курсантсько-студентського гуртка при обговоренні питань – 1;
- публікація тез – 4;
- публікація статей – 6.

Загальна кількість балів за індивідуальну роботу – 10.

## 7 РЕКОМЕНДОВАНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ З КУРСУ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА»

### Базова

#### Нормативні акти

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр).
2. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Кримінальне право України): 1973-2014 рр. [Текст] : станом на 20.10.2014 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; [упоряд.: Кононенко Ю. С., Сокурєнко О. М.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. - 305 с.

#### Книжкові видання

16. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
17. Кримінальне право України : Загальна частина [ Текст ] : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
18. Кримінальне право України. Державний іспит: навчальний посібник /В.Я. Конопельський, О.І. Плужнік - Вид.: ОДУВС, 2009. – 229 с.
19. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 4-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 376с.
20. Уголовное право Украины. Общая Часть : учебное пособие для обучающихся на русском языке / Под ред. В. М. Трубникова, Я. А. Лантинова, [М. В. Даньшин, Д. С. Слинько, А. Н. Храмов и др.]. – Х. : Харьков юридический. – 2012. – 344 с.
21. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. :Правова єдність : Алерта, 2014. - 351 с.
22. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / І. П. Васильківська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 295 с.



23. Кримінальне право України: Загальна частина (у схемах і таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Донец. юрид. ін-т МВС України ; [уклад.: В. С. Малишев, В. М. Бесчастний, Є. С. Назимко]. - Донецьк : Кальміус, 2012. - 239, [12] с.
24. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : курс лекцій / І. В. Діордіца, Т. М. Черковська ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. - Київ : Сталь, 2013. - 143 с.
25. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. / [Литвинов О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : НікаНова, 2015. - 400 с.
26. Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. П. Міщук, Є. В. Валькова ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т кримін.-викон. служби. - Херсон : Гельветика, 2014. - 195 с.
27. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 525с.
28. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. - 444 с.
29. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677 с.
30. Панов М. І. Вступ до навчального курсу "Кримінальне право України" [Текст] : лекція / М. І. Панов. - Київ : Ін Юре, 2015. - 104 с.

### **Спеціальна література:**

31. Березовська Н. Л. Покарання, пов'язані з виправно-трудовим впливом, що застосовується до неповнолітніх: дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Березовська Наталя Леонідівна. - Одеса : ОНЮА, 2010. - 243 с.
32. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. — К.: Дакор, 2009. — 736 с.
33. Беца О. Досвід ефективності застосування не тюремних санкцій у зарубіжних країнах // Соціально-економічні аспекти демократизації судово-правової та пенітенціарної систем в контексті національної безпеки України: Звіт. — К.: Фонд «Відродження», 2007.- 17 с.
34. Бирюков П. Н. Уголовная ответственность юридических лиц за рубежом: монография. -Саарбрюккен: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011. - 370 с.
35. Білоконеv В. М. Призначення покарання за сукупністю злочинів та вироків (судова практика) : наук.-метод. посіб. — Запоріжжя, 2009. — 182 с.
36. Благов Е. В. Назначение наказания : теория и практика : моногр. — Ярославль, 2002. — 187 с.

- 37.Благов Е. В. Применение уголовного права (теория и практика) : моногр. — СПб., 2004. - 505 с.
- 38.Блум М.И., Тилле А.А. Обратная сила закона. - М.: «Юридлит-ра», 1969. - 136 с.
- 39.Боднарук О. М. Необхідна оборона при посяганні на власність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького. – К., 2012. – 20 с.
- 40.Брящей Р. І.Звільнення від покарання як форма кримінально-правового реагування на вчинення злочину [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Брящей Руслан Ігорович; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2015. - 20 с.
- 41.Бурдин В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): Монографія / В.М. Бурдін. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 780 с.
- 42.Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : Моногр. / В. М. Бурдін. - К. : Атіка, 2004. - 239 с.
- 43.Бурдін В. М. Призначення покарання за сукупністю вироків (кримінально-правове дослідження) [Текст] : монографія / В. М. Бурдін, Г. Р. Мартинишин. - Львів : Ліга-Прес, 2014. - 213 с.
- 44.Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження) [Текст] : монографія / В. М. Бурдін ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. - 303 с.
- 45.Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 780 с.
- 46.Вапсва Ю. А. Помилка у змісті суб'єктивної сторони складу злочину [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Вапсва Юрій Альфонсович ; Університет внутрішніх справ. - Х., 2000. - 19 с.
- 47.Вереша Р. В. Суб'єктивна сторона складу злочину [Текст] : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша ; Акад. адвокатури України. - Київ : Прецедент, 2014. - 51 с.
- 48.Вознюк А. А. Концептуальні засади звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / А. А. Вознюк // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 січ. 2009 р.). – К., 2009. – С. 235–236.
- 49.Волженкин Б. В. Уголовная ответственность юридических лиц: Серия “Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе». СПб., 1998. [Заголовок з екрану] Електронний ресурс. Режим доступу: [http://library.nulau.edu.ua/POLN\\_TEXT/KNIGI/VOLGENKIN\\_UGOLOV.htm](http://library.nulau.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/VOLGENKIN_UGOLOV.htm)
- 50.Герасимчук Л. В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Герасимчук Лідія Вікторівна ; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.

- 51.Гізімчук С. Умовно-дострокове звільнення від покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі: перспективи вдосконалення //Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 7. – С. 115-118.
- 52.Гнатенко Є. С. Звільнення від кримінальної відповідальності. Реалії сьогодення [Текст] / Є. С. Гнатенко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. – Х., 2012.
- 53.Гнатів І.М. Окремі аспекти повторності злочинів // Международная научно-практическая конференция “Весенние юридические чтения” 27-28 апреля 2012 г. Харьков, Украина. - с. 216 - 219
- 54.Голіна В. В. Судимість [Текст] / В. В. Голіна ; Ін-т вивч. проблем злочинності Акад. прав. наук України. - Х. : Харків юридичний, 2006. - 384 с. -
- 55.Горбачов Д. М. Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом (на прикладі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Горбачов Дмитро Миколайович ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2014. - 18 с.
- 56.Грек Б. М.Кримінальна відповідальність юридичних осіб. Чи бути їй в Україні? / Б. М. Грек // Адвокат : Журнал спілки адвокатів України . – 12/2011 . – N12 . – С. 19-22.
- 57.Грищук В. К. Питання кримінальної відповідальності юридичних осіб в Англії, США, Франції та Республіці Польща / В. К. Грищук // Вісник Академії адвокатури України. - 2007. - Число 3. - С. 79-88. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau\\_2007\\_3\\_10.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau_2007_3_10.pdf)
- 58.Грищук В.К., Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: монографія. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. - 248 с.
- 59.Гродецький Ю.В. Добровільність як ознака добровільної відмови // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2010. – Т. 23 (62). – № 2. – С. 202-208.
- 60.Гродецький Ю.В. Об'єктивні ознаки добровільної відмови при незакінченому злочині // Проблеми законності: Академ. зб. наук. пр. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. ун-т «ЮАУ», 2011. – Вип. 114. – С. 143-154.
- 61.Гродецький Ю.В. Остаточність добровільної відмови // Вісник прокуратури. – 2010. – № 9 (111). – С. 65-70.
- 62.Гродецький Ю.В. Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця // Вісник прокуратури. – 2010. – № 12 (114). – С. 74-81.
- 63.Губська О. А. Звільнення від кримінальної відповідальності за новим КПК [Текст] : монографія / Губська О. А. - К. : ІНТЕРСЕРВІС, 2013. - 155 с.
- 64.Гуртовенко О. Л. Психічне насильство у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська нац. юрид. акад. – О., 2008. – 17 с. 25

65. Гусар Л. В. Необхідна оборона: кримінологічні та кримінально-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська нац. юрид. акад. – О., 2009. – 17 с.
66. Дашенко О. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дашенко Олена Вікторівна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2009. - 19 с.
67. Дашенко О.В. Оцінка ефективності застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання за злочини, вчинені неповнолітніми, за кримінальним кодексом України [Текст] / О.В. Дашенко // Держава та регіони. Серія: Право. – 2007. - № 4. – С. 77- 80
68. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Монографія. – Х.: Видавець ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – С. 35-57. 76
69. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій: дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Денисова Тетяна Андріївна // Національна академія наук України. Інститут держави та права ім. В.М. Корецького. — Київ, 2011. - 505 с.
70. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Денисова Тетяна Андріївна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2010. - 505 с.
71. Денисова Т. А. Покарання та його мета / Т. А. Денисова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. праць. - 2006. - № 3 (29). - С. 209-215.
72. Дмитренко, І. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим: деякі проблеми законодавчої регламентації [Текст] / І. В. Дмитренко // Правова держава. – 2008. – № 10. – С. 118-121.
73. Дрьомов, С. В. Проблемні питання правового регулювання захисту прав та інтересів особи під час реалізації положень чинного Кримінального кодексу України про звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / С. В. Дрьомов // Бюл. М-ва юстиції України. – 2008. – № 10 (84). – С. 103.
74. Дудоров, О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / О. Дудоров // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2009. – № 1. – С. 40–48.
75. Дуюнова Т. В. Виконання покарання у виді довічного позбавлення волі [Текст] : монографія / Т. В. Дуюнова, І. С. Яковець ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Х. Степанюка ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. - Харків : Право, 2015. – 189 с.
76. Дядькин Д. С. Теоретические основы назначения уголовного наказания : алгоритмический подход : моногр. — СПб., 2006. — 510 с.
77. Дячук С.І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства). – К.: Атіка, 2001. – 176 с.

78. Дячук С.І. Повторність злочинів (питання кримінально-правової кваліфікації за сукупністю злочинів) // Юридична Наука. - 2012. - №6. - с. 77-82
79. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. — Х., 2007. — 235 с.
80. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Євдокімова Олена Володимирівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2007. - 232
81. Ємець Ю.І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Ємець Юлія Іванівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2010. — 20 с.
82. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Єремій Ганна Олексіївна ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріж. нац. ун-т" М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. - Запоріжжя, 2011. — 232
83. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Єремій Ганна Олексіївна ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріж. нац. ун-т" М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. - Запоріжжя, 2011. — 232.
84. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Текст] : монографія / Г. О. Єремій, П. В. Хряпінський ; Ін-т права ім. Володимира Сташиса Класич. приват. ун-ту. - Запоріжжя : КСК-Альянс, 2012. - 174 с.
85. Єремій Г.О. Примусові заходи виховного характеру: спірні питання правової природи [Текст] / Г.О. Єремій // Право і суспільство. — 2009. - № 4. — С. 107-111
86. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Жаровська Галина Петрівна ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2004. - 19 с.
87. Жданова І. Є. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння : авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ. — К., 2011. — 19 с.
88. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям [Текст] / О. О. Житний ; МВС України, Національний ун-т внутрішніх справ. - Х. : Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2004. - 151 с.
89. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування : правова природа, поняття та сутність // Південноукраїнський правничий часопис . - 2008 . - № 1 . - С. 32 — 35.
90. Зайцев О.В. Науково-практичний коментар до ст. 20 «Обмежена осудність» Кримінального кодексу України // Вісник Верховного Суду України. — 2009. — № 4 (104). — С. 41-44.

91. Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: Монографія. – Харків: Майдан, 2007. – 240 с.
92. Закон України про кримінальну відповідальність [Текст] : навч. посіб. / Митрофанов Ігор Іванович, Локтіонова Вікторія Володимирівна. - Кременчук : Вид-во Щербатих О. В., 2011. - 355 с.
93. Заморська Л. Відносно визначена диспозиція як елемент відносно визначеної норми кримінального права // Вісник наукового товариства курсантів та студентів Львів. ДУВС "Механізм правового регулювання правоохоронної...": Тези. Львів, 7 листопада 2008 р. - 2008 . - № 1 . - С.63-65.
94. Заморська Л. Відносно визначена диспозиція як елемент відносно визначеної норми кримінального права // Вісник наукового товариства курсантів та студентів Львів. ДУВС "Механізм правового регулювання правоохоронної...": Тези. Львів, 7 листопада 2008 р. - 2008 . - № 1 . - С.63-65.
95. Звільнення від відбування покарання [Текст] : навч. посіб. / М. В. Романов ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 89 с.
96. Землюкова С. В. Обстоятельства, исключющие преступность деяния : монография / под ред. С. В. Землюкова. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2005. – 235 с.
97. Зінченко І. О. Стадії вчинення злочину за кримінальним правом України та Англії: порівняльно-правовий аспект / І. О. Зінченко // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. - 2013. - № 2. - С. 240-251 .
98. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множиність злочинів: поняття, види, призначення покарання: Монографія // За заг.ред. проф.. Тютюгіна В.І. – Харків: «Фінн», 2008. -336 с.
99. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Одиничні злочини: поняття, види, кваліфікація. Х.: Фіні, 2010. – 256 с.
100. Иванов А.А. Правонарушение и юридическая ответственность. - М.: Закон и право, 2004. - 120 с.
101. Іванюк Т. І. Обставини, що пом'якшують покарання, за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. — К., 2006. — 203 с.
102. Казначєєва Д. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Казначєєва Дар'я Володимирівна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2011. – 207 с.
103. Каплунов А. И., Милуков С. Ф. Применение и использование боевого ручного стрелкового, служебного и гражданского огнестрельного оружия. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 363 с.
104. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність [Текст] : монографія / О. О. Кваша ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. - 559 с.

105. Кваша О. О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Кваша Оксана Олександрівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2013. - 36 с.
106. Кваша О. О. Уявна оборона: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність : монографія / О. О. Кваша, В. В. Аніщук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2012. – 180 с.
107. Кваша О.О. Організація злочину. Кримінально-правове та кримінологічне дослідження. – К.: ІДПНАН України, 2003. – 216 с.
108. Клименко В. А. Обмежена осудність: поняття, критерії та примусове лікування [Текст] : монографія / В. А. Клименко, В. Б. Первомайський, Т. М. Приходько ; Київ. міжнар. ун-т. - К. : Атіка, 2011. - 180 с.
109. Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру як засіб попередження злочинності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Книга Максим Михайлович ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2009. - 309 с.
110. Книженко О.О. Деякі питання звільнення від відбування покарання випробуванням // Вісн. ун-ту внутр. справ: Спецвипуск.- 2002.- Вип. 19.- С.19-24.
111. Книженко О.О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Книженко Оксана Олександрівна. – Х., 2003. – 207 с.
112. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності (за нормами Загальної частини КК України) [Текст] : навч. посібник / О. Ф. Ковітіді ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Сімф. : ВД "Квадранал", 2005. - 224 с.
113. Ковтун Н.Я. Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх за КК України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ковтун Наталія Ярославівна ; Нац. акад. прокуратури України. - К., 2010. – 20 с.
114. Козак О. С. Звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Козак Олександра Сергіївна ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2008. – 228 с.
115. Козак, О. С. Реалізація принципу винності діяння при звільненні особи від кримінальної відповідальності [Текст] / О. С. Козак // Наше право. – 2008. – № 2. – С. 59–65
116. Козакевич, Ю. Нелегальність інституту звільнення від кримінальної відповідальності потребує вирішення [Текст] / Ю. Козакевич, М. Коржанський, І. Мирвода, Р. Щупаківський // Наук. вісн. Юрид. акад. МВС. – 2004. – № 2 (15). – С. 220–226.
117. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи в Україні: культуро-антропологічна концепція: дисер. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-

- виконавче право / Козаченко Олександр Васильович // Національний університет «Одеська юридична академія». — Одеса, 2012. — 428 с.
118. Козлов А.П. Учение о стадиях преступления. — СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. — 353 с.
  119. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст. - Дисер. канд. юрид. наук. - Одеса: ОНЮА, 2005. - 199 с.
  120. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст. - Автореф. дисер. канд. юрид. наук. - Одеса, 2005. - 17 с.
  121. Колос О. В. Повторність злочинів за Кримінальним кодексом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Колос Ольга Валеріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2015. - 19 с.
  122. Коновалова А. Ю. Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Коновалова Аліна Юріївна ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х., 2012. - 20 с.
  123. Корабель М. Г. Конфіскація майна як вид кримінального покарання [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Корабель Марія Георгіївна ; Акад. адвокатури України. - Київ, 2015. - 16 с.
  124. Коржанський М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини. — К.: Атіка, 2004. — 216 с.
  125. Коржанський М.Й. Проблеми кримінального права: Монографія. — Д.: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ, 2003. — 200 с.
  126. Костенко, А. Н. О криминологических основаниях реформирования уголовной юстиции в Украине [Текст] / А. Н. Костенко // Криминологія в Україні та протидія злочинності. — О. : Фенікс, 2008. — С. 20–26.
  127. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України [Текст] : монографія / Л. М. Кривоченко ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 119 с.
  128. Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 120 с.
  129. Кримінальне законодавство України. Порівняльний аналіз статей Кримінального кодексу України 1960 р. та Кримінального кодексу України 2001 р. / За заг. ред. В.В. Сташиса. — Кол. уклад.: С.В. Гізім-чук, Ю.В. Гродецький, С.В. Гринчак та ін. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. — 284 с.
  130. Кримінальне право зарубіжних країн [Текст] : прогр. спецкурсу / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича ; [уклад.] О. Т. Волощук. - Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. - 59 с. :
  131. Кримінальне право України: предмет, завдання, система, методологія, принципи, джерела. Кримінально-правова політика [Текст] : навч. посіб. /



- [Назимко Є. С.] ; Донец. юрид. ін-т. - Донецьк : Цифрова типографія, 2013. - 92 с.
132. Кругликов Л. Л. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, А. В. Васильевский. - СПб. : Юридический Центр - Пресс, 2002. - 277 с.
  133. Куц В. Звільнення від кримінальної відповідальності: деякі аспекти правової природи та порядку застосування [Текст] / В. Куц // Вісн. акад. прокуратури України. – 2006. – № 2. – С. 25–26.
  134. Куцевич М. П. Характеристика універсального принципу чинності Кримінального кодексу України //Бюлетень Міністерства юстиції . - 2009 . - № 7 . - С. 66 – 74.
  135. Лемешко О.М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину. – Х.: ФІНН, 2003. – 160 с.
  136. Лемешко, О. М. Конституційно-правові засади інституту звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / О. М. Лемешко // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України : тези доп. та наук. повідомл. учасн. Всеукр. наук.- практ. конф. (29–30 черв. 2006 р.). – Х., 2006. – С. 439-441.
  137. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: історія, стан, тенденції [Текст] : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга ; Запоріж. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Запоріжжя : Дніпровський металург, 2010. - 211 с.
  138. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування [Текст] : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга ; ДВНЗ "Запоріж. нац. ун-т", Запоріж. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. - Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. - 91 с.
  139. Лень В.В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: Монографія / Передмова Ю.М. Антоняна. – Д.: ДДУВС; ЛІРА ЛТД, 2008. – 180 с.
  140. Литвинов О. М. Інститут покарання в кримінальному праві України [Текст] : навч. посіб. / О. М. Литвинов, Є. С. Назимко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова ; Кримін. асоц. України. - Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2013. - 214 с.
  141. Лісова Н. В. Крайня необхідність як обставина, що виключає злочинність діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 20 с.
  142. Ломако В.А. Зміст умислу і його види: Текст лекції. -Х.: Юрид. ін-т. – 1991. – 15 с.
  143. Магарин Н.С., Бараненко Д.В. Субъект преступления по новому уголовному законодательству Украины: Монография / Под ред. Е.Л. Стрельцова. – Одесса: Астропринт, 2001. – 102 с.
  144. Маковій В. В. Виправний центр як суб'єкт виконання покарання у виді обмеження волі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Маковій Віктор Володимирович ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2012. - 20 с.

145. Малахов И.П. Основы Уголовного права.: Учебное пособие. - К.: МАУП, 2000. – 192 с.
146. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим [Текст] : монографія / Ж. В. Мандриченко ; ред. В. О. Туляков. - О. : Фенікс, 2009. - 228 с.
147. Маньковський Л. К. Особливості призначення покарання неповнолітнім за обставин, що його пом'якшують [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Маньковський Леонід Костянтинович ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2015. - 20 с.
148. Марисюк К. Майнові покарання в Україні (911-2001 рр.). Питання кримінально-правової політики [Текст] : монографія / Костянтин Марисюк . - Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2012. - 335 с. –
149. Мартинишин Г. Р. Призначення покарання за сукупністю вироків: кримінально-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мартинишин Галина Романівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Л., 2013. - 19 с.
150. Марченко Н. В. Додаткові покарання та особливості їх призначення [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Марченко Нінель Валеріївна ; Академія адвокатури України. - К., 2009. - 20 с.
151. Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до зло- чину. – Х.: Право, 2010. – 232 с.
152. Махінчук В. М. Принцип економії репресії у новому Кримінальному кодексі України — важлива запорука адекватності покарання // Підприємництво, господарство і право. — 2001. — № 11. — С. 69-72.
153. Мельник А.В. Примусові заходи медичного характеру щодо осіб із короткочасними психотичними розладами психічної діяльності алкогольного та органічного генезу [Текст] : автореф. дис... канд. мед. наук: 14.01.16 / А.В.Мельник ; Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології. - К., 2008. - 22 с.
154. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. — Одеса: НДРВВ ОЮІ ХНУВС, 2002. — 250 с.
155. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.
156. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти : монографія / В. О. Меркулова. - Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. - 225 с.
157. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. - Одеса, 2003. – 280 с.
158. Меркулова В.О. Правові та психологічні проблеми відповідальності жінок-злочинниць. - К.: НАВСУ, 2001. - С. 27-48.
159. Меркурьев В. В. Состав необходимой обороны. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 216 с.

160. Мирошніченко Н. М. Вікова осудність неповнолітніх у кримінально-правовій доктрині України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мирошніченко Наталія Михайлівна ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О., 2013. - 20 с.
161. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. - Одеса: Вид-во ОЮІ НУВС, 2004. - 132 с.
162. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : навч. посіб. / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. – Одеса, Фенікс, 2012. – 208 с.
163. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. - О. : Фенікс, 2012. - 206 с.
164. Михайлов В. И. Правомерный вред в уголовном законодательстве и правовой доктрине : монография. – СПб. : РИО С.-Петербур. им. В. Б. Бобкова филиала РТА, 2011. – 200 с.
165. Мозгова В. А. Громадські роботи як вид кримінального покарання [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мозгова Вікторія Анатоліївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2012. – 229 с.
166. Мозгова В. А. Громадські роботи як вид кримінального покарання [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мозгова Вікторія Анатоліївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2012. – 229 с.
167. Мочком Я. В. Зміст та об'єктивні форми злочинної дії // Право України. – 2011 - 150 с.
168. Музика А. А., Школа С. М. Амністія і помилування в системі сучасного українського права // Кримінальне право України. – 2006. - №1. - С. 10-23.
169. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.) . - К.: АТІКА, 2001. - 272 с.
170. Назаренко Г. В. Неоконченное преступление и его виды: монография / Г. В. Назаренко, А. И. Ситникова. – М.: Ось-89, 2003. – 160 с.
171. Назимко Є. Обґрунтування доцільності встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях з позиції застосування ціннісної концепції об'єкта злочину // 10. Підприємництво, господарство і право. - 2009 . - № 6 . - С. 150 – 153.
172. Назимко, Є. С. Суспільно небезпечне діяння та інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності: актуальні питання співвідношення [Текст] / Є. С. Назимко // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2011. – № 2. – С. 118.
173. Непомнящая Т. В. Назначение уголовного наказания : теория, практика, перспективы : моногр. — СПб., 2006. — 781 с.
174. Ніколаєнко Т. Б. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 /

- Ніколаєнко Тетяна Богданівна ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. - К., 2008. – 218 с.
175. Новицький Г. В. Співучасть у злочині та причетність до злочину за кримінальним правом України: проблеми кваліфікації [Текст] : монографія / Г. В. Новицький, В. І. Педан, В. В. Рибачук ; Бердян. ун-т менедж. і бізнесу. - Донецьк : Юго-Восток, 2012. - 237 с.
  176. Омар Мухаммед Мусса Ісмаїл Обставини, що виключають злочинність діяння, у кримінальному праві України та Йорданії [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Омар Мухаммед Мусса Ісмаїл ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2003. - 19 с.
  177. Орловская Н.А. Уголовно-правовые санкции: проблемы определения, классификации и функционального анализа: монография / Н.А. Орловская. – Одесса: Юридична література, 2010. – 296 с.
  178. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2012 р. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", НДІ вивч. пробл. злочинності ім. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України, Всеукр. громад. орг. "Асоц. кримін. права" ; [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.) та ін.]. - Х. : Право, 2012. - 631 с.
  179. Палійчук О.В. Інститути амністії та помилування : поняття, особливості //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ . - 2007 . - № 2 . - С.75-83.
  180. Палюх Л. М. Поняття, предмет, завдання і система кримінально-виконавчого права [Текст] : завдання студ. юрид. ф-ту для практ. занять / [Палюх Л. М.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т, Каф. кримін. права і кримінології. - Л. : [б. в.], 2010. - 19 с.
  181. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і ... І. Франка. - Л. : Вид. центр ЛНУ ім. ... студ. юрид. ф-ту для практ. занять / [Палюх Л. М.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т, Каф. кримін. права і кримінології. - Л. : [б. в.], 2010. - 19 с.
  182. Палюх Л.М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навчальний посібник / Л.М. Палюх. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 214 с.
  183. Панчак О. Г. Доктринальне тлумачення закону про кримінальну відповідальність [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Панчак Оксана Григорівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Л., 2012. - 251 с.
  184. Педан В. Определение содержания понятия предмета преступления и его места в общей структуре состава преступления// Підприємництво, господарство і право. Науково-практичний господарсько-правовий журнал, 2010 (174). - № 6. – С. 70-74.
  185. Первомайский В.Б. Невменяемость. – Киев: Компьютерно-издательский центр (КВИЦ), 2000. – 320 с.

186. Пироженко О. С. Покарання, що обмежують майнові права засуджених, за кримінальним правом України [Текст] : монографія / О. С. Пироженко ; Кримінол. асоц. України. - Х. : НікаНова, 2012. - 293 с.
187. Письменський Е.А. Понятіє и цели судимости //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ . - 2007 . - № 2 . - С.83-90
188. Письменський Є. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: окремі аспекти законодавчого регулювання та практики застосування [Текст] / Є. Письменський // Підприємництво, господарство і право. – 2010. - № 2. – С. 113-117.
189. Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України : монографія / Є. О. Письменський; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О.Дідоренка. - Луганськ, 2008. - 216 с.
190. Письменський Є. О. Проблеми правового регулювання і практики застосування амністії та помилування : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 6 - 20 лют. 2012 р., Луганськ / упоряд.: Є. О. Письменський; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. - 111 с.
191. Письменський Є. О.Теоретико-прикладні проблеми звільненнявід покараннята його відбування за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Письменський Євген Олександрович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2014. - 39 с.
192. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблемизвільненнявід покараннята його відбування за кримінальним правом України [Текст] : монографія / Є. О. Письменський ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. - 727 с.
193. ПисьменськийЄ. О.Звільнення від покараннята його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування [Текст] : монографія / Є. О. Письменський. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2011. - 386 с.
194. Письменський Є. О. Правові наслідки умовно-дострокового звільнення від відбування покарання [Електронний ресурс] / Є. О. Письменський// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 4. - С. 80-87.
195. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми звільнення від відбування покарання на підставі акту про помилування [Електронний ресурс] / Є. О. Письменський // Юридична наука. - 2011. - № 6. - С. 129-137.
196. Письменський Є. Звільнення від покарання у зв'язку з давністю притягнення до кримінальної відповідальності: проблеми вдосконалення законодавства та практики його застосування [Електронний ресурс] / Є. Письменський // Слово Національної школи суддів України. - 2013. - № 2. - С. 132-138.

197. Пісна Н. В. Кримінально-правове значення практики застосування закону про кримінальну відповідальність [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Пісна Наталія Василівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів, 2014. - 18 с.
198. Плисюк Н. М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2011. – 19 с.
199. Подільчак О. М. Мотиви та мотивація злочинів, учинених жінками [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Подільчак Ольга Миколаївна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2005. – 237 с.
200. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Полтавець Валерія Володимирівна ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ. - Луганськ, 2005. - 200 с.
201. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України. – Луганськ.: РВВ ЛАВС, 2005. – 240 с.
202. Полянський Є. Ю. Призначення покарання за кримінальним правом США [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Полянський Євген Юрійович ; Одеська національна юридична академія. - О., 2007. – 185 с.
203. Пономаренко Ю. А. Штраф як вид покарання у кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.) [Текст] : наук. нарис / Ю. А. Пономаренко. - Х. : Право, 2012. - 80 с.
204. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі. – К.: Атіка. – 2005. – 288 с.
205. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 288 с.
206. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України [Текст] : монографія / В. О. Попрас ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х. : Право, 2009. - 221 с.
207. Примаченко В. Ф. Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
208. Рарог А.И. Субъективная сторона и квалификация преступления. – М.: 2001. – 134 с.
209. Расюк А. О. Судимість у кримінальному праві України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Расюк Анастасія Олександрівна ; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. - К., 2012. – 289 с.
210. Резніченко Г.С. Особливості виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі щодо засуджених жінок. – РВВ ОДУВС, 2009. – 366 с.
211. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання [Текст] : навч. посіб. / М. В. Романов. - Х. : Права людина, 2012. - 109 с.

212. Рось Г. Закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та презумпція невинуватості [Текст] / Г. Рось // Право України. – 2009. – № 10. – С. 232–237.
213. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину: Монографія. - К.: Атака, 2002. – 144 с.
214. Самойленко Є. Ю. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують, за кримінальним правом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Самойленко Євген Юрійович ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Харків, 2013. - 20 с.
215. Сахарук Т. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн : порівняльний аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. - Х., 2006. - 227 с.
216. Сахнюк С. В. Інститут заміни покарання за кримінальним правом України та його місце в системі форм реалізації кримінальної відповідальності // Держава і право: Зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки. – К., 2004. – Вип. 18. - С. 338-344.
217. Севастьянов А. П. Пределы судейского усмотрения при назначении наказания : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. - Красноярск, 2004. - 24 с.
218. Северин О.О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з позбавленням волі [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Северин Оксана Олександрівна ; Класичний приватний ун-т. - Запоріжжя, 2009. - 20 с.
219. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое задержание (теория, законодательство, практика): монография. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та. – 2003. – 186 с.
220. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 281 с.;
221. Соболев О. І. Класифікація злочинів [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Соболев Оксана Іванівна ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2012. - 441 с.
222. Созанський Т.І. Відмежування реальної сукупності злочинів від повторності злочинів. / Т.І. Созанський // Актуальні питання реформування правової системи України. Збірник наукових статей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. 29–30 травня 2009 р.–Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Л. Українки, 2006. –С. 649–651.
223. Сороченко А. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні : проблеми запровадження, пропозиції щодо змін і доповнень до законодавства // Підприємництво, господарство і право . - 2009 . - № 6 . - С. 153 – 157.
224. Сороченко, А. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні : проблеми запровадження, пропозиції щодо змін і доповнень до законодавства // Підприємництво, господарство і право . - 2009 . - № 6 . - С. 153 – 157.

225. Стрельцов Є. Л. Обставини, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання: напрямки удосконалення кримінально-правового регулювання [Текст] : монографія / Є. Л. Стрельцов, Б. М. Орловський ; [за заг. ред. Є. Л. Стрельцова]. - Одеса : Фенікс, 2014. - 385 с.
226. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Стрижевська Анжела Анатоліївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2007. – 201 с.
227. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України [Текст] : монографія / А. Стрижевська. - О. : Фенікс, 2011. - 247 с.
228. Строган А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності [Текст] : навч. посіб. / А. Ю. Строган. - К. : Атіка, 2007. - 424 с.
229. Тацій В., Борисов В., Тютюгін В. Актуальні проблеми сучасного розвитку кримінального права // Право України. – 2010. – № 9. – С. 4-15.
230. Тимчук О. Л. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони складу злочину [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Тимчук Олексій Леонідович ; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". - Запоріжжя, 2005. - 232
231. Тихий В. П. Проблеми застосування норм Кримінального кодексу України про стадії злочину / В. П. Тихий // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 жовтня 2001 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.-Х.: «Юрінком Інтер», 2002. – 272 с.
232. Ткачук В. Є. Запобігання злочинам, що вчиняються засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : автореф канд. дисер. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : спец. 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / В. Є. Ткачук // Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2012. - 20 с.
233. Ткачук Юрій Олександрович // Принципи побудови кримінально-правових санкцій : спроба вирішення // Державо і право . - 2009 . - № 44.
234. Турецкий М. М. Обстоятельства, исключающие преступность деяния по уголовному законодательству Казахстана : монография. – 2-е изд., доп. и перераб. – Алматы : ТОО «Издательство «Норма-К», 2005. – 328 с.
235. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — М.: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003. - 576 с.
236. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии): ... Сб. законодательных материалов/ Под ред. И. Д. Козочкина. - М. Изд-во "Зерцало", 1998. ... Под ред. Н. Ф. Кузнецовой и И. М. Тяжковой. - М. ЗЕРЦАЛО, 1999. - 592 с.
237. Уголовное право США: Сборник нормативных актов. — М.: Изд-во УДН, 1986. — 159 с.



238. Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл. д-ра юрид. наук, проф. Н.Ф. Кузнецовой и ... Ф.М. Решетникова. М.: Зерцало, 1998. 218 с.
239. Уголовный кодекс ФРГ. — М.: Юридический колледж МГУ, 1996. — 202 с.
240. Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія. — Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. — 264 с.
241. Фесенко Є. Сучасні завдання кримінально-правової науки (Загальна частина) // Право України. — 2010. — № 9. — С. 66-72.
242. Филимонов В. Д. Правовой институт - основное звено в системе уголовного права // Системность в уголовном праве : материалы II Российского конгресса уголовного права, состоявшегося 31 мая - 1 июня 2007 г. - М., 2007. - 576 с.
243. Хамитов Р. Н. Специальные правила назначения наказания : моногр. - Казань, 2001. - 166 с.
244. Хашматулла Бехруз. Еволюція ісламського правосуддя. // Південноукраїнський правничий часопис. — 2006. - № 2.- С.81-84.
245. Хряпінський П.В. Гуманізація звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання // Науковий вісник Дніпропетровського державного ун-ту внутрішніх справ. - 2008. - № 4. - С.224-233.
246. Церетели Т.В. Причинная связь в уголовном праве. - М., 1963. - 382 с.
247. Чен, І. В. Щодо відповідності інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності конституційному принципові презумпції невинуватості [Текст] / І. В. Чен // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Сьомі осінні юридичні читання». — Хмельницький, 2008. — Ч. 4. — С. 140–142
248. Черненко М. П. Проблеми теорії і практики виконання майнових покарань: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М. П. Черненко. - Х., 2003. - 20 с.
249. Шевчук А. В. Стадії вчинення злочину [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Шевчук Андрій Васильович ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці, 2002. - 181 с.
250. Шеремет А. П. Мотив і мета злочину [Текст] : монографія / А. П. Шеремет ; Закарпатський держ. ун-т. - Ужгород : ІВА, 2008. - 148 с.
251. Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості правового регулювання його виконання та відбування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю. В. Шинкарьов. - Л., 2007. - 20 с.
252. Энциклопедия уголовного права. Т. 4. Состав преступления. — Издание профессора Малинина, СПб., 2005. — 789 с.
253. Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. — СПб. :Издание профессора Малинина. — 2005. — 522 с.

254. Юношев О. В. Примусове лікування від наркоманії: за і проти (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) [Текст] : монографія / О. В. Юношев ; Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ. - Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2007. - 256 с.
255. Юношев О. В. Примусове лікування від наркоманії: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Юношев Олег Васильович ; Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ. - Донецьк, 2006. - 248 с.
256. Якімець Т. І. Крайня необхідність за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 16 с.
257. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ). – Х.: Право. – 2003. – 512 с.
258. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ). – Харьков: Право, 2003. - 512 с.
259. Яценко, С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності в праві України і деяких інших європейських держав: порівняльний аспект [Текст] / С. Яценко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2005. – № 2. – С. 56–57.
260. Яценко, С. О. Підстави та порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності: актуальні питання [Текст] / С. О. Яценко // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18–19 листоп. 2011 р.). – Хмельницький, 2011. – Ч. 4. – С. 174–176.
261. Яценко, С. С. Щодо відповідності інституту звільнення від кримінальної відповідальності конституційному принципу презумпції невинуватості: порівняльно-правовий підхід [Текст] / С. С. Яценко // Вісн. Верхов. Суду України. – 2009. – № 7. – С. 43–48.
262. Яценко, С. Чи відповідає Конституції України інститут звільнення від кримінальної відповідальності? [Текст] / С. Яценко // Право України. – 2011. – № 9. – С. 158–166.

## **8 ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНІВ З ДИСЦИПЛІНИ « КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА»**

1. Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, метод та система
2. Кримінальна відповідальність: поняття, ознаки, підстава, форми реалізації
3. Кримінальний закон: поняття, ознаки, значення
4. Структура кримінального закону
5. Дія кримінального закону в часі
6. Зворотна дія кримінального закону в часі: поняття, підстави, наслідки
7. Дія кримінального закону України щодо злочинів, вчинених на території України
8. Дія кримінального закону України щодо злочинів, вчинених за межами України
9. Видача і передача особи, яка вчинила злочин: поняття та підстава
10. Поняття та ознаки злочину
11. Відмінність злочину від інших правопорушень
12. Поняття, ознаки та значення малозначного діяння
13. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості: поняття, критерій та значення
14. Поняття і значення складу злочину
15. Елементи та ознаки складу злочину
16. Види складів злочинів
17. Об'єкт злочину: поняття та значення
18. Види об'єктів злочину
19. Предмет злочину: поняття, відмінність від об'єкта, значення
20. Об'єктивна сторона злочину: поняття, ознаки, значення
21. Діяння як ознака об'єктивної сторони: поняття та ознаки. Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність
22. Суспільно-небезпечні наслідки: поняття, види, значення
23. Причинний зв'язок: поняття, правила встановлення, значення
24. Спосіб, обстановка, місце, час та засоби вчинення злочину: поняття та значення
25. Суб'єкт злочину: поняття, ознаки та види
26. Неосудність: поняття, критерії, значення
27. Обмежена осудність: поняття, критерії, значення
28. Спеціальний суб'єкт злочину: поняття, ознаки, значення
29. Суб'єктивна сторона злочину: поняття, ознаки, значення
30. Вина: поняття, форми, значення
31. Прямий умисел: поняття та ознаки
32. Непрямий умисел: поняття та ознаки
33. Злочинна самовпевненість: поняття та ознаки
34. Злочинна недбалість: поняття та ознаки
35. Складна (подвійна, змішана) форма вини: поняття, різновиди, значення

36. Казус: поняття, ознаки, відмінність від вини, правові наслідки
37. Мотив і мета злочину: поняття та значення
38. Фактична помилка: поняття, види, значення
39. Юридична помилка: поняття, види, значення
40. Закінчений злочин: поняття та види
41. Готування до злочину: поняття, ознаки, кваліфікація, відмінність від виявлення наміру та замаху на злочин
42. Замах на злочин: поняття, ознаки, кваліфікація, відмінність від готування до злочину та закінченого злочину
43. Види замаху на злочин
44. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця: поняття, ознаки, кримінально-правові наслідки
45. Співучасть у злочині: поняття, ознаки, значення
46. Виконавець як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
47. Організатор як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
48. Підбурювач як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
49. Пособник як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
50. Форми співучасті за характером участі у злочині
51. Форми співучасті за ступенем організованості співучасників
52. Кримінальна відповідальність та кваліфікація діянь співучасників
53. Співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом
54. Експес виконавця: поняття, види, значення
55. Особливості добровільної відмови співучасників
56. Причетність до злочину: поняття, види, відмінність від співучасті
57. Триваючий, продовжуваний та складний (складений) злочини
58. Сукупність злочинів: поняття, ознаки, види
59. Повторність злочинів: поняття, ознаки, види
60. Рецидив злочинів: поняття, ознаки, види
61. Необхідна оборона: поняття, підстави, ознаки
62. Уявна оборона: поняття, види, правові наслідки
63. Затримання злочинця: поняття, підстави, ознаки
64. Перевищення меж необхідної оборони та заходів, необхідних для затримання злочинця: поняття, види, кримінально-правові наслідки
65. Крайня необхідність: поняття, підстави, ознаки
66. Фізичний та психічний примус: поняття та кримінально-правове значення
67. Виконання наказу: поняття, види, правові наслідки
68. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття, види, порядок, правові наслідки
69. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: передумова, підстава, порядок
70. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: передумова, підстава, порядок
71. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки: передумова, підстава, умова, правові наслідки

72. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки: передумова, підстава, порядок
73. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності: передумова, підстава, порядок
74. Поняття та ознаки покарання
75. Мета покарання
76. Система покарань: поняття, ознаки, значення
77. Основні та додаткові покарання: поняття, види, особливості призначення
78. Штраф: поняття, розмір, особливості призначення та заміни
79. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: поняття, строки, особливості призначення
80. Громадські та виправні роботи: поняття, розміри, особливості призначення
81. Конфіскація майна: поняття, види, особливості призначення
82. Службові обмеження для військовослужбовців та тримання військовослужбовця у дисциплінарному батальйоні: поняття, строки, особливості призначення
83. Обмеження волі: поняття, строки, відмінність від позбавлення волі, особливості призначення
84. Арешт і позбавлення волі на певний строк: поняття, строки, особливості призначення
85. Довічне позбавлення волі: поняття, особливості призначення
86. Загальні засади призначення покарання
87. Обставини, що пом'якшують покарання. Особливості призначення покарання за наявності окремих обставин, що пом'якшують покарання
88. Обставини, що обтяжують покарання
89. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: підстави та способи
90. Призначення покарання за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті
91. Призначення покарання за сукупністю злочинів
92. Призначення покарання за сукупністю вироків
93. Звільнення від покарання: поняття, види, порядок, правові наслідки
94. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності: передумова, підстава, порядок
95. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: передумова, підстава та умова
96. Кримінально-правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням
97. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку: передумова, підстава, порядок
98. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: передумова, підстава, умова, кримінально-правові наслідки
99. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: передумова, підстава, умова, кримінально-правові наслідки

100. Звільнення від відбування покарання за хворобою: передумови та підстави
101. Амністія і помилювання у кримінальному праві України
102. Інші заходи кримінально-правового характеру
103. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб
104. Судимість: поняття та значення
105. Погашення судимості: поняття, підстави, значення
106. Зняття судимості: поняття, підстави, порядок, значення
107. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності
108. Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх та особливості їх призначення
109. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання
110. Особливості погашення та зняття судимості неповнолітніх.

## 9. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

**Амністія** – повне або часткове звільнення від відбування покарання певної категорії осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вирoki стосовно цих осіб не набрали законної сили.

**Арешт** – основний вид покарання, який призначається судом у межах від одного до шести місяців і відбувається засудженим у спеціальних установах виконання покарання – арештних домах. Військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті.

**Бездіяльність** – пасивна, суспільно небезпечна та протиправна поведінка суб'єкта злочину, що полягає у невчиненні ним конкретної дії (дій), які він повинен був і міг вчинити.

**Виконавець (співвиконавець)** – особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК.

**Виконання законного наказу як обставина, що виключає злочинність діяння**, – правомірне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам людини, суспільства або держави особою, зобов'язаною виконати цей наказ.

**Вина** – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

**Випадок (казус)** – самотійний вид психічного ставлення до суспільно небезпечних наслідків, де наслідки, що настали, перебувають у причинному зв'язку з діянням особи, яка не тільки не передбачала можливості їх настання, але й не могла їх передбачити.

**Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння**, – вчинення діяння (дії або бездіяльності), пов'язаного із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам особи, суспільства або держави для досягнення значної суспільно корисної мети, якщо ця мета у даній обстановці не могла бути досягнута неризикованою дією (бездіяльністю) і вжиті особою запобіжні заходи давали достатні підстави розраховувати на запобігання шкоди правоохоронюваним інтересам.

**Виправні роботи** – основний вид покарання, згідно з яким на засудженого протягом строку, встановленого вирокom, покладається обов'язок працювати за місцем його роботи, періодично з'являтися на реєстрацію до кримінально виконавчої інспекції, а також встановлюється заборона на звільнення з роботи за власним бажанням і на виїзд за межі України без дозволу кримінально-виконавчої інспекції. З усієї суми заробітку засудженого до виправних робіт примусово здійснюються

щомісячні відрахування в доход держави в межах від десяти до двадцяти відсотків.

**Готування до злочину** – підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

**Громадські роботи** – основний вид покарання, який полягає у виконанні засудженим протягом строку, встановленого вироком суду, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид та характер яких визначають органи місцевого самоврядування (наприклад, прибирання вулиць, благоустрій території, ремонт доріг, будинків, споруд, комунікацій тощо).

**Дійове каяття** – такі дії особи, які свідчать про ширший осуд вчиненого нею злочину і про прагнення усунути його наслідки.

**Діяння (дія або бездіяльність)** – конкретний, усвідомлений, вольовий, суспільно небезпечний та протиправний акт поведінки суб'єкта злочину.

**Дія** – активна, усвідомлена, вольова, суспільно небезпечна та протиправна поведінка суб'єкта злочину.

**Добровільна відмова** – остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця.

**Добровільна відмова при співучасті** – своєчасне усунення особою за своєю волею особистої участі в злочині внаслідок прийнятого нею остаточного рішення при усвідомленні можливості доведення цього злочину іншими співучасниками до кінця.

**Довічне позбавлення волі** – найбільш суворий вид основного покарання, згідно з яким засуджений ізолюється від суспільства шляхом примусового поміщення його до спеціальної кримінально-виконавчої установи без зазначення у вирокі конкретного строку тримання там.

**Ексцес виконавця** – вчинення виконавцем таких злочинних дій, що не охоплювалися ні прямим, ні непрямым умислом інших співучасників.

**Загальна частина кримінального права** – містить норми, що визначають завдання, принципи й основні інститути кримінального права. Вони закріплюють підставу кримінальної відповідальності, чинність кримінального закону у часі й просторі, поняття злочину і його види, осудність і неосудність, форми вини, співучасть, покарання і його види, порядок застосування окремих видів покарання, правила їх призначення, регулюють інститути, пов'язані зі звільненням від кримінальної відповідальності й покарання, погашенням і зняттям судимості, особливості відповідальності неповнолітніх тощо.

**Загальний рецидив** – рецидив, що утворюється різнорідними злочинами.

**Загальні засади призначення покарання** – система встановлених законом і обов'язкових для суду вихідних вимог (відправних правил), із яких має виходити суд при визначенні підстав, порядку та меж призначення покарання і якими він повинен керуватися, обираючи міру



покарання по кожній окремій кримінальній справі і щодо кожної конкретної особи, якій це покарання призначається.

**Заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом** – заздалегідь не обіцяна активна діяльність особи, що виявляється у купівлі або іншій оплатній передачі майна, здобутого злочинним шляхом, або зберіганні такого майна.

**Заздалегідь не обіцяне приховування злочину** – заздалегідь не обіцяна активна діяльність особи по приховуванню злочинця, засобів і знарядь вчинення злочину, його слідів або предметів, здобутих злочинним шляхом.

**Закінчений злочин** – діяння, яке містить всі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК.

**Закон про кримінальну відповідальність** – письмовий нормативно-правовий акт, що приймається Верховною Радою України або всеукраїнським референдумом і містить правові приписи, які встановлюють підставу і принципи кримінальної відповідальності, визначають, які суспільно небезпечні діяння є злочинами, які покарання належить застосовувати до осіб, винних у їх вчиненні, формулюють інші кримінально-правові наслідки вчинення злочину.

**Замах на злочин** – вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

**Замах на злочин є закінченим**, якщо особа виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

**Замах на злочин є незакінченим**, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця.

**Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким** – звільнення засудженого від подальшого відбування призначеного йому вироком суду одного виду покарання шляхом заміни невідбутої частини цього покарання іншим, більш м'яким видом покарання.

**Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років**, – відмова держави від подальшого виконання покарання щодо вказаних категорій засуджених за умови, що вони доведуть своє виправлення і чесно виконають материнський обов'язок.

**Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строків давності виконання обвинувального вироку** – відмова держави від виконання призначеного особі покарання у тих випадках, коли воно не було виконане впродовж певного строку з дня набрання вироком законної сили. **Звільнення від кримінальної відповідальності** – реалізація державою в особі суду свого повноваження, відповідно до якого вона

відмовляється при наявності підстав, передбачених КК, від державного осуду особи, що вчинила злочин, а також від покладання на неї обмежень особистого, майнового або іншого характеру, передбачених законом за вчинення даного злочину.

**Звільнення від покарання** – відмова держави від застосування покарання до особи, яку обвинувальним вироком суду було визнана винною у вчиненні злочину.

**Звільнення від покарання у зв'язку з амністією** – відмова держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, призначеного їй судом покарання або відмова держави від подальшого виконання покарання щодо такої особи.

**Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності** – відмова держави від призначення покарання особі, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості і яку з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

**Звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням** – відмова держави в особі Президента України від подальшого виконання щодо засудженої особи призначеного їй судом покарання.

**Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб**, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

**Злочин визнається вчиненим злочинною організацією**, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

**Злочин визнається вчиненим організованою групою**, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

**Злочин визнається таким, що вчинений групою осіб**, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

**Злочин з похідними наслідками (злочин з віддаленими наслідками, злочин, що кваліфікується за наслідками)** – одиничний злочин, який має в об'єктивній стороні одне діяння, яке тягне за собою два наслідки, що настають послідовно один за одним, і при цьому перший із наслідків спричиняє другий. Крім того, такі злочини, як правило, мають змішану форму вини.

**Злочин невеликої тяжкості** – злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

**Злочин середньої тяжкості** – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років. .

**Злочини з матеріальним складом** – при конструюванні об'єктивної сторони котрих законодавець як обов'язкову ознаку передбачає певні суспільно небезпечні наслідки.

**Злочини з усіченим складом**– в яких момент закінчення злочину самим законом переноситься на стадію готування або на стадію замаху.

**Злочини з формальним складом** – такі, що не включають до себе суспільно небезпечні наслідки, як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони, а тому злочин вважається закінченим з моменту вчинення зазначеного у законі діяння. Злочином є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

**Змішана форма вини** – різне психічне ставлення особи у формі умислу та необережності до різних об'єктивних ознак одного й того самого злочину.

**Зняття судимості** – припинення судимості постановою суду.

**Ідеальна сукупність злочинів** – сукупність злочинів, при якій всі злочини, що її складають, особа вчиняє одним діянням.

**Іспитовий строк** – певний проміжок часу, протягом якого здійснюється контроль за засудженим і останній під загрозою реального відбування призначеного покарання зобов'язаний виконувати покладені на нього обов'язки та інші умови випробування.

**Кваліфікація злочинів** – точне встановлення відповідності вчиненого винним суспільно небезпечного діяння складу конкретного злочину, закріпленого в кримінальному законі.

**Кількісний експрес виконавця** має місце там, де виконавець, почавши вчиняти злочин, що був задуманий співучасниками, вчиняє дії однорідного характеру, але більш тяжкі.

**Класифікація злочинів** – розподіл їх на групи в залежності від того чи іншого критерію.

**Конкуренція статей КК** – наявність двох чи більше статей Особливої частини КК, які з різним ступенем деталізації описують одне й те ж злочинне діяння і встановлюють за нього різну за ступенем суворості кримінальну відповідальність.

**Конфіскація майна** – примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, що є власністю засудженого.

**Крайня необхідність** – вимушене заподіяння особою шкоди правоохоронюваним інтересам з метою усунення загрожуючої небезпеки,

якщо вона в даній обстановці не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є рівнозначною або менш значною, ніж шкода відвернута.

**Кримінальна відповідальність** – передбачені КК обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізуються в обвинувальному вирoku суду і здійснюються спеціальними органами виконавчої влади держави.

**Кримінальне право як галузь права** – система юридичних норм (законів), прийнятих Верховною Радою України, що встановлюють, які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили.

**Малозначне діяння** – таке діяння, яке не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяло і не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

**Мета вчинення злочину** – це уявлення про бажаний результат, якого прагне досягти суб'єкт злочину, що визначає спрямованість діяння.

**Множинність злочинів** – вчинення однією особою особисто або у співучасті двох або більше самотійних закінчених або незакінчених злочинів.

**Мотив вчинення злочину** – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку суб'єкта злочину, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення до вчиненого.

**Невдале підбурювання або пособництво** – коли можливий (передбачуваний, потенційний) виконавець відхиляє пропозицію вчинити злочин (брати участь у вчиненні злочину), що може виходити від підбурювача, пособника чи навіть організатора.

**Незакінчений злочин** – умисне, суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), яке не містить усіх ознак складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, У зв'язку з тим, що злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винного.

**Необхідна оборона** – правомірний захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, викликаний необхідністю його негайного відвернення або припинення шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, що відповідає небезпеці посягання й обстановці захисту.

**Об'єкт злочину** – те, на що завжди посягає злочин і чому він завжди заподіює певну шкоду. Це є ті суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом.

**Об'єктивна сторона злочину** – зовнішня сторона (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину.

**Обмеження волі** – основний вид покарання, який полягає в триманні засудженого в кримінально-виконавчій установі відкритого типу –

виправному центрі без ізоляції від суспільства, але в умовах здійснення за ним нагляду та обов'язкового залучення до праці.

**Обставини, що виключають злочинність діяння**, – передбачені КК та іншими нормативно-правовими актами зовнішньо подібні зі злочинами суспільно корисні (соціально прийнятні) та правомірні вчинки, що виключають підставу кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну правоохоронюваним інтересам.

**Обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання**, – встановлені судом за конкретною справою об'єктивні та суб'єктивні чинники, що не є ознаками конкретного складу злочину і не впливають на його кваліфікацію, проте знижують чи підвищують суспільну небезпечність вчиненого діяння і (або) особи винного і тим самим впливають на пом'якшення чи посилення покарання.

**Одиничний злочин** – діяння, яке містить ознаки тільки одного (єдиного) передбаченого законом про кримінальну відповідальність самостійного складу злочину. В кожній статті (або частині статті) Особливої частини КК описуються ознаки окремих одиничних закінчених злочинів. Ознаки суб'єктивної сторони як елемента складу злочину, вина, мотив і мета злочину.

**Організатор** – особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

**Особлива частина кримінального права** – містить норми, що описують конкретні види злочинів та конкретні межі покарання, які можуть бути призначені за вчинення певних злочинів. Ці норми і зосереджені в Особливій частині КК України.

**Особливо тяжкий злочин** – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічне позбавлення волі.

**Перевищення меж необхідної оборони** – умисне заподіяння посягаючому тяжкої шкоди (смерті або тяжких тілесних ушкоджень), явно неспіврозмірної з небезпечністю посягання або явно невідповідної обстановці захисту.

**Підбурювач** – особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

**Підстава кримінальної відповідальності** – вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом.

**Повторність злочинів** – такий вид множинності злочинів, коли особа вчиняє два чи більше одиничних злочини, що передбачені, як правило,

однією й тією ж статтею Особливої частини КК незалежно від засудження за окремими з них.

**Повторність однорідних злочинів** – вчинення особою двох чи більше злочинів, що посягають на тотожні чи схожі об'єкти кримінально-правової охорони, вчиняються з однією і тією ж формою вини і щодо яких у КК є спеціальне застереження про те, що їх вчинення один після одного слід вважати повторним.

**Повторність тотожних злочинів** – вчинення особою двох чи більше одиничних злочинів, які містять ознаки одного й того ж складу злочину. Повторність, не пов'язана із засудженням особи за раніше вчинений злочин (так звана “фактична повторність”) – має місце там, де особа вчинила декілька тотожних або (у випадках, спеціально передбачених КК) однорідних злочинів, за жоден з яких вона ще не була засуджена.

**Повторність, пов'язана із засудженням особи за раніше вчинений злочин**, – має місце там, де особа, яка вже була засуджена за злочин, протягом строку відбування покарання або погашення судимості вчинила новий тотожний або однорідний злочин.

**Погашення судимості** – автоматичне її припинення, при встановленні певних, передбачених законом, умов.

**Позбавлення волі на певний строк** – основний вид покарання, яке встановлюється в межах від одного до п'ятнадцяти років і згідно з яким засуджений ізолюється від суспільства шляхом поміщення його до кримінально-виконавчої установи закритого типу на строк, встановлений вироком суду.

**Покарання** – захід державного примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

**Помилка в кримінальному праві** – неправильне уявлення особи про юридичні властивості або фактичні об'єктивні ознаки вчинюваного нею діяння.

**Пособник** – особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину.

**Потурання** виражається в тому, що особа, яка зобов'язана була і могла перешкодити вчиненню злочину, такому злочину не перешкоджає, і злочин відбувається.

**Правомірне затримання злочинця потерпілими або іншими особами** – насильницькі дії, спрямовані на короткострокове позбавлення волі особи, яка вчинила злочин з метою доставлення її органам влади, якщо такі дії викликалися необхідністю затримання і відповідали небезпечності вчиненого посягання й обстановці затримання злочинця.

**Примусовими заходами медичного характеру** є надання амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, в спеціальний лікувальний заклад.

**Принципи кримінального права** – основні, провідні засади, які закріплені в нормах права і визначають побудову всієї галузі права, окремих її інститутів, правотворчу і правозастосовну діяльність.

**Причетність до злочину** – дія чи бездіяльність, яка хоча і пов'язана з вчиненням злочину, але не є співучастю в ньому.

**Провокація злочину** – ситуація, коли особа підбурює (провокує) виконавця або інших співучасників на вчинення злочину з метою його подальшого викриття.

**Продовжуваний злочин** – одиничний злочин, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром.

**Проста форма співучасті** (в літературі цю форму співучасті називають «співвиконавство» чи «співвинність») має місце там, де всі співучасники є виконавцями (співвиконавцями) злочину.

**Простий (одноразовий) рецидив** – рецидив, при якому новий умисний злочин вчиняється особою, яка має одну судимість за раніше скоєний умисний злочин.

**Прості одиничні злочини** – злочини, які характеризуються відносною нескладністю законодавчого визначення їх об'єктивної та суб'єктивної сторін. Реальна сукупність злочинів – сукупність злочинів, за якою кожен злочин, що її складає, особа вчиняє окремим самотійним діянням.

**Рецидив злочинів** – вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин.

**Система покарань** – встановлений кримінальним законом і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості.

**Склад злочину** – сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як злочинне.

**Складна форма співучасті** – співучасть із розподілом ролей. Полягає в тому, що співучасники виконують різні ролі.

**Складний (складений) злочин** – одиничний злочин, який складається з двох чи більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх ізольовано, являють собою самотійні одиничні злочини, але які (в силу їх органічної єдності, типовості, поширеності одночасного вчинення тощо) об'єднані законодавцем в окремий одиничний злочин, передбачений однією статтею (частиною статті) Особливої частини КК.

**Службове обмеження для військовослужбовців** – основний вид покарання, який призначається в межах від шести місяців до двох років і при застосуванні якого засуджений не може бути підвищений за посадою і у військовому званні; строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання; протягом

строку покарання із усієї суми грошового забезпечення засудженого здійснюються відрахування в доход держави в межах від десяти до двадцяти відсотків.

**Спеціальний рецидив** – рецидив, що утворюється тотожними чи однорідними злочинами.

**Співучасть у злочині** – умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

**Стадії злочину** – передбачені в КК України суспільно небезпечні етапи його здійснення, які істотно різняться між собою ступенем реалізації злочинного наміру, тобто характером діяння (дії або бездіяльності) і моментом його закінчення (припинення), а тим самим і ступенем тяжкості вчиненого особою діяння.

**Суб'єкт злочину** – фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього кодексу, може наставати кримінальна відповідальність.

**Суб'єктивна сторона злочину** – внутрішня сторона злочину, яка включає ті психічні процеси, що характеризують свідомість і волю особи в момент вчинення злочину.

**Сукупністю вироків** визнається ситуація, за якої засуджений після постановлення вироку, але до повного відбування призначеного цим вирокіом покарання, вчиняє новий злочин.

**Сукупність злочинів** – вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.

**Триваючий злочин** – одиничний злочин, який, почавшись дією чи бездіяльністю особи, характеризується безперервним здійсненням складу певного злочину.

**Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців** – основний вид покарання, який полягає у примусовому триманні засудженого на строк від шести місяців до двох років в особливій військовій частині – дисциплінарному батальйоні, призначеному для відбування покарання військовослужбовцями, які вчинили злочини під час проходження ними строкової військової служби.

**Тяжкий злочин** – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

**Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання** – звільнення особи від подальшого відбування призначеного їй судом покарання, яке фактично вже нею відбувається, за умови не вчинення нового злочину протягом строку, який залишився до моменту закінчення відбування покарання.



**Ускладнені одиничні злочини**— злочини, які порівняно з простими злочинами ускладнені додатковими об'єктивними чи суб'єктивними ознаками, які надають їм зовнішньої подібності з множинністю злочинів.

**Фізичний примус (наси́льство)** – протиправний фізичний вплив на людину (наприклад, застосування фізичної сили, нанесення удару, побоїв, тілесних ушкоджень, введення в організм різноманітних препаратів тощо) з метою примусити її вчинити злочин (наприклад, не перешкоджати проникненню в сховище, видати чуже майно і тощо).

**Час вчинення злочину** – час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.

**Штраф** – покарання, яке полягає у грошовому стягненні, що накладається судом у випадках і межах, встановлених в Особливій частині КК.

**Якісний ексцес виконавця** має місце там, де виконавець вчиняє неоднорідний, зовсім інший, ніж був задуманий співучасниками, злочин на додаток до того, що було погоджено із співучасниками.

Навчальне видання

# **КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ**

## **ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни для студентів та курсантів II курсу денної форми навчання за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство»